

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztőségi szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTANS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
dedése, hová az előfizetési-
pénzek legcélszerűbben pos-
taltalvánnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1frt. 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Népiskolánk tanterve. I. Réthi Lajos. — Külföldi stipendiumainkról. I. Dezső Béla. — Tárca: A mester példabeszédeiből. II. A Prot. Blatt nyomán. J. V. — Vidéki élet: A sz. szolnoki egyházmegyéből. Komolyság e, vagy parodia? egy öreg pap. — A sz. szolnoki egyházmegyéből. A gyümölcsfa iskolákról. Surányi Gyula. — A sz. szolnoki egyházmegyéből. Az egyházi vizsgálatról, Fábian D. — Könyvismertetés dr. Kovács Ödön vallásbölcseletéből. III. T. Gy. — Irodalmi szemle. — Külföld: Franciaország Olaszország, Brasillia. — Egyházi és iskolai hírek. — Körösvények. — A szerkesztő postája.

Népiskolánk tanterve.

I.

Ugy vagyunk érteülve, hogy az igazgató tanács fölrendelte magához egyházkerületünk minden népiskolájából a használatban lévő tanterveket.

Mikor ezt az anyagot át fogja vizsgálni, hamar meggyőződik, hogy ennél sürgetőbb természetű dolgot alig végzett mostanában. Mert hihetetlenül tarka lesz az a kép, a mely ezen különböző jelentésekből összeverődik, ha ugyan az igazságnak megfelelnek.

Lesz ott olyan tanterv, a mely még csak osztályokra sem osztja a növendékeket, hanem, valamint a muszka fazékban együtt fő kása, lencse, uborka, azt mondja, hogy tanít azért írást, olvasást, szent történetet, szent éneket, számolást, történelmet stb.

Lesz bemutatva két, három, négy osztályu iskola; s úgy képelem, hogy nem valami sok a hat osztályuakból.

Némelyik már az első osztályban milliomos számokkal foglalkozik, a másik pedig megkezdi ugyanott a hazai történelem tanítását. Lesz, a melyik meglévő négy osztálya mindegyikében tanítja a haza i történelmet, a földrajzot azonban nem vette bé, mert arra, úgy mondja, nem elég érettek még tanítványai.

Lesz olyan is, ha igazat beszélnek, a melyik latin és német nyelveket tanít, de olyan, a melyik a hat osztályu népiskola rendeltetését átértve, a négy

alsó osztályt tisztán előkészítőnek tekintse úgy a középiskolára, mint a népiskola két felső osztályára; abban a két utolsó népiskolai osztályban pedig az életre tartozó legszükségesebb általános ismeretek kikerekített közlését tűzné öntudatos czélul: olyan vajmi kevés lehet. Nem szándékom, s méltatlan és valótlan is lenne, a mi felekezetünk néptanítóit akár önfeljebbeknek, akár tudatlanabbaknak állítani más felekezetek néptanítóinál.

De ha soha senki meg nem mondta nekik, hogy a népiskola ennyi s ennyi osztályu legyen; a különböző osztályok tantárgya s az egész népiskola czélja ez meg ez legyen; honnan lehetne várni, hogy 4—500, többé kevésbé tanult, annyi különböző helyzetben élő ember egy ily összetett szervezetre nézve ugyanazon felfogással birjon?

Más és előkelő felekezetnél is tartja magát, például a négy osztályu rendszer, akár mily nehezen legyen össze egyeztethető a mindennapi iskolakötelezettségnek 6 évi terjedelmével. S ha vannak a mi tanítóink közt, a kik a népiskola czélját egyedül abban látják, hogy a gyermeket a középtanoda első osztályára elkészítsék, szolgáljon vigasztalásukra, hogy a képviselőházban is folyt ilyen beszéd; sőt irányadó embereknél is találhatni afféle felfogást, hogy az ország összes oktattatási szervezetének végczélja kizárólag az egyetem, s valamint a középtanoda egyetlen rendeltetése, hogy arra, úgy a népiskoláé kizárólag az, hogy a középtanodára előkészítsen.

A népiskolának nevezett kezdő, rostába belékerül néhány millió gabona szem, az aztán addig rázza, a mig alig marad néhány tizezer, azt rázni kezdi a középtanoda czimü másodfoku rosta, s nem hagy békét, a mig egy pár ezer hiján mind ki nem rázta. Ez a pár ezer végül szerencsésen bejut a főrostába, és tüntetéseket rendezvén, duellálván, részben tanul-

ván is, lesz ügyvédé, tanárrá, hivatalnokká: s ime, esupán ennyiért volt a nagy menkö apparatus.

Hogy ez a felfogás mennyire nem fér össze sem a humanitással, sem a társadalmi és állami célokkal, azt legkevésbé kell magyarázni a mi protestáns testületünkben, a melynek önkormányzati szerkezeténél fogva egyenlő joggal szól a közös dolgok elintézéséhez minden társadalmilag önálló tag, tekintet nélkül arra, vajjon egyetemet végzett-e, avagy népiskolát sem.

Mi nemcsak azért tartunk 4—500 népiskolát, hogy 9 középtanodánknak hallgatója legyen, s nemcsak azért a 9 középtanodát, hogy 50—60 ifjút egyetemre bocsássunk évenként.

Felfogásunk szerint ugy a középtanodának, mint a népiskolának kell birniok önczállal is; máskülönb az az ifju, a ki érettségi vizsga után pályára lépik, épen csak annyit érne, mintha a nagy Á-t sem tanulta volna meg.

Nélkülözhetetlen az egyetem, hogy a közügyek, az észbeli munka intézésére vezetőket szolgáltatasson; de nem ezekért van a társadalom, hanem ezek a társadalomért.

A népiskola önczélját és roppant jelentőségét épen az határozza meg, hogy a társadalom túlnyomó nagy részének az ottan nyert iskolai ismerettel kell beérnie.

A népiskola céljának meghatározását ezek szerint két részre kell osztanom.

Az első négy osztály feladata a gyermek gondolkodó tehetségét annyira rendezni s anyanyelvének szó és írásbeli használatában őt oly gyakorlottá tenni, hogy tényleges ösmeretek gyűjtéséhez kezdhesen.

A két utolsó osztály és az ismétlő iskola feladata az, hogy érzetét, indulatát erkölcsi elvek szerint irányozza, a társadalom szerkezetének és fejlődésének és a természet erői működésének legfőbb és általános hatású jelenségeivel megösmertesse; a célszerű munkálkodást megkönnyítő gyakorlati ügyességhez juttassa.

A mit a középiskola és az egyetem hosszas munkával végez, azt a népiskola két utolsó osztályának, sokkal kisebb körben ugyan, de bevégezten kell nyújtania, mert hiszen az a célunk, hogy a társadalomnak minden tagja életre való ember, a családnak, egyháznak és hazának becsületet, buzgó és hasznos tényezője legyen.

Ezek szerint épen nem közönyös, hogy a népiskolában mit, mennyit és miként tanítanak; s megfontolva tűzvén ki a célt, keresni kell az arravezető legcélszerűbb útakat, módokat.

Népiskoláink tantermének és egész belső szervezetének megállapítása, a melyben most legfőbb kormányzó testületünk fáradozik, messzeható horderevel bir egész közéletünkre nézve.

Inkább azért, hogy ezen fontos kérdésre a közfigyelem felhivassék, elmondok egyetmást a népiskolai tantervre vonatkozólag.

(Folyt. kövt.)

Réthi Lajos.

Külföldi stipendiumaink.

Kolozsvártt, 1877. febr. végén.

Közérdekűnek tartom a külföldi stipendiumokat tárgyoló tanulmányaim közre adását, egyfelől azért, hogy külföldre szándékozó ifjaink ez ügyben előlegesen tájékozva legyenek, másfelől azért, hogy alkalmat nyujtsak e kérdéshez hozzászólhatni azoknak, kik tán általam nem ismert adatok birtokában vannak, vagy esetleg, ha én tán valamely téves, vagy legalább jelenben nem ugy létező adat után indulva, ez ügyre vonatkozó valamely mozzanatot nem helyesen közlenék, az az illető, az ügyet jobban ismerő, által helyreigazítva a külföldi ösztöndíjak ügye ki tisztáztathassék.

Erre vonatkozó legrégibb kézirat, a kezeim közt levők közül az, mely a t. Zoványi Imre ur által, zilahi ev. ref. főtanodánknak ajándékozott iratjegyzéktárból jutott tanulmányozás végett kezeim közé, s mely, mint az alább közlött okiratból kitünik, valamelyik tanodánk küldötte számára a debreczeni tanárok által állittatott ki, hogy az érdeklődők megismerkedjenek a külföldi ösztöndíjak ügyével.

Ez okiratot egész terjedelmében, a (másolati) latin szövegből magyarra fordítva, a nyilvánosságnak bemutatni, czélszerűnek látom.

Az okirat tartalma a következő:

„A helvéthitvallású magyar tanulók számára külföldi egyetemeken alapított nyilvános, fejedelmi stb. ösztöndíjaknak, ellátásoknak, kegyalapítványoknak megnevezése és sorozata.

I. A n g l i á b a n.

1. A canterbury-i egyetemen.

2. Oxfordban, majd több, majd kevesebb magán patronusok kegyalapítványa, főképen püspökök, testületek és más papok költekeztek a köztartásra; néha más társulatba is bevétettek.

II. H o l l a n d i á b a n.

1. A leydai egyetemen négy rendes kegyalapítvány ebbéddel és vacsorával, ruházatra való pénzzel, végre köny-

vekre és utazásra egyeseknek háromszáz azaz 300 belga frint. Ugyancsak némelykor egynek, néha kettőnek is hely adatik a rendeseken kívül; szállást pedig a theologicum collegiumban ingyen kapnak.

2. Az utrechti egyetemen kettős alapítvány van; egyik Trajectina provinciabeli határozatlan számú tanulóknak akár tizen, akár tizenötön, vagy többen legyenek, ha pedig kevesebb számmal is vannak, az egész alapítvány, nem kevésbé az őik számára rendelt tartási díj is, összesen 1300 belga forint, kiadatik; a másikat egy német gróf alapította német tanulók számára azon kikötéssel, ha a tanulók Németországból teljes számban ki nem kerülnek, vagy pedig onnan épen senki sincs, akkor magyar tanulóknak adassanak.

3. Franequerában nem bizonyos számú tanulók számára tétetett alapítvány, hanem a hányan érkeznek, elfogadtatnak.

Itt folyvást majd tizen majd tizenötön tartatnak; de a rendek kinyilvánították, ha huszan is jönének a tanulók, elláttatnának. Naponként ebédet és vacsorát adnak. Egynek évenkénti tartása a rendeknek bele kerül 300 belga forintba.

4. Gröninguában nem meghatározott számú tanulóknak van alapítvány téve. Itt ebéden és vacsorán kívül utazásra mindenkinek hazatéréskor 30 forintot adnak.

5. Harderovicenában kettő számára van ellátással és szállással.

6. Amsterdamban azoknak adnak segílyt, kik belga egyetemeken tanulnak, és a kik hazajövetelre egyenként

24 belga forintot kapnak; az átutazók pedig 12-öt, néha többet is.

III. N é m e t o r s z á g b a n .

1. A heidelbergi egyetemen a bölcsészeti intézetben (in collegio sapientiae) rendesen három ellátás van élelemmel és szállással a tanodában, de többen is mennek oda.

2. Herbornban ketten élelemmel láttatnak el.

3. Bromában nem határozott számú tanulóknak, de anynyi számára, a hányan jönnek. Élelemmel láttatnak el. Némelykor hat, sőt még több tanuló van.

4. Marburgban háromnak adnak élelmet.

5. Odera melletti Frankfurtban hat, hét, sőt kilencz számára is köz-asztal van.

6. Halleban kettőnek adnak a szükségesekre költséget, sőt közasztalt is.

7. Hannauban hasonlólag kettőnek élelem adatik.

8. Erlangenben, hasonlólag.

9. Berlinben a Joachim intézetben (in collegio Joachimico) kettőnek szállás és asztal adatik.

10. A Majna melletti Frankfurtban a Belgiumba utazó tanulóknak, vagy onnan hazatérőknek úti költséget szoktak adni.

IV. S c h w e i z b a n .

1. Baselben négy számára van szállás, ugyancsak ebéd és vacsora. Néha a köztársaság bőkezűségéből hatan is mennek ez alapítványra, de ez rendkívüli. Rendesen csak kettőnek adnak; egyenként többre kerülnek 120 frtnál."

(Folytatása következik.)

TÁRCZA.

A mester példabeszédeiből.

II.

A mustármag.

Rekkenő nap vala; oly rekkenő, minő keleten szokott lenni. A felhőtlen tiszta égről a nap sugarai a Kapernaum felé vezető homokos útra esének, melyen Jézus tanítványai-val együtt haladott előre. A vándorlás nagyon fátalmas volt, s már a nap délelőtti óráiban árnyékos helyet kerestek. Midőn végre ellankadtan egy kert közelében egy hűs fa alá értek: azonnal megtelepedének annak árnyékában. Hosszan hallgatva ültek ott s néztek az alatt elterülő csillogó tóra, melynek felületén imitt-amott egy-egy halász-rúd vala látható. Csendes órák valának ezek, melyek önkénytelen magokkal hozták a nyugodt elmélkedést.

„Mennyire csodálatos az mégis,— mondá végre Péter, a hosszas csendet megtörve, — hogy ez a fa, mely mindnyájunknak oly becses menhelyül szolgál, egy parányi magocskából növekedett fel. Gondolja csak meg az ember, mily kicsiny vala e mag, s mégis, ha valami csekélységet jelezni

akarnak, azt szokták mondani: akkora, mint egy mustármag. Most leveleivel susog a szellő, ágain madarak énekelnek s fészkeiket azok közé rakják és körös-körül védi a földet a déli nap égető heve ellen. Mi itt ülünk lábánál, egy mustármag alatt ülünk.

Jézus gondolatokba mélyedve merenge, de tanítványai szavai elmélkedéséből felébreszték. Felnyitá szemeit és mondá „valóban nagyon csodálatos, de ép így van ez isten orszá-gával is, melyről nektek oly gyakran beszéltem. Isten országa is egy mustármagból eredett fa; hasonló a mustármaghoz, melyet a földbe ültetnek. Egy szegény ács fiának szívében tetszett istennek legmagasb eszméi egyikét felsarjadztatni. Az ifju szívében a talaj termékeny vala, mag hirtelen gyökereket vert ott s a magasha emelkedék.

Az eszme mindinkább terjedt, míg az ifju egész lelkét eltölté s minden ingerét magába fogadá. És az ifju örködött felette, ápolta az eszmét; könnyeivel öntözé azt, isten jóságának napjával sütteté, tért eugedett neki a működésre, egészen neki szentelé magát, legtisztább érzelmeit, kívánalmait, reményeit; csak azért élt, hogy vigyázhasson ez eszmér; minden gondja csak az vala, hogy az eszme a

vihartól el ne söpörtessék; éjjel nappal imádkozott, hogy valamely ága el ne metszessék, valamely levele el ne száradjon.

Néhány év múlva annyira eltölté őt ez észme, hogy egygyé lett azzal; maga is elő eszmévé változott, — egy a világba vetett mustármaggá. Majd e mag kezdte a világba belendni. Emitt felsarjadzik, amott keskeny ágat hajt; idegen és barát eljö hozzája, megfogódzik benne, mellette marad, egyik részévé válik s életét vele együtt éli. Már a mag fáva növekedik; tizenkét gyűrűje van, melyeket saját nevével nevez el. Egyiket Péternek hívják, másikat Andrásnak, harmadikat Jakabnak, negyediket Máténak s így tovább; a fa még nem igen nagy s mégis meglehetősen terebélyes árnyékot vet. Néha egy-egy vándor is megnyugszik alatta, meg egy-egy eltévedt nő is köszönetet mond árnyékáért; csecsemők is játszadoznak aljában: ő szereti a szegényeket és elhagyottakat. De nő a fa; ágai megsokasodnak, kiterjednek és megerősödnek. Nagy népek, hatalmas és bölcs nemzetek lánczolódnak szelid törzsokehez. A jóllét és gazdagság ellent vet neki, de ő a föld nagyjain és hatalmasain túlemelkedik és eljön az idő, midőn ágai elfogják a földet a sziklaktól egész a tenger mélységéig, és a midőn Izrael mind a tizenkét törzse az ő árnyékában fog megpihenni. Tetején a szél fuvallata a szent lélek fuvalma fog lenni, ágai közt a madarak dala helyett az orgona hangjai fognak megrendíteni s ezrek imádó lelkének ájtatos fohásza. Virágának illatja tömjénfüstkép száll az égbe s drága gyümölcsei a hit, remény és szeretet minden népeket felüdítenek és megvidámitnak. A mag megsokasodik s minden irányba kiterjedez. Minden ember egy-egy mag leend s a szél szárnyain hajókon leáldozó napon túleső messzi országokba vitetik, karavánokban át fogja vándorolni a pusztákat. És a hová megy, ott fog maradni s ott mindig is megmarad és gyökereket ver és megnövekszik. Mindenfelé templomok fognak emelkedni, iskolák alapulni és a művelődés fel fog virágozni. Minden szó egy mag leend, míg elégre a csira, mely a názáreti ifju ács szívében kelt életre, miként a mindenséget átölelő ég csirája, sejtjeit mindenkire átáraszítja a tévelygő vándoroknak élet-utjokon enyhe nyugalmat szolgáltat.

„Mester“, — mondá egy tanítványa midőn Jézus beszélni megszűnt, — „eljö-e majd amaz égi ország, melyről nekünk oly gyakran beszéltél.“ Eljö-e egyhamar? Dob- vagy trombitaszóval avagy fegyvercsörgések kíséretében fog-e megjönni? Naponként reménykedtünk, hogy hiveidet fel fogod emelni, s minden hívők közéd sereglenek, és egy rettentő hatalmas fellépéssel a föld népének minden fejedeleit el fogod hallgattatni, a midőn az úrnak seregeivel országaikat szétrombolandod. Nem a Messiás vagy-e te? Nem fogja-e később magát a Messiás kinyilatkoztatni?

„Igenis“ válaszola Jézus, — „a mennyeknek országa most is köztetek van. A hol két vagy három hívő lélek együtt van, ott van a mennyeknek országa; a hol én vagyok, ott van a mennyeknek országa. De nézzük csak a földet, melyben a mag van. Egy egész nyár szükséges arra,

hogy megérjék. A földműves feltöri a talajt, megtrágyázza, megszántja a földet és beleveti a magot; éjjel nappal felügyel reá és ezen kívül minden elem közreműködik az eredményre nézve: a nap ad neki meleget, a fellegek esőt, harmatot hintenek reá. Nedves és száraz napok váltják fel egymást s mind megannyi egyenlően jótékony hatású; ég és föld a legjobbat cselekszi, csak hogy gyümölcse teljes legyen. És mégis mily hosszadalmas növekedési folyamata. Először egy kicsiny csirácska emelkedik ki a földből, aztán ebből egy vékony szárcsa nő ki; nagyobbacska korában már levelek kezdik váltogatni egymást lassanként s véd gyanánt szolgálnak a kalászoknak. A kalászban néhány hétig időzve uszálnak a magvak, míg végre a sűrűn vetett föld az aratásra vár.

Valamint e kalászfölddel, ép így van ez a mennyek országával is. Ez is lassan, egészen csendesen jó el; alig is lehet észre venni. Először, mint valami jótékony, barátságos érzület jelentkezik, aztán mint emelkedett gondolat, aztán mint nemes tett. Az első érzelem más érzelmeket kelt, míg nem a szív egészen elmerül benne. A gondolat más gondolatokat ébreszt, míg csak a lélek túl nem terheli annak felfogásában. A tett új tettekre ösztönöz, míg elvégre az egész élet egy nagy nemes tettebe megy át. Sokak érzelve meggyulasztja a szívekben a lelkiismeret hatalmát, mi a bűnt a világból száműzi, sokak gondolata a legszilárdabb eszmét, a leghatalmasabb hitet teremti meg, mi által tudatlanság és tévelygés szárnyaszegetten sikamlanak tova a rohanó széllel; sokak egyesült cselekvése alkotandja a népek szokásait és erkölcsait. Ámde sok idő kell arra, hogy az érzelem gondolatba, a gondolat hitbe, a hit tetterőbe s jellemben menjen át. Hiszen, ha egy egészséges füge, szőlő, vagy olajbogyó megérésére egy egész nyár szükséges: hány nyár szükségeltetik arra, hogy egy jóra való ember derék, igazságos, türelmes és szeretetre méltó legyen, bizonyára sok nyár. És ha egy emberért is ennyi kell, mennyi szükséges akkor, ha egy egész város népének éretté tételiről van szó.

Igy hát fiaim nem jól cselekesztetek, ha holnapra vagy holnaputánra, és pedig nem is saját kicsiny szíveitekben várjátok a menyország eljövételét. De csak reméljétek, imádkozzatok érette, munkálkodjatok ügyében. Én eltávozom s ti is el fogtok innen távozni és a mennyország is elmarad a jövőnek messzi távolában. De mégis el jövend, nem kell arra igen hosszú idő.

E szavakra a tanítványok megsomorodának szíveikben, mert ők ép úgy várták a mennyek országát, miként az ember várni szokta a holnapi nap eljövételét, ők nagyon csatlakoztak vala.

Jézus látá szomorúságokat és így szóla: most már a mennyek országában vagytok, mert igyekeztetek jók lenni, és a mennyeknek országa bennetek van, mert az a tiszta szívekben lakozik, őriztétek meg hát a szavakat, melyeket nektek szólottam, tartásatok tisztán lelkeiteket, hogy azok abban megfogamzhasanak és felvirulhasanak; szeressétek azt, a mi szeretetre méltó, tiszteljétek a tisztelni valót,

teljesítsék kötelességeiket, a mint csak töletek kitelhetik, és ha végre megtették a magatokét, isten is meg fogja áldani munkátokat: papfényt, esőt és kedvező évszakokat fog küldeni, igyekvésteket megszenteli s helyet ad számotokra az örökkévalóságban.

Nem feledjétek, hogy a mennyország alapja sziveitekben van betéve és hogy a világban kell tökéletességre mennie. Mennél hibebben mivelitek kertjeiteket, annál rövidebb idő alatt fog e föld isten kertjévé alakulni.

Ezalatt a nap nyugaton lemenőben vala, az árnyékok mind-mind nagyobbra nyúlának, míg a kétes szürkülettel egygyé nem olvadtak.

A „Prot. Blatt.“ nyomán J. V.

VIDÉKI ÉLETT.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

Komolyság-e, vagy csak parodia?

E kérdést tettem fel magamnak, midőn e lapok 5-dik számában „a marosi egyházmegyéből“ egy „öreg pap“ philippikáját olvastam, ugyan e lapok 3-dik számában Vas Tamásnak „a marosi ref. egyházmegye özv.-árvai gyámintézete“ című cikkére. Komolyságnak igen vastag; gondoltam magamban; parodiának: comme il faut.

És e gondolatom helyességéről nemcsak az „öreg pap“ ily gyermekies vallomása győzött meg, „nem járatom e lapot, mert az esperes ur megharagudnék“, hanem a szerkesztőségi eljárás is; melylyel ezen a múlt századbéli vas kalapu esperesektől eltanult stýlben irt cikket közölt; mit ha nem ilyennek tart: bizonyal nem teszen; levén e cikkben az első sortól, az utolsóig: okoskodás-menet, és érv etenduntia elárulói.

Nézzék csak:

Az „öreg pap“ megbotránkozik azon, hogy Vas T. „a gyámintézet alapszabályait módosítani akarja“ s azt „nemcsak idővesztegetésnek“ kereszteli, hanem az önelégültség tettettett határozottságával azokat „jók“-nak nyilvánítja; azon nevetséges érvel élve, hogy „a kik csinálták, meggondolták, mit csináltak, s lehettek oly okos emberek mint V. T. — S hogy még eclatásabb legyen a parodia, a bibliára hivatkozik, kérdve, „mióta irták azt? s jutott-e valakinek eszébe azt revisio alá venni? és módosítani? Ha ez sem parodia — mi hát??

„De“ — így folytatja — „ám telyesedjék V. T. kivánsága, mi történik akkor?“ S meg is felel három nyomatókos érvel. Egyik az, hogy „leszavaznók; (épen mintha a 30-as években a n.-enyedi tanári gyűlésben jelen léve, hallotta volna, hogy két eltérő véleményű ifjabb tanárt ily szókkal akart hallgatásra bírni az öregebbek egyike: hijába beszélnek collega urak, mert mi ötön vagyunk, s leszavazzuk) mert a fiatalabb papok meghajolnak a tekintély előtt. Másik az, „hogy a képviselők, kiket mi segítettünk hivatalra háládatosok lesznek irántunk; s mint „adósok“ nem állhatnak

a V. T. pártjára. A „mesterek“-re pedig csak reánéz az esperes s egy kukkot sem mer szólni egy is.“ Szép, és győző érvek, melyeket ha egy egyházmegye igazgató testületéről komolyan elmondani lehetne — igazán „scuticát“ érdemelne.

Aztán az ily kifejezés: „hátrább az agarakkal“ nem megsértése volna-e az irodalmi tisztességnek? ha nem sejtendő, hogy csak egy csipős élcz akart lenni azon — mint látszik — létező cliquere, mely ily alánéző eszmékkal saturálva van a marosi egyházmegyében.

Itt azonban nem áll meg az „öreg pap“, hanem fenyegetődzik is. „Szerencséje“ — így szól — „V. T.-nak, hogy mint püspöki ecclézsia tagja, csak félig-meddig tartozik a marosi esperesség alá; mert különben megadná az árát.“ Ugyan kérdem: mit csinálnának vele? Mig hivatalásának becsületesen megfelel, palástját le nem vettethetnék, vagy talán fölzúditnák ellene hallgatóit? nó akkora tekintélylyel, milyennel dicsekednek, ez is megtörténhetnék; de csak azért, mert valaki tudni akarja, mennyi a gyámintézet tőkéje? ki? és mennyivel adós annak? kinél mennyi kamat restantia van; ezért ugyan nálunk hajszála sem görbülne meg a legfiatalabb papnak sem. Ez iránt fölvilágosítást kérni az egyház megye minden tagjának joga van; kiváltha mint V. T. már 170 frt befizetése által salis qualis részvényese az intézetnek. A marosi egyházmegye özv.-árvai gyámintézete pénztár állása közölvé van a múlt évi egyház ker. közgyűlés jegyzőkönyvében; s abból látjuk, hogy 1875 végén 13,138 frt 30 kr tőke, és 2,895 frt 50 kr hátralék van; de hogy ez utóbbi összeg kikenél van, annak megtudása bajosan lehet, „az anyaszentegyház kárára“, mint az „öreg pap“ gunyorosan mondja. Aztán hogy ennek felfedezéséért „a magas állásu világi egyének megharagudva hátat fordítának“ az megtörténhetnék; de ebből több haszon, mint kár háromolnék az egyházmegyére, s talán V. T.-ra is.

Hogy az „öreg pap“ a bizalmatlanságra „rá sem hederit“ az az előzmények után igen természetes; de „a vetés és jégverés“ risicója pénzügyben nem járja; kivált mióta a biztosító intézetek léteznek.

Meglehet ugyan, hogy V. T. a „fináncz“ szót rosszszul választotta; de a tényt az „öreg pap“ sem tagadja, csak a kifejezést szelidíti.

Legjellemzőbb az a tanácsadás, mi a fiatal papoknak osztogatatik a múltali egybehasonlítás folytán — kiszínelve a „kis Franklin“ esetével; ignorálva a kor azótai haladását, s a tekintély előtti meghunyászkodást a papi erények „non plus ultrá“-jává sanctionálva. Hogy ez sem őszinte: első pillanatra látszik; különben a puszta öregség miatt nem identificálná magát az esperessel.

Sok ily „fiatal lélekkel“ irt paródiát szeretnék olvasni más egyházmegyék öreg papjaitól is!!

egy hasonlő öreg pap.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

A gyümölcsfa iskolákról.

Peér, 1877. febr. hóban.

Az egyházvizsgálati kérdő pontok közt a 17-ik kérdés ez „gyümölcsfa iskola van-e, mekkora? tanítja-e az iskola mester a gyermekeket oltásra?” Beh dicsőséges dolog lenne, ha erre a kérdésre, minden egyházközségünkben így hangoznék a felelet: igen is van gyümölcsfa iskolánk, melynek létezése már meg is termette jutalmazó hatását községünk határán, mert a nemes gyümölcsfát nem csak szőlőinkben, de házi kerteinkben, sőt útaink mellett is adják a gazdag áldást, s néhány év óta, vagyoni gyarapodásunk épen e tényező által lényegesen emelkedett. A gyümölcsfa-iskola jövődelméből tanoda építési tőkét alapítánk, tanszerekkel a meglévőt kellően felszereltük, minek következtében, gyermekeink nemcsak elméleti, de gyakorlati ismeretekkel is gazdagon kerülnek ki az elismerésre méltó szorgalmú tanító kezei alól. —

De fájdalom, egy ily felelet hallása, csak a jámbor óhajások sorába tartozik, mert a tények egészen ellenkezőt beszélnek; a faiskolák kevés helyet kivéve, legalább e részén az e kerületnek, csak névleg léteznek s a való felelet a feltett kérdésre, legtöbbször vagy „nem“, vagy ez: faiskola hely van ugyan, de messze az iskolától, valahol a község határszélén, felkerítetlen, körül árkolatlan állapotban, vagy épen legelőnek használtatva; czélszerűtlen domboldalon, hol vízhez jutni nem lehet, vagy oly lapályos vizenyős területen, hol már egy ásó monyra víz fakad s épen azért fa tenyésztésre nem alkalmas.

Ki az oka? kérdezi önkénytelenül az ügy iránt érdeklődő, hogy egy ily nagyfontosságú dolog annyira feltűnő mérvben elhanyagoltatik?

Hol keressük a mulasztás okát, mely nemcsak azért hiba, mert a polgári törvénynek megszegése, hanem sokkal inkább bűn azért, mert egy közvagyonosodási, sőt nevelési tényezőnek könnyelmű elmellőzése.

Első tekintetre mindjárt megláthatjuk, hogy a mulasztás vádjá éri magukat a községeket, illetőleg az egyházakat, melyek nem látják be a faiskolák szükséges voltát, úgy a fent érintett közvagyonosodásra, mint más részt és legfőképpen a növendékek nevelésére nézve, s épen azért nem gondolnak azzal sem mit ha a tagosítás vagy határszabályozás alkalmával, bárhol szakítottatik is ki az a darabocska föld, a melyet dérről-úrrol faiskolának kell hagyni, mert a törvény úgy parancsolja. És ha ekkor nem bánják akárhol van, azután sem nagyon akarják gondjaikat arra irányozni hogy az a föld a kijelölt célra alkalmassá tétessék. Pedig mily jó, mily gyönyörűsége, mily hasznos lett volna, ha azon egy vagy másfél hold föld, talán épen a kertek sorjában, talán épen az iskola közvetlen közelében adatott volna ki, hogy a faiskola művelése a rendes tanodai oktatással köthetett volna össze.

De vajon igaz-e ez az állítás? Igazat kell ennek adnunk, ha meggondoljuk, hogy mily lélek és test kinzó robo-

tolás a törvény parancsolta három vagy négy órát egyhúzóban át ülni a gyermeknek, a tanterem falai között, a lehelés s mindenféle kigőzölgéstől megromlott levegőben. Hogy lehet azt kívánni is, hogy annak a gyermeknek, kinek ereiben még pezsgő vér van, figyelme kine merüljön s gondolatával ez egész idő alatt ott csüggjön tanítója ajkain. Hogy lehet azt gondolni is, hogy egészségét, élet-elevenségét el ne veszítse, naponként ily gyötrelmes börtönre kárhoztatva, a mint pedig legtöbb falusi iskoláinkban szokás. Dizony e veszélyeket e bajokat, minthogy testgyakorlati felszereléseink alig alig vannak és lesznek, czélszerűbb intézkedés el nem háríthatja, mint az ha ott van mindjárt a tanoda közelében a faiskola, hova legalább minden két óra után, vagy az osztályok tanítása közben, felváltva ki-mehetnek a tanulók, hol nem csak megújulnak szellemileg és testileg; de tanulnak is folyvást a már több gyakorlati ismerettel bíróktól s a beoltott csemeték fejlődésére, növekedésére figyelmök felébresztetvén, érdekeltségök fokozódik, s ösztönöztetnek arra, hogy azt a sikert a, mit itt kicsinyben látnak, a megszerzett ügyességet kivívén az életbe, ottan azt értékesebben és nagyobb mérvben érvényesítsék. Hogy mily szükséges ez a korai szoktatás, csak azok tudják, kiknek elég bosszantó alkalmuk volt megismerni, hogy jó magyar népünk serdülő ifjúsága, mily kevés lelkiismeretet csinál abból ha legszább oltoványainkat, ostornyélnak, vagy botnak kitördeli, vagy néha épen vétkes pajzánságból indítatva.

Hiszen a hol másként nem lehet jó a szokásos szerda s szombat délutáni kertészeti gyakorlatok fentartása is, de hogy több eredményt biztosítana a fentebbi módszer, s egészségi szempontból is kívánatosabb volna, az tagadhatatlan.

Hozzávéve még ezekhez, hogy a gyümölcsfa tenyésztés korunkban már, úgy egyeseknek, mint községeknek biztos mód a jólét megszerzésére, mint ezt a már gyakrabban fel feltűnő példák igazolják; nem lenne szabad ezt annyira másodrendű, mintegy ránk erőszakolt dolognak tekinteni, hanem igenis első rendű tanulni valónak minden népiskolában, s szigorúan ellenőrizni egyfelől, hogy a néptanítók e részben ne hanyagoljanak, de másfelől, hogy a községek is egész igyekezettel azon legyenek, hogy a faiskola helyek a kijelölt célra valóban felhasználtassanak.

Hogy azonban ez valósulhasson, szükséges lenne hogy a közigazgatási alsóbb és felsőbb hatóságok egy kissé melegebb érdekeltséget tanúsítsanak e dolog iránt, mint a mennyit eddig volt alkalmunk tapasztalni. Meglehet ugyan, hogy megvolt és megvan bennük a jó akarat, de mit ér az, ha nem tudnak erélyt kifejteni a jó törvénynek végrehajtásában. Sok részben úgy vagyunk ezzel is, mint a népiszkolai törvények legtöbb paragrafusával. Láttam én már többször, nagy hangerővel tartott alispáni rendeletet, a melyben meg volt írva a faiskolák ügyében is mindaz a mit kellene tenni, de hát csak írott malaszt volt az is, és a papíron maradt, mint száz meg száz eféle. Elérkezett a leirat a szolgabíróhoz, a szolgabíró hátratózva elküldte a

községi bíróhoz, a községi bíró lomtárba dobta ott hadel *requiescat in pace*. A szolgabíró nem volt kíváncsi az eredményre, az alispántól elég volt, hogy megírta a rendeletet, lelkiismeretüket a teljesített kötelesség tudata meg nyugtatja, s marad minden a hogy volt. Pedig, s hiszem hogy e részben nem mondom újságot a t. olvasónak ha azt állítom, hogy kilenczvenkilencz századrészében az egyház-községeknek, nem lesz addig rendesen mivelte és kezelt, felárkolt, felkerített faiskolájuk, míg a polgári hatóságok ebben az ügyben is segéd kezét nem nyújtának, s míg nem fog egy egy erélyesebb közigazgatási közeg (vulgo alispán vagy szolgabíró) a községek felett állani, ki nem fél a hatodik évben előjöheto tisztújítástól, ki nem a népszerűséget minden áron megtartani, de a nép jólétét mindenképen előmozdítani tartja, nem csak hivatali, de erkölcsi és hazafüi kötelességének.

(Vége következik.)

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

Az egyházmegyei vizsgálatról.

Sz -Cseh, 1877. febr. hóban.

Egyházi lapjainknak talán egy évfolyama sem járt úgy le hogy e tárgy megpendítve, s „pro“ és „contra“ megvitatta ne lett volna. Szomorunál szomorubb dolgokat olvastunk: az „ellenzők győzönél győzőbb érveket, a védők“ részéről; de ez utóbbiak nagy része-is elismerte, hogy bizony ez intézvényre is reáférne egy kis „reform“

Az erdélyi ev. ref. közssinat még 1865-ben két tut-czetet meghaladó kérdésekben letette alapját annak, hogy az egyes egyházak vallásos, erkölcsi, növelési, s vagyoni állásáról teljes fölvilágosítást nyerhessen a vizsgáló bizottság. És ott, hol pap, tanító, egyházi tanács részéről rendén van a dolog mint az irás mondja: „mindenek ékesen, és jó renddel“ történtek nincs is semmi baj; akadály nélkül foly-le a vizsgálat. De hát ha ezek valamelyike és a gyülekezet közt „viszály“ egy más tekintetben „elpalástolni“ való van ott hatásoson működni a tömkelegből kivezető „áriádnói fonalat“ megtalálni, rövid 24 óra alatt (most rendesen en'yi szokott egy egy házban való működés ideje lenni) hocuspus, hic labor!

Három dolog felől kell a kérdő pontok szerint tisztátaba jöni a vizsgálatnak; u. m. az egyház vallásos erkölcsi —növelési és vagyoni állásáról. És mindenik oldaláról mennyi a „tévút“ melyre a vizsgálat vezethető? mily könnyű a „kijátszása“ a legjobb akaratu vizsgáló bizottságnak is!

Vegyük az „elsőt.“

Mindjárt a 4-ik kérdés, a „templom gyakorlatáról“ „sacramentumok kiszogáltatásáról“ stb. szól; és ha éppen a gondnok, vagy egyházi tanácsosok a templomhanyagló, kik közül sokakat éveken át alig láthatni egy párszor a templomban — az ur asztalánál talán soha feljelentse-

e a pap s így maga ellen zudítsa az egyház rendesen legtekin-télyesebb egyéneit? elhordozhatatlanná téve az azonkívül-is alig birható igát? Legfeljebb, egy „nincs panaszom“ szóval kielégíti a bizottságot; s szent a békesség!

Ismét jön a kérdés „tanítanak az ifjak nyári vasárnapokon a vallásra“? A kötelességét teljesíteni szerető pap-ra nézve „igen“-nél egyebet igen természetesen felelni nem lehet. De a szegény pap itt is elhallgatni kénytelen, hogy „tanitná biz ő-de nincs kinek; mert a tanításokra nem maradnak fenn“ S ez ismét egy másik tévút.

Ismét egy fontos, de „sic venia verbo“ „botránykoz-tató kérdés:“ „vannak-e botrányos életük“? Megvallom e kérdés hallásakor mindig egy fájó érzés hatja át szívemet, hogy a legjobb intentiojú kérdésre — bár minemü legyen a felelet ritkán őszinte; és ha az is legtöbbször a rendelkezés eredménytelen. Példákat mondok. Istennek egyházai melyben a hitetlenül élő vad házások, négy, öt vizsgáló bizottság előtt megfordultak; mindeniknek megígérték közelebbi törvényes egybekelésüket s máig sem tették. Tudok példát arra is: hogy egy ily pár, még egy évvel ezelőtt magát kikérdeztetvén esperesi „dispensatiót“ is váltott, s bár azóta gyermekek is született, még sem esküdtek meg. A vizsgáló bizottság meginti, kötelezi őket, de ha túl haladt az egyház határan .marad in státság. Lehet e tekintély-koczkázattal valami egyházmegyei hatóságra nézve mint rendeleteinek ily kijátszása? A szegény paptól kívánni, hogy egyháza talán épen előkelő, számos tekintélyes családdal rokon tagjait jelentse-föl békés nyugalma megháborítása lenne, az egyházi tanács — egy esztendőig ismét nemtalálkozván a visitatioval — ez időköz alatt, csendes lelkiismerettel hallgat.

A „növelést“ illető kérdésekben kevesebb eshetőség van a tévútra vezetésre, s kijátszásra; mert ott „facta loquntur.“ S ha csak a tanító irányában nincs ellenszenv, biztos tudomásra juthat a vizsgáló bizottság.

De annál több van az az „anyag“ dolgokban.

„Az egyházi hivatalnokok bére kiszogáltatott-e? E kérdésre rendesen a gondnok szokott felelni; s bár jól tudja, hogy annak nagyobb része künvvan — egész alázattal annyit bevall; hogy „egy kevés“ hátra van, de igéri, hogy mielőbb beszolgáltatja. Mondjon aztán ellent pap, vagy tanító — na hisz, azután vége hossza nemlesz a vexának! Jobb ilyenkor hallgatni. A földek műveléséről — kaszálók le és betakarításáról, szőlő munkáltatásáról annyi nehézségeket elmesélnek (megyei-községi útmunka — időjárás mostohaságával tarkítva,) hogy még sajnálkozásra fakad; maga a a visitatio.

És a középületek sorsa boldogisten! milyen!! Láthatni rozzant fedelű, ablak nélküli templomot, melybe szabad bejárata van szólnak, hónap, és esőnek; hasonló állapotu papi, tanítói lakokat iskolákat; kerítés nélküli kerteket; melyek gonddal ápolt gyümölcsfái marhák által prédáltatnafel; sánc nélküli temetőket „honnán a fejfákat téli időben“ tüzelőnek szabadon hordhatja bárki; mert „őrház“ról álmadozni

ugyan nagy merészség lenne! És mindezen hiányok, ha el nem titkoltathatnak: akkor, fűt, fát, egybeigér az előljáróság a hiányok helyrehozására; aztán teszen a menyit akar, egy évig úgy sem kérdi többet senki.

Kormány-intézkedés van arról, hogy az egyháznak minden önálló tagja a hosszabb időre szabadságot katonákat sem véveki az egyház közmunkáira egy „ingyen“ napszám-mas tartozik. És e szolgálat sok helytt annyira megtagadtatik, hogy még az iskolák kimeszeltetése is, pénzen fogadott egyének által eszközöltetik; egy-egy ház pedig 3-400 veder bort termő szőlőjét — ez okból — felébe volt kénytelen adni.

(Vége következik.)

KÖNYVISMERTETÉS.

A vallásbölcsezet kézikönyve. Irta: dr. Kovács Ödön, a vallásbölcsezet és kerhitan rendes tanára a n.-enyedi ref. theol. akademián. — Revideálták: Dobos János és Fejes István. — Első kötet: A vallás mint tünemény, vagy a vallások története. Budapest, 1876. Kiadja a „magyarországi protestáns egyesület.“

(Folytatása és vége.)

A II. szerzetben a turániak vallásával ismerkedünk meg. E részben nem nyerünk ugyan kimerítő ismeretet, mert a turániak vallásáról szerző elégnék tartja meglehetősen általánosságban szólni, de ezt talán éppen azért teszi, hogy a chinaiak vallásáról annál részletesebben szólhasson. Miután arán népfaj és chinaiak és vallásáról értekezett, átmegey Confucius rendszerének ismertetésére, mely tárgynál, mintegy figyelmeztetve az olvasót annak nagy befolyására, ésfontóságára de arra is, hogy Confucius tanairól olvasni vajmi érdekes, soká időzik, s méltatja figyelmére a sokszorúgy szólva fűszerű szolgáló idézeteket. Egy az ősök tiszteletére vonatkozó vallását Confuciusnak, mi is méltónak tartjuk bemutatni: „Nem illik, hogy ezen kérdés felől határozottan nyilatkozzam. Ha azt mondanám, hogy az ősök az irántok mutatott tisztelet iránt fogékonysággal bírnak, hogy látják, halják és tudják a mi a földön történik: úgy attól lehetne tartani, hogy e gyermeki szeretettel telt lelkek a saját életükről való gondoskodást elhanyagolnák, hogy egyeszen azoknak szenteljék életüket, a kiktől nyerték, és hogy a másvilágon ép úgy szolgáljanak nekik, mint e világi életükben tevék. Ha ellenknzőleg azt mondanám, hogy a halottak nem tudják, mit tesznek az élők, úgy félni lehetne, hogy ezek a gyermeki szeretet kötelességeit elmulasztják, önzőleg csak önmagokra gondolnak és így azon szent kötelekeket szétszaggatják, melyek egyik nemzedéket a másikkhoz csatolják. Ennélfogva tanusisd ezután is őseid iránt a köteles tiszteletet, cselekedj úgy, mintha ők minden tetteidnek tanui volnának és ne akarj e felől többet tudni.“ A chinaiak családi életére nézve sok figyelmet érdemlő vonás van, de különösen óhajtandó volna, ha Confucius nézetét a házasságról napjainkban is sokan szívükre vennék, szívükre különösen azok, kik e szent (ha szabad így neveznem) viszonyt a leg-

undorítóbb módon teszik az üzlet tárgyává, de mégis azt hiszik hogy, jól cselekesznek. Confucius így szól: „A házasság a férfi valódi (hozzá illő) állapota, mert ezáltal tölti be feladatát a földön; ennél fogva semmi sem tiszteletre méltóbb, semmi sincs a mivel komolyabban kellene foglalkoznunk. De vegyünk búcsút e szép tárgytól mert reményem-hogy a tisztelt olvasók magok is fogják figyelemre méltatni a műve való közelebbi megismerkedést, a következőkben annak inkább száraz tartalmát fogjuk adni.

A következő fejezet az árja népcsalád vallásának elébb ázsiai utóbb európai alakulataival foglalkozik. Amott balmanismust úgy mutatja be, hogy adja az árja népcsalád tagjait, az indusok szent irait, azá rják ősvallását, a bralmanismust előállítását és alakulását, a bralmanizmus hitrendszerét és erkölcsstanát azután a buahanismusról szól, ismertetvén Buddha személyiségét, a buddhizmus szent iratait, Buddha tanítási módszerét, Buddhát Jézus mellé állítva, hasonlítja, hogy ebből folyólag az erkölcsant adva, a buddhizmus bírálataba bocsátkozhassék. Végre a papi rendre tér, a buddhizmus terjedését és későbbi tanrendszerét veszi bonczkés alá, hogy így mintegy előkészítsen bennünket azon következményre, mely Buddha istenítésében, a szentek, ereklyék és képek tiszteletében lép előtérbe s zárja be az ima, az isteni tisztelet és az innepek leírásával. Végre adja a Zond fajok vallását. Itt az árja népcsalád európai alakulásaiban a germanok, görögök és rómaiak vallását ecseteli. Hogy a szakasz mily érdekes, nem kell másra mutatnunk, mint a mithológiákban előforduló Zeus Apolló Athene stb. alakra, s ha ezekből valaki tanuságot akar vonni, itt egybeállítva talál fel mindent.

A negyedik fejezet a semi vagy mesopotamiai népcsalád vallásáról két szakaszban értekezik. Az első szakaszban csak az egyiptomiak vallásáról van szó, melyet a következő rendben vesz: Az egyiptomiak eredete, Szent könyvek. A. egyiptomiak vallása. Osirio és osirisi mondakör. A halhatatlanság hite. A heliopoliti vallás alak. A mefisi vallás alak. A vallás átalakulása a középirodalomban. Közelítés a monotheismushoz. Miért nem fejlett ki a monotheizmus? Az állatimádás. Az egyiptomiak erkölcsstana. A második szakaszban van szó: Babel és Astur vallásáról, a következő alakba öltöztetve: A mesopotamiai népek. Babel vallása. Astur vallása. Az új babyloniai (chaldeai) birodalom vallása. A vallás hatása az életre. Külömbőség az assyriaiak és babyloniaiak vallása között. A nyugoti semiták (feuciaiak és izraeliták) vallása, mely részben a nyugoti semiták vallástörténelmi jelentősége, azon fejtegetéssel: miért fejlett ki a közöttük a monotheizmus? a műnek leg érdekesebb részei között tartozik.

E szakasz a következő részében a keresztyén világra nézve három anyira fontos pont körül forog t. i. izrael vallása, Jézus vallása és az Izlam körül. Gondolat menete pedig ez: Izrael ősvallása. Mózes. Jáhvé őstisztelete. A tiz parancsolat. A birák korszaka. A királyság kezdete. A jahvizmus küzdelme az idegen istenekkel. A profetizmus. Jossua reformja. A Deuteronomium tartalma. Jób könyve. Jeremiás. A babyloni fogság első fele. Ezechel. A babyloni

fogság második fele. Essaiás. Visszatérés a fogságból. A törvény. Isteni tisztelet. Az innepék. Az áldozatok. A synagoga. Az irástudók. A farizeusok, sadaceusok és essenusok. Zsidó ország bukása. A Jézus vallását tárgyozó rész tárgysorozata pedig ez: A zsidók messiási váradalma (talán váarakozása? vagy reményei) A keresztyénség előkészítése. Keresztelő János fellépése. Jézus fellépése. Jézus erkölcsi eszménye. Az Isteni-és emberi szeretet. A jobb igazságosság. Isten országa. Az örökkévaló és mulandó Jézus tanában. Jézus tanítása saját személyéről. A messiás. Az ember fia. Az Isten fia. Jézus istenítése. Jézus élettörténetének csudás átalakulása. Jézus halála, feltámadása, visszajövetele. Az itt bemutatott tárgysorozat kezeskedik annak érdekességéről, és ha, mi tán némely dogmatikai nézeteket más oldalról fogunk is föl, az egészben mégis kénytelenek vagyunk szerző nézeteit (melyek ámbár már nem csak az övé, de mind be is vallja, Fleiderer és Bauré is) elfogadni, sőt óhajtának, hogy e Jézus személyét illető rész, minél tágabb körben s oly nyíltsággal s a meggyőződés szavaival vitattatnék meg, mint ezt szerző teszi.

Az izlam vallása az előttünk fekvő mű azon része, melyet mi több oldalról vártuk felvilágosíttatni. De ugy látszik szerző azon nézetben van, hogy hisz e vallásnak ugy sincs jövője. Ezt megengedjük, csak hogy azon megjegyzéssel, mely szerint mi egy oly általános vallást várunk, mely a keresztyénséget is csak eszméiben fogja meg-hagyni: mostani formájában azonban meg nem tűri.

Művét szerző befejezéssel zárja be, melyben a vallásokat osztályozza. Mi a mű valóban szükséges kiegészítésül vesszük ezt, mert azon nézetet valjuk hogy bár a történeti osztályozás előadott alakja csakugyan helyes, de nem egyedüli, sőt vannak kik ezt nem tartva meg, a vallásokat egymáshoz való rokon nézeteik szerint adják elő s bírálják meg. Itt tehát igazolva látjuk szerző eljárását. — Az igaz és hamis vallásokról felhozzuk szerzőnek azon passusát, a melyben azt mondja: „hogy a vallások nem úgy állanak egymással szemben, mint igaz vallás és hamis vallás, hanem mint többé vagy kevésbé igaz vallások.“ Felomlítjuk pedig ezt pusztán csak azért, mivel épen nekünk volt alkalmunk egy elvi vitában ilyféle nyilatkozatot kockáztatni s azt állítani, hogy a keresztyén felekezetek vallása, mint ilyen, egyik sem követelheti magának a tökéletes címet. De feladatúl kell kitűznie a legtökéletesebb vallássá fejlődni! S e nézetünket egy különben elég szabadelvű lelkész ur azon egyszerű megjegyzéssel kifogásolta, hogy „szerzővel nem értünk egyet.“ Ezután a természeti és kijelentett vallások közti különbséget emeli ki majd bemutatja Hegel osztályozását, Pflaiderer nézetét az ősvallásokról, a vallásos fejlődés meneteléről, adja Pflaid. osztályozását és annak bírálatát a művet a fejlettség fokozata szerinti osztályozással zárjába, mely szakasz vég soraiiban arra jútunk, hogy a keresztyénség a vallás legmagassabb tökéletes alakja, mely mint Jézus tiszta vallása, ha nem is tökéletesen meg valósítva, de mint vonzó élő eszmény az egész keresztyén világ előtt lebeg!

De most már le kell tenni tollunkat, le azon fájdalommal, mely keblünket eltölti akkor, ha érezzük, hogy az elmondandó sok, de erre időnk és terünk nincs. Valóban, fájlalnunk kell, hogy a t. olvasót annyi élvezettől kell megfosztanunk, mellyel megajándékozhatja maga magát, ha e művet átolvassa.

Turcsányi Gyula.

IRODALMI SZEMLE.

Tájékoztató pontok a theologia terén, a magyar prot. modernismus és haladó orthodoxia szembesítése. Irta: Balog Ferencz. Lenyomat az „Ev. Prot. Lap.“ februári két számából. E füzetke tartalmát szerző a debreczeni hittanhallgatók hittanszéki önképző társulatának dísz ülésén olvasta föl 1876. oct. 20-kán. Főbb pontjai s következők: I. A vallási igazságok alapjai. A biblia tekintélye. II. Mester és megváltó, szeretet és hit, az egyház. III. Erény, kegyesség, tan, evangelium és symbolum. IV. Az urvacsora. A dogmák. V. Az isten fia születése. VI. A végére járhatlan kérdések. Kempis. A hiendők és teendők viszonya. VII. Kép és myterium. — Szerző, köztudomás szerint, az orthodox iskola hive, még pedig azon irányzathoz tartozó, melyet szent borzadályal tölt el azon szabadabb mozgalom, mely a hazai s külföldi protosztantismus kebelében, főleg az újabb időkben, a prot. egyetek munkásságában nyilvánul. Ezzel szemben saját álláspontját „haladó“ orthodoxiának nevezi. Részünkről, mint a hit szabadságának barátai, elismerjük az orthodox felfogás jogosultságát is, de azt, hogy mi az a „haladó“ orthodoxia felfogni nem tudjuk. Eddig úgy tudtuk, hogy p. o. a prot. orthodoxia definitiója abban áll, hogy feltétlenül ragaszkodni kell a ker. hit igazságok azon formáihoz, a melyek a confessiookban nyertek kifejezést azoknál tehát meg kell állapodni, mert a legkisebb eltérés heterodoxia. Már pedig szerző is aligha kétségbe vonhatja, hogy minden haladás, bármely téren, az addig létezettől kisebb vagy nagyobb eltérés, illetőleg, mint tovább fejlődési mozzanat: változás. A ki tehát magát egyfelől orthodoxnak, s másfelől haladónak vallja, az saját álláspontjának alapelvvel jön ellenmondásban; annak orthodoxiája heterodoxia. E tekintetben a prot. orthodoxiánál sokkal consequensebb a papismus s illetőleg ultramontanismus, mely a haladással nem is kaczerkodik, hanem nyilván kimondja, hogy confessioiban a hit igazságok örökre s változhatlanul kifejezést nyertek, tehát minden haladásra s illetőleg változásra — anathema sit. Különben azoknak, kik a „haladó magyar orthodoxiával“ megakarnak ösmernedni, e kis füzetet, mely elég érdekesen s népszerű módon igyekszik saját igazát s a modernek kárhozatra méltó voltát, kimutatni, az érdeklődők figyelmébe ajánljuk. Ára 25 kr. s kapható Debreczenben Csáthy Károlynál.

Beküldettek továbbá még a következő irodalmi termékek:

A skot szabad egyház ismertetése. Egyház-

tanulmány, írta: Cs. Csiki Lajos, ref. lelkészjelölt. Eddigelő csak az első iv jelent meg, mely a kérdés történelmi előzményeit igen érdekesen tárgyalja.

Földrajz, népiskolák számára, I. II. III. év folyam. Írta Ballagi Károly, kiadta a Franklin-társulat 1877. Tüzetesebb méltatása az iskolai szakközönyök feladata lévén, csak anyit jegyzünk meg, hogy oly szerző műve, ki magának az oktatásügyi irodalom terén kiváló érdemeket szerzett, s e művével is, mely a hozzá kötött igényeknek teljesen megfelel, előismerésre méltólag gazdagította népiskolai irodalmunkat. A tanítók számára igen czélszerű vezérkönyv is van hozzá csatolva. A kiállítás olcsósága s csinossága a derék Franklin-társulat érdeme. Egy évfolyam ára 20 kr. A vezérkönyvé 40 kr.

K Ü L F Ö L D.

Franciaország.

Dupanloup közelebről a francia kath. papság állapotát nagyon sötét színben mutatta be. Franciaország 90 diocesisre van felosztva s a nagy érdemű püspök 27-ből gyűjtötte össze az adatokat. Ezek szerint ezekben 1933 gyülekezetnek nincs papja s hozzáteszi, hogy a többiekben sem áll jobban a dolog, általában mióta az állam az egyházi javakat secularizálta, csak a legszegényebb sorsu egyének lépnek papi pályára. Nyugdíj alapok hiánya miatt a franciaországi 50.000 kath. lelkész közül a hatvan évet meghaladja 6400, a hetvenet 2500, a nyolcvanot 2000-nél több Fizetésük nem több, mint 900 frank (4—5 száz forint), holott a tisztességes megélhetésre legalább 1500 frank kellene. Hátha még hozzá tesszük ez adatokhoz azt is, hogy a püspök egy intésére még e szegényes államásokból is elmozdithatók!

Olaszország.

Az olaszországi protestantismus terjedéséről újabb adatok fekszenek előttünk. Pár évvel ezelőtt egy Bramanti nevű olasz ifjú, a pigneroli vásárban, megvette a szent írásnak egy példányát s az oly hatást gyakorolt rá, hogy falujába — Coazzeba — visszatérve, terjeszteni kezdte a szent írást s az eredmény az lett, hogy 1874-ben egy prot. vándor lelkész — Signor Cardon — 7000 hallgató előtt hirdette az evangéliumot s ma már egy prot. templom tesz bizonyosságot az új gyülekezet életképességéről. A kath. egyházból áttértek egyike, áttérésének indokát így adta elő: „A kath.-egyház tanításai hasonlítanak két pohárhoz, melyek közül az egyik tiszta, a másik iszapos vízzel van telve s mindkettőt egyszerre meg kell inni. Az igazság és a tévedés úgy össze vannak keverve bennök, hogy azokat egymástól nem is lehet megkülönböztetni.“

Alakult közelebről egy prot. gyülekezet Elba szigetén is, de a kath. papok részéről sok zaklatásnak van kitéve. Felbőszítik a tömeget s az nem egyszer kövekkel dobálja be a prot. templom ablakait.

Nagymérvű hódítást tesz a protestantismus az eddig babonás Sicilia szigetén is. Kezdeményező egy messinai lelkész — Malan — ki közelebről Párisban érdekes felolvasásokat tartott ottani küzdelmeiről. Eddig csak Palermóban volt egy prot. térítő állomás, jelenleg var. már Siciliában nyolcz s ezek közt legvirágzóbb a messinai.

Brasília.

Az „Alliance evangelique“ („Evangeliumi szövetség.“) titkára évi jelentésében érdekes adatokat közöl Brasiliáról. „A katolikus papok — írja — befolyásukat a népre mindinkább vesztik. Ha a katholicismus nem volna állam-vallás s ha a politikai s katonai állomásokat protestansok töltenék be, a kath. templomok üresek lennének. Brasilia alkotmánya a vallásos türelmet biztosítja, s a kormány, II-ik Pedro császár által inspirálva, protegálja a protestánsokat. Nagy tekintélyű egyének kifejezést adtak annak, hogy a sziv vallásos szükségseit sem a kath. babonák, sem a tagadás ki nem elégítik, csupán az evangeliumi igazságok. A múlt évben 25,000 frank értékű prot. vallásos irodalmi termék árusított el s több felőlről sürgetik evangelisták küldését. Épen az a fő baj, hogy e birodalomban, melynek tiz millió lakossága s másfél millionál több rabszolgája van, Rio Janeirotól Rio Grande-ig, 600 mértföldnyi területen, nincs egyetlen munkása sem az evangeliumnak.“

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. febr. 28.

— *Az előfizetők az utobbi hetekben oly tömegesen jelentkeztek, hogy legjobb akarattal sem vagyunk képesek e lap minden számból példánnyal szolgálni, míg a telyesen elfogyott számok újra nem nyomatnak. Addig elnézést s türelmet kér a kiadó hivatal.*

— Az enyedi „Szemle“ legközelebbi számában az álcázott lovagok egész tábora szállott sikra s vivja nemes harcát. A lovagok sorából előnyösen magaslik ki egy tiszt alak, — a Kisantal Sámuelé — kinek egyedül van annyi bátorsága, hogy sisak nélkül néz szembe az ellenféllel. Az ellenfél, természetesen, mi vagyunk s mind az „egy kálvinista“, mind a „Dixi“, mind Kisantal Sámuel felette nagy elkeseredéssel rontanak felénk s csapásaik sujja alatt aligha el nem vérzünk. Leg félelmesebb a marosszói viador támadása, ki méltó indignatiojának egész keserűségével, a többek közt, így kiált föl: „Mit akarnak most? Veszednek! még a számvevő is opponál, protestál! Hát ennyire sülyedtünk?“ Igazán, hallatlan vakmerőség! Még egy számvevő is, egy nyomorult paria, még az is szólni mer! De félretéve a trófát, kérdjük: miért haragusznak önök oly szörnyű mód a számvevőre, hogy szeretnék örökre elnémitni? Azért-é hogy kötelességét telyesíti s p. o. az enyedi hirhedt számadásokból nem csak azt mutatta ki, hogy a számadónak nincs ezerekre menő követelése a tanodán, sőt ellenkezőleg épen

vele szembe van egy félszáz ezernél több diffikultálva? Ezért haragusznak-é önk?

— A pesti s debreczeni prot. lapok között élénk vita foly, már hetek óta, a bibliai csodák kérdése fölött. Részünkről azon nézetünket kockáztatjuk, hogy követni kellene nekünk e tekintetben a külföldi példát, hól az elméleti dogmatikus kérdések feletti vitatkozás színtere nem a heti lapok, hanem e célra szolgáló theol. folyóiratok és szakmunkák, melyekben kellő tudományos apparatussal, pro et contra, megvilágíthatók s kitisztázhatók az ily kérdések, melyeknek szellőztetése, egy szűk keretre szorított vezér cikkben, legtöbb esetben több kárt, mint hasznot hozó.

— „Az egyházi s iskolai figyelmező“ közelebbi füzetében Révész Imre érdekes cikksorozatát kezdett a convent kérdéséről, helyesléssel hivatkozva lapunk mutatóvány számába Szász K. tollából közölt nyílt levélnek ez ügyre vonatkozó tétéleire. Részünkről örömmel konstatáljuk, hogy Révész cikkéből ítélve, kilátás nyílik az eddig e tekintetben fönnforgott éles ellentétek kiegyenlítésére s ez által azon ohajtott eredményre, hogy létre fog jöni egy oly conventi szervezet, melynek keretében a testvér superintendentiák, közös ügyeikre nézve kezét fogva, kül- és belerőben bizonynyal, csak nyerni fognak. Révész cikksorozatának végét bevárva, e nagyfotosságu kérdéshez tüzetesen hozzá szólunk mi is.

— Sepsi-Szentgyörgyi ref. egyházunk elhatározta, hogy a mostani kicsiny temploma helyett, központi alkalmas helyen díszes új templomot épít. E nemes ügyben ottani lelkész társunk, Fülöp Géza, több egyházi s világi férfiú által támogatva, dicséretes buzgalmat fejt ki s bizonynyal a nemes város is, mely a kulturális törekvések iránt eddig is oly áldozat kész rokonszenvet tanusított, e tekintetben is segítségére jön a buzgó igyekezetnek. Az adakozások szép sikerrel folynak már s még a messzire elzúllott romániai magyarok is — mint a „Bukuresti Hiradó“-ból olvassuk — meghozták áldozatukat. Alkalmat e megemlékezésre Gyárfás Albert, bukuresti lelkész-társunk, esküvője adott, melynél a szertartást épen Fülöp Géza végzé. Összegyűlt a szent célra összesen 187 frank. Midőn a boldog ifjú párnak a távolból mi is szíves szerencsekívántunkat küldjük, egyszersmind követni akarjuk a jó példát s midőn részünkről az adakozást 10 frttal megkezdjük, egyszersmind fölkérjük olvasó közönségünket, adakozzék szintén s mutassuk meg tettel, hogy a derék székely nép nemes törekvése iránt mi is rokonszenvel viseltetünk.

A főtiszt. püspök ur a következő körözüvényeket bocsátotta ki:

Tudásul.

227.—1877.

A vallás- és közoktatásügyi Miniszter ur ő Nagyméltósága a n.-szobeni katonai parancsnokságnak a m. k. honvédelmi miniszterhez terjesztett panasza folytán arról értesít,

hogy némely lelkészek a tartósan szabadságolt és tartalékos katonáknak esketési bizonyítványait, melyek az ellenőrzési szemlék alkalmával elmutatandók, díj nélkül kiadni vonakodnak, és a többszöri megkeresés következtében kiállított ily bizonyítványok gyakran szabályszerűtlen alakban s minden lényeges adat feljegyezése nélkül szerkesztetnek.

Mínt hogy a katonai ellenőrzési szemle oly közigazgatási eljárás, a melynél a felmutatandó esketési bizonyítványok a hivatalos használat végett kiállítandó okiratok közé tartoznak, a nevezett miniszterium utasítja a lelkészeket az 1874. évi május 29-ről 14561 sz. a. kibocsátott körrendeletének szoros figyelemben tartására.

Körözütenek.

179.—1877.

N.-enyedi egyh.-megyénkben a sz.-földvári papi állomás. Fizetése 514 frt. 10 kr. Kántortanító nem lévén, ennek kötelességét is a leendő pap teljesíti. Pályázati határnap ápril 1-je. Folyamodványok t. t. Basa Mihály esperes aához Harasztosra (u. p. Felvincz) küldendők.

210.—1877.

Széki egyh.-megyénkben a mócsi népiskolai tanítói állomás. Fizetése: 212 frt készpénz; kényelmes lakás kerttel mellékes jövedelme 150 frtra számítható. Pályázati határnap április 1-je. Folyamodványok t. t. Báthori Dániel esperes aához Székre küldendők.

244.—1877.

Marosiegyh.-megyénkben a sz.-gerliczei tanítói állomás. Fizetése 18 kalangya buza, 18 kal. zab, 176 véka csős törökbuza, 60 véka szemes törökbuza, 2 szekér széna, 1 öl szinfa, 1 öl ág, iskola gyermekektől 1—1 veder must; lakszoba, szép gyümölcsös. Pályázati határnap április 1-je. Folyamodványok t. t. Vályi Pál esperes aához Ny.-Szentbenedekbe (u. p. Ákosfalva) küldendők.

248.—1877.

Erdővidéki egyh.-megyénkben a n.-bacsoni papi állomás, melyre az egyházközség tagjai teljes kibékülése következtében és kivánatára ezennel teljesen új pályázat nyitattik. Fizetése 280—300 kalangya ősz buza, ugyanannyi zab, 160 toher fa, 30—40 frt. ozipora, 12 véka férfi szántó és 5 terükre való kaszáló; kényelmes lakás 2 hold kerttel; stola. Pályázati határnap mártius 20-ika. Folyamodványok sz.-udvarhelyi esperes t. t. Solymosi István aához Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvárt, február 22-én, 1877.

A szerkesztő postája.

Egy nádás-menti papnak. Névtelenül beküldött cikket nem közölhetünk.

Egy kolozs-kalotai papnak. Hasonló értesítést több tractusból kaptam. Elég jellemző, hogy a prenumeránsok toborzásánál a püspök nevét is fölhasználják s azzal gyakorolnak hivatalos pressiót. Az ily eljárás önmagát itéli el. Mi nem szorultunk e fölére.

Hirdetések.

KLEIN ALFRED

kiadó-könyvkereskedése **S.-A.-UJHELYT.**

Előfizetési felhívás

Lukács Ödön nyiregyházi ref. lelkész

„EGYHÁZI MUNKÁIRA.”

Hat évi hivataloskodásom alatt körülbelül 3—4 kötetre terjedő eredeti egyházi dolgozatom van kézen kéziratban; mivel e munkákat én a szószéken kedvező sikerrel használtam: elhatároztam azok közül egy kötetet, mutatvány gyanánt, világ elé bocsátani; a figyelm és érdeklődés, melylyel t. tisztársaim, ismerőseim e kötet iránt viselkedni fognak, határozand a felett, hogy a többieket mostanában sajtó alá rendezzem-e vagy sem?! Beszédeimre, tájékozással, előlegesen is megjegyzem, hogy az olvasó közönség azokban hitet, melegséget s a meggyőződés hangját fogja feltalálni; tartalmukat igyekeztem érdekessé s az alakot a tartalomnak megfelelővé tenni; talán itt-ott szokatlan modorral s eszünkkel fog a t. közönség találkozni e beszédekben; de megvallom, hogy itt nem kerestem nyomokat melyekbe hágnak, s lehető félszükségeimet, hiányaimat a szokatlan út akadályai fedezzék el. Leend e kötetben néhány ünnepi, alkalmi, közönséges és halotti, összesen 30—35 beszéd, 16 nyomtatott iven.

Előfizetési ára 1 frt 80 kr., mely összeg, a szokásos postai utalvány mellett, Klein Alfréd sátoralja-ujhelyi könyvkiadóhoz küldendő. A könyv a t. előfizetőknek bérmentve fog megküldetni. Munkámat t. tisztársaim becses figyelmébe ajánlva, maradtam Nyiregyházán, január 1-én, 1877.

Lukács Ödön, ref. lelkész s egyh. megyei tanácsbíró.

Kiadásunkban továbbá megjelent:

FEJES ISTVÁN s.-a.-ujhelyi ref. lelkész

Egyházi beszédei, két kötet ára 4 frt.

Temetési beszédei, ára 1 frt.

Egy szép asszony, (a Kisfaludy-társ. ált. 150 arannyal jut. költői beszély.) Ára 60 kr.

STEIN JÁNOS

erd. muzeum-egyleti könyvtárusnál Kolozsvárt kaphatók:

Dr. H. V. Ursprung und erste Entwicklung Kirche Christi in Vorlesungen über die Apostelgeschichte des Lucas. Ára 7 frt 80 kr.	Ziegler Antou. Die Nachtseite der evangelischen Bibl. Wissenschaft mit Rücksicht auf Kirchl. Ára 1
h, D. A. David Friedrich Strauss und die Theologie seiner Zeit. I. Theil. Ára 5 frt 20 kr.	Szilády János. Egyházi beszédek. II. füzet.
i J. Ib. Christlicher Reisebegleiter. 500 Sprüche neuen Testaments mit Denkversen. Ára 1 ft 56 kr.	Gyöngyösy Sámuel Magyar protestáns egyházatlatok Ünnepi, alkalmi, közönséges és g. II. füzet. Ára 1
r. Friedrich. Schöpfungsgeschichte mit besonderer Berücksichtigung des biblischen Schöpfungsgeschtes. II. umgearbeitete und vermehrte Auflage. Ára 7 frt 80 kr.	Albert János imakönyv templomi haszn. 8-rét (276 l.) 1
Kötve 2
. Alphonse. Die Lehre Christi nach den Seligsungen. Apologetische Vorträge. Ára 1 frt.	Gerok K. Egyházi beszédek. G. K. utá Lajos. I. füzet. Ünnepi egyházi beszéd bocsátja Fördös Lajos. n. 8-r. (196 l) 1
Einleitung in die Schriften alten und neuen Testaments. Ára 2 frt.	Heiszler József, dr. Egyházi munkálatai kötet. n. 8-rét (188. 188 l.) kötetenkir 1
h der Historischen Gesellschaft Züricher Mittheilungen. Herausgegeben von Dr. Gustav Volkmar. Ára 3 frt 90 kr.	Kiss Mihály. A szentírás gyöngyei, vagy a legjelesebb mondatok betűrend sz (174 l.)

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztősi szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények címzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
dedése, hová az előfizetési-
pénzek legcélszerűbben pos-
taltalvánnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt., 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Népiskoláink tanterve. II. Réthi Lajos. — Kül-
földi stipendiumainkról. II. Dezső Béla. — Az áll. ig. tanács nagy
gyűléséből. — Tárca: A mester példabeszédeiből. III. Az elveszett
juh. A Prot. Blatt nyomán. K. V. — Vidéki élet: A sz.-szolnoki
egyházmegyéből. A gyümölcsfa iskolákról, (folyt. és vége) Surányi
Gyula. — A sz.-szolnoki egyházmegyéből. Az egyházi vizsgátról,
(folytatás és vége) Fábian D. — Külföld: Anglia. — Egyházi és
iskolai hírek. — A szerkesztő postája. — A kiadó hirdetései.

Népiskoláink tanterve.

II.

Az 1868. XXXVIII. t. cz. 11. §-a a feleke-
zetek népiskoláinak tantárgyait is kötelezőleg hatá-
rozza meg. Ezek a következők:

*Hit- és erkölcsstan, olvasás és írás, számolás
és mértékek ismerete, nyelvtan, természettan és ter-
mészetrajz, hazai földleírás és történet, mezei gaz-
daság és kertészet, polgári jogok és kötelességek,
ének.*

Testgyakorlat, tekintettel a katonai gyakorla-
tokra.

Ennél többre szabad terjeszkedni a mi népis-
koláinknak; de ennél kevesebbel beérni nem szabad.

Eddig — így magunk között valljuk be az
igazat — habár ez a törvény 1868 óta érvényes,
nekünk ev. reformatusoknak, a kik vezérfelekezetnek
tartjuk magunkat a népoktatás terén, igen kevés
volt olyan népiskolánk még 1876-ban is, a mely
mindezen tantárgyakat kellő mértékben tanította
volna.

Pedig az én felfogásom szerinti népiskolának
még annál is többet kell tanítani, a mennyit az
országos törvény követel. Tanítani kell nevezetesen

*Rajzolást, mértant, embertant, nemzetgazdaság
és pénzügytant, házi ipart.*

Talán universitást akarna állítani a tisztelt ur
Mező-Csánban és Kis-Ilyében is?

Ezt tőlem kérdik azok, a kik a néptanító esz-
ményit következőleg állították fel még nem régiben
is: „Mester uramnak legyen jó torka; mester uram
ne igyék igen sokat és tisztelje a papját, ennél több
nem kívántatik tőle.“

Kalvinista universitást állítani egyet sem aka-
rok, nemcsak Csánba vagy Tarczalban de még Kolozs-
várra vagy Nagy-Enyedre sem; mert nincs miből és
nincs szükség rá a két országos egyetem mellett.

Hanem azért óhajtam és sürgetem teljes erőm-
ből, hogy mindazok a tantárgyak taníttassanak né-
pünknek mindenütt, a hol iskolánk van.

De nem kell megijedni tőle. A népiskolai tör-
ténelem tanítására nem igényeltetik Szabó Károly,
sem a nemzetgazdaságtanra Kautz Gyula. El kell
azokat tanítani tudni minden néptanítónak, a ki jól
végezte a kellőleg szervezett képezdétet.

Ha visszaemlékeznek olvasóim előbbi cikkemre,
a népiskolát két folyamra osztattam fel: a négy évi
tartamu előkészítőre s a tulajdonképeni népiskolára.

Az előkészítő, vagy elemi tanfolyamnak célja
annyira fejleszteni a gyermek tehetségeit, hogy a
középsiskolába, vagy a tulajdonképeni népiskolába
léphessen.

A mivel népek közmegegyezése szerint e célra
szolgálnak az írás, olvasás, anyanyelv és számolás.

Tehát a népiskola alsó négy osztályának ezek
a tulajdonképeni tantárgyai.

Ezekhez járulhatnak még más előkészítő ösme-
retek, a minők:

a) a földrajzi alapfogalmak: száraz és víz, hegy,
völgy, tér, sziget, forrás, patak, folyó, tenger, lakház,
község, megye, ország, föld, nap, csillagok, ég.

b) Természetrajzi alapfogalmak: állat, növény,
ásvány, házi állat, vad állat, húsevő, növényevő stb.

c) Történelmi elbeszélések főként az ókori népek
életéből.

d) Éneklés.

e) Testgyakorlás, a mely voltaképp nem lehet egyéb e korban, mint a gyermekek játékaiknak rendezése, szabályozása.

f) Mértani alakok rajzolása vonalzóval és szabad kézzel.

Ime, itten 10 tantárgyat vettem föl az elemi négy osztály számára, pedig a hit- és erkölcstanról nem is beszéltem. Hogy mindezek megtaníthatók minden rendesen fejlett gyermeknek 6-tól 10 éves koráig, ily mértékben, a mint itt érintve vannak, azt alig vonhatja kétségbe valaki.

Hogy pedig semmi sincs erőltetve húzva be, tanúsítja azon tapasztalás, hogy jól fejlődött gyermekek önkénytelen is tudakozódnak és érdeklődnek mindazon kérdések iránt, a melyek itt érintve vannak.

Nem is földrajz, történelem, rajzolás, tornászat az, a mit itten kívánnak, csakis a gyermek fejlődő tudvágyának és tevékenységi ösztönének kielégítése.

A melyik gyermek pedig 10 éves koráig folyékonyan és értelmesen olvas, a szavakat olvashatólag és érthetőleg letudja írni, fejben és táblán tudja változtatni a nem épen túlságos nagy számcsoportokat a négy alapmivelet szerint s tisztában van az érintett alapfogalmakkal, meg a nyelvtan elemeivel, azt bizony át lehet bocsátani a középtanoda dressurája alá.

Azt a kisebb részt, a mely középtanodába megy, rábizzuk most sorsára, s foglalkozunk ama sokkal nagyobb csoport dolgával, a mely népiskolában végzi be tanulmányait.

Minek azoknak még több tanulás? Hát nem elég a közembernek, ha írni olvasni tud, 6 hectoliter kukoricájának az árát 5 forintjával véve ki tudja számítani, s a templomban a zsoltáréneklésbe belédánálhat?

Nem biz a, kedves ur, nem elég, mert látja, a törvény még két évi mindennapi és három évi ismétlő iskolába járást parancsol, az alatt is csinálni kell valamit.

Aztán nézze csak, az alatt a 4 első év alatt arra készítetük el a gyermeket, hogy tudjon tanulni; a mi azután következik, az alatt arra kell elkészítenünk, hogy tudjon élni.

E pedig már nagyobb feladat.

Abból a gyerekből munkás ember lesz, a ki műhelyben vagy ekevassal szerzi a kenyerét. Jó lesz őt tájékoztatni egy kissé, hogy miképen lehet legtöbb

értéket kivenni a földből: egy kis gazdaságra, keréteszetre tanítani; miképen alakítja át céljaira az ügyes kéz a csekély értékűeknek tetsző nyers tárgyakat; különböző háziipari foglalkozásokban gyakorolni.

És lesz a gyerekből katona, hogy hazáját védje. Meenyire megköszöni tanítójának, ha nem szenved ökleléseket káplár uramtól az ügyetlen mozdatok miatt s gyorsanvégezve a begyakorlást, haza mehet szántani.

Lesz belőle állampolgár, társadalmi tag. Menynyszer szükséges tudnia, hogy mire való a pap, a szolgabíró, törvényszék, illeték kiszabási hivatal. Ha tudja, hogy mért választjuk a képviselőt, nem fogja őt forintért választani. Egy kis alkotmánytan ugye csak, hogy kell? Megszorul egy kis pénzdolgozóban is s azt hiszi, hogy Iezig zsidó jót tesz vele, midőn a forinttól napjára csak egy krajczár kamatot vesz. Ezért hát meg kell tanítani, hogy mi a pénz, mi a hitel, a tőke, a kamat, a hitelintézetek, takarékpénztárak stb. Csak ilyen pénzügytant kívánok, a miben nincsen boszorkányság.

És abból a gyerekből ember lesz, a ki vágyik tudni, hogy mi van a hegyen túl s az ország határán túl és még azon túl. Bizony jó lesz egy kis rendszeres földrajzra tanítani gyerekkorában.

Az is eszébe jut, hogy vajon mi volt az apja korában, hát a nagyapja korában s még azelőtt. Nem kerül nagy bajba, tájékozni az emberiség és saját nemzete története felől. stb. stb.

Csak vázolni akartam, hogy miképen fogom fel a népiskola célját s mi mindenre kell kiterjeszkedni a népiskola tantervének.

A megérintett kérdések mindenike felett lehetne igen sokat beszélni.

Talán magam is szólok későbbben a részletekhez is. Most bocsánatot kérek, hogy a sok érdekes polemia közt két számon át untattam az olvasót.

Réthy Lajos.

Külföldi stipendiumaink.

Kolozsvártt, 1877. febr. végén.

II.

2. Tigurinában hárman kapnak elegendő segély-pénzt élelemre, és pedig évenként 104 forintot személyenként. Innen hazatéréskor 36 rajnai frtot úti költségre.

3. Bernben négynek havonként egy-egy számára 12 forintot adnak. Időközben felső és alsó új ruhákat kapnak. Két év után egynek-egynek hazatérésre 80 rajnai forintot adnak.

4. Genfben kettőnek élelemre pénzt adnak, és pedig havonként 15 forintot.

Mindezek pedig azért vannak bővebben a körülményekkel együtt megírva, hogy az ügynök úrnak (dominus agens) teljes fogalma legyen, és ezekkel a közügynek használhasson.

„Alájegyeztetik augusztus 29. napján 1762. évben Debreczenben a tanárok által.”

(A tanárok nevei hiányzanak, e másolatban, hogy az eredetiben megvannak-e? nem tudom. Valószínű, ha megvolnának, a másolatba is beirattak volna.)

Ezen latin szövegű okiraton kívül van egy magyar szövegű okirat kezeim között. A mult egyházi főtanácsnak, még a régen mult 1822-ik évi január 27-ikéről 8-ik szám alatt kelt leirata a kolozsvári ev. ref. főtanoda akkori előjáróságának kötelességévé tette, hogy az akkori felelős kir. főkörmányszék rendelete következtében, a papságra szándékozó ifjainknak külföldi egyetemeken levő javadalmairól szóló okiratokat, illetőleg alapító leveleket, hiteles másolatban küldje fel. Valószínűleg ez itt alább egész terjedelemben közölt, alájegyzetlen okirat, az említett időben és alkalommal felküldött alapító levelek jegyzékét tartalmazza, tehát 1822-ben kelt.

Ez okiratot egyfelől saját értéke miatt, másfelől az előbbi, 1762-ben kelt okirattal való összehasonlítás kedvéért közlöm.

Az okirat a következő:

Általános Alapítványok a m.-honi Reformatus és Lutheranus Ifjakra nézve, vallás külömbiség nélkül.

Tübingába 1568. fogva, 12 ifju, későbbre a Tifernitanus alapítvány következtésül 2 magyarhoni és 2 erdélyi ifju pénznélküli ellátást kaptak.

Wittembergába a magyar ifjoknak bibliothecajok volt, a legidősebb theologus lévén annak felügyelője, ki ingyen szállást és hazatérő útjára 30 frtot kapott.

Greifswaldba, Pomeraniába XII. Károly Svekus király 4 ifjakra való ellátást alapított.

Göttingába, a Burgstaller alapítvány szerint 1500 frtnak kamatját kapta egy ifju.

Jenába és Vittembergába a magyar ifjak bármennyin 18 frt fizetés mellett egy évi kosztot kaptak, de Jenába ezen capitalis csökkenvén, az határozatott, hogy 9 hétre 2 frtot. fizessen minden convictor.

Göttingába, Lipsiába és Erlangenben 3. m. ifju a convictusba szabad asztalt kapott.

Halléba, az árvaháznál 2 órát tanító, vagy az egyes fakolnál correpatáló m. ifjoknak ingyen szállás és koszt adatott.

Alsdorfba 3 m. ifju tápláltatott évenként, de ezen intézet Erlangenbe tétetett által.

Helmstadtba 3 m. ifju koszttal láttatott el, de az academia eloszlásával ezek más intézetekhez mentek által.

Göttingába Niederlandba a m. ifjak kosztot és beneficiumot kaptak. Upsaliába, Svetiába, is volt 1 alapítvány a magyarhoni és erdélyi ifjakra. Wittembergába a Kassai-féle stipendium 7641 frtból állott, melyet Boldt Matyás 2000 frttal szaporított.

Greifswaldba a Szirmai-féle stipendium 3000 frttal nevelte az addigit. A Palmische Stiftung 16,000 frt a Belga Bankba tétetett le, és minden academiára menő m. ifjunak adathatott.

II. Leopold császár ezer aranyat alapított felébe Wittembergában, más felében Lipsiában fizetendő, két protestáns magyar vagy austriai ifjak számára.

Csak magyar honi reformatus ifjak stipendiumai:

Angliába — Cámbridgebe 3 ifjunak koszt és szállás — Oxfordba hasonló áll fenn. —

Belgiumba — Utrechtbe — Evenvein és Bernardin kisasszonyok alapítványából 2400 frt osztatott ki a m. ifjaknak évenként. —

Franequeraba 10 m. ifju naponként 8. stübert kapott, mely összeg évenként 1168 frtot tett. —

Hardervickbe és Deventerbe, 2. m. ifju lakást és kosztot kapott.

Schweitzba, Zürichbe, 3. m. ifju évenként egyik-egyik 108 frtot és haza térésre 36 forintot kapott.

Bernába 4 ifju évenként 144 frtot kapott, minde-
nik megérkezésekör kapott könyvekre 94 frtot és elutazásra 30 frtot.

Genfibe 2 ifju egyik-egyik havonként 15 frtot, ezen-
kívül kiruházást, megérkeztekör és visszatérésre 5 Lajos aranyat.

Báselbe, 2 ifju az Erasmus-féle intézetbe pénznél-
kül vétetett fel s ingyen szállást és kosztot kapott.

Némethonba, Heidelbergbe, 1 ifju a böltsek tano-
dájában ingyen kosztot kapott.

Herbornba minden ott tanuló m. ifju 5 tallért kapott.

Bremába, minden m. ifju ingyen kosztot és szállást nyert.

Frankfurtba (oderai,) 40 m. ifju ingyen kosztot kapott.

Hálába, 2 ifju a ref. coll-ban ingyen kosztot kapott.

Hanauba hasonlólag.

Berlinbe a Joachim-féle collegiumba 2 ifju ingyen kosztot kapott.

Magyar és Erdélyhoni reform. ifjak stipendiumai
vegyesen.

Utrechtbe a Hollandi statusok állítottak egy stipen-
diumot melyszerént a 2 vénebb theol. egyenként 600 frtot kapjon, a többi kevesebbet, de minden ott tanuló kapjon.

Franequeraba, a Frieslandi statusok 10 ifjunak szabadasztalt, vagy a helyett egynek-egynek naponként 8 garast határozta. Az erdélyi consistorium, 1717-ben kérte, hogy csak ajánlására vétessenek fel oda az ifjak.

Gröningába a statusok szabadasztalt határozta az ifjaknak.

Hardviechba 120 frt kamatot osztott ki a tanács évenként az ottan tanulónak, mint alapítványát.

Baselbe az Erasmus-féle intézetbe 2 ifju szabad szállást és kosztot kapott.

Csak az Erdélyi ref. ifjak stipendiumai:

Lejdába, 1715-ben a Hollandi statusok 2 enyedi és 2 kolozsvári ifjú számára szabad asztalt, szállást, orvost és patikát szabad tanulással határozta, új évbe könyvekre, és 3 év végével útra 207 frtot, 1734-ben a hollandi statusok a Hollandus követnek azt írták, hogy a Gr. Teleki Ádám ajánlására 2 kolozsvári theologusnak ezeket a Beneficiumokat meg adják.

Göttingába, 2 kolozsvári theologus szabadasztalt, erre nézve 1790-ből a hannoverai statusok leírása látható Kolozsvártt, de a consistorium kell hogy ajánlja.

Oderai Frankfurtba Brandenburgi Fridrich Wilhelm 1696. 2 enyedi ifjunak stipendiumot adott, mindenik 120 frtot kapott és hetenként 8 garas kosztpénzt. 1 kolozsvári, 1 vásárhelyi szabadasztalt és ingyen tanulást, 1737 a pruszus király eredeti határozata e részben Kolozsvártt látható.

Zürichbe a Schweici rendek határozatából 1 ifju évenként 104 frtot és visszatérésre 30 frtot kapott, 1738 és részben Gr. Teleki Ádámhoz írtak a statusok onnan, látható Kolozsvártt.

Genfben a respublica 1736. 1 enyedi ifjunak az öltözetben kívül évenként 180 frtot, visszatérésre 30 frtot határozott.

Bernába a respublica a 3 collegiumból (Udvarhely egyik) odamenő ifjaknak könyvekre, öltözetre 90 frtot, ezen kívül évenként 144 frtot, visszatérésre 60 frtot határozott.

Csak a Lutheranus ifjak stipendiuma.

Tübingába Hiller Professor legatuma 2000 frt. 4 ifjúra, mert a Brendorf pap betegségében jó gondját viselte, ezt nevelte Denkendorf Prelatus, Märklein Fridrich, még van ottan a Tifernitana fundatio is, mely szabadkosztból áll és félkupa borból délbe.

Göttingába szabadasztalban részesültek.

Greifszwaldba Szirmai Familia ajánlotta őket stipendiumra; Wittembergába, Hálába, Heidelbergbe, Jenába is résztint.

Meiningenbe Dobosi Sámuel egy szebeni kereskedő alapított 100 frt kamatot.

Unitáriusok stipendiumai.

Jenába és Göttingába felvétettek bármikör.

Az áll. igazgató-tanács nagy gyűléséből.

Kolozsvártt, márczius 4-én 1877.

Elnök: főt. Nagy Péter, püspök. Jelenvoltak: b Kemény Gábor és b. Bánffy Albert főgondnokok; Lészay Ferencz, Incze Mihály, Elekes Károly, Gyarmathy Miklós, Dr. Kolozsvári Sándor, Dr. Kovács Ödön, Szász Béla, ig. tanácsosok; Déák József pénztárnok, Szabó Ádám számvevő, Bodor Antal titkár.

vári Sándor, Dr. Kovács Ödön, Szász Béla, ig. tanácsosok; Déák József pénztárnok, Szabó Ádám számvevő, Bodor Antal titkár.

Az időközben ellátott ügyek bejelentése és tudomásul vétele után a titkár jelenti, hogy a levéltárban egy özv. Kis Lajosné, Rédiger Károlina assz. által 1863 aug. 19-ikén kiállított és 630 o. é. frtról szóló kötelező írást talált; kéri az ig. tanács rendelkezését. A titkár utasítatik, hogy akkori pénztárnok, Bányai Vitálistól kérjen ez ügyre nézve fölvilágosítást.

Ugyancsak titkár előadja, a mult ülésen vett megbízatása nyomán, a sz. vesszősi és boldogfalvi egyh. községet illető bordézma alapítvány megváltási történetét, mely szerint az évi 15 vedernyi must dézma 408 frtban váltott meg. Az ig. tanács az esperest jelentés tételre hívja föl, hogy a két egyh. községet illető váltság-dij miként kezeletik, illetőleg tökésített-e?

Következett a gyűlés főlárnya, a mandatumok kérdése, melyben való határozathozatalra a főt. püspök ur még a mult február havi első gyűlésén felszólította vala az ig. tanácsot, miután azonban amaz alkalommal csak 8 tag volt jelen s így ama gyűlés nagy gyűlésnek (melyre a törvény 9. tag jelenlétét rendeli) nem volt tekinthető; két tag pedig — törvény adta jogánál fogva — a kérdés tárgyalását a következő nagy-gyűlésre kérte halasztatni: így a határozathozatal a jelen gyűlésre tüzetett ki.

Az elnök fölhíván a gyűlést a nyilatkozattételre — a titkár a mult ülésen vett megbízatása folytán, a képviselői mandatumokra vonatkozó előadatokat terjeszti elő, fölolvastván a volt főconsistorium (illetőleg ideiglenes ig. tanács) 1871. oct. 22-dikén kelt és 712. számmal jelzett köriratát, melyben felszólítja az egyházmegyéket és a vásárhelyi s fogarasi egyházakat azon év decemberében rendkívüli közgyűlések tartására, hogy az egyházmegyék a szervezeti törvényben meghatározott szamu képviselőknak megfelelőleg választó-kerületekre osztassanak, — utasítván egyszersmind az illető hatóságokat, hogy az egyházkerületi képviselők megválasztását, a sz. törvényben körülírt módon, már 1872. jan. és február hónapjaiban ejtsék meg; és pedig, mint a körirat mondja, azért, mert: „szükséges, hogy idejekorán megtéssenek azon intézkedések, melyek az ezen törvényben meghatározott hatáskörű egyházkerületi közgyűlésnek az abban megszabott időben leendő egybeülését közvetiti, annyival inkább, minthogy Egyházfőtanácsunk nem tartja czélszerűnek, hogy a megválasztandó egyházkerületi képviselők választása azon mozgalmas időkben ejtessék meg, midőn az országos törvényhozói testület választások által fog újjá alakittatni.“*)

Bemutatja továbbá a titkár az egyházkerületi képviselők megválasztásáról szóló közgyűlési jegyzőkönyveket, illetőleg igazolás végett beküldött képviselői mandatumokat,

*) Az 1872—5. évi országgyűlésre a választások, a jobb- és baloldal közti éles ellentétnek folytán, mint tudjuk, már akkor igen szervenélyeseknek ígérkeztek. S az aggdók nem is csatlakoztak.

melyek szerint az illető közgyűlési jegyzőkönyvek tanúsága szerint a választások enunciiáltak: a kolozsvári egyházmegyében 1872. febr. 4-dikén és 8-dikán, a kolozs-kalotai egyházmegyében ápr. 14-dikén; a deési egyházmegyében ugyanakkor; a görgényiben ápr. 16-dikán; a székiben ápr. 23-dikán; a kézdiben máj. 4-dikén; a sepsiiben máj. 23-án; a marosiban máj. 28-dikán; az udvarhelyiben ugyanakkor; az enyediben jun. 18-dikán; a maros-vásárhelyi egyházközségben jul. 7-dikén; a külköllői egyházmegyében jul. 9-kén; a nagyszébeniben jul. 11-dikén; a gyulafehérváriban jul. 22-dikén; a nagy-sajóiban máj. 30-dikán és jul. 29-dikén; az orbaiban márcz. 13-dikán, április 3-dikán és jul. 31-én; a vajda-hunyadiban aug. 5-dikén; a szilágyszolnokiban aug. 6-dikán; a fogarasi egyházközségben aug. 11-dikén, — jelentvén egyszermind a titkár azt is, hogy a mandatumok törvényszerű igazolását az ig. tanács 1872. aug. 10-dikén ejtette meg (néhány mandatum igazolása pedig a közgyűlés elé terjesztetett.) Végül fölolvasta titkár a törvény e kérdésre vonatkozó tételét.

Ezután b. Bánffy Albert főgondnok ur fölemliti, hogy ő már a mult alkalommal kijelentette azon nézetét, hogy ez ügyben vélemény-adásra föl volnának az egyházmegyék szólitandók s jelenleg e javaslatát, indítvány formájában, megújítja. Az utóbbi írásban is beadott indítvány így hangzik:

„Ajánlom az egyházmegyék közgyűléseit megkérdezni, lejártnak tartják-e a képviselők mandatumát, vagy nem?

B. Bánffy Albert.“

Evel szemben hangsúlyoztatott, hogy ha a törvénynek a mandatumok tartamára vonatkozó szakaszaira és így a képviselők megbízásának le, vagy le nem járt voltára nézve van az ig. tanács kebelében kétely, akkor törvénymagyarázat szüksége forog fön, a mire pedig sem az igazgató tanács, sem az egyházmegyék nem jogosítottak, mintán törvényt csak a törvényhozás magyarázhat.

Hangsúlyoztatott továbbá, hogy igen célszerű ugyan az egyházmegyék véleményének kikérdezése új intézmények, törvények alkotásánál a több oldalról nyilvánuló nézetek az alkotandó törvényekre nézve becses anyagul és irányzóul szolgálván, mire nézve mind a közgyűlés, mind az ig. tanács több ízben ki is kérdezte — s valószínűleg ki is fogja kérdezni jövőben is — az egyházmegyéket; de itt egy már megalkotott törvény alkalmazásáról levén szó, arra nem csak egyedül jogosult, de köteles is az ig. tanács.

Hangsúlyoztatott, hogy alkotmányi szempontból ellenkeznék egész egyház-szervezetünkkel az egyházmegyéknek e törvény-alkalmazási kérdésben való kikérdezése, mintán az egyházkerületi képviselők egyenesen a választó-kerületeket alkotó egyházközségektől nyerik képviselői megbízásukat, épen úgy, mint ugyanazon egyházközségek azon választottjai, kik az egyházközséget az egyházmegyei közgyűlésen képviselik s ott a törvény által pontosan körülírt hatáskörben a kiszabott teendőket, az egyház-községek nevében és megbízásából, végelik. Anomalia lenne tehát, hogy ugyanazon egyházközségnek egy alsóbb forumra küldött képviselője határozzon az ugyanazon egyházközségnek egy felsőbb forum-

ra küldött képviselője, illetőleg mandatumának érvényes, vagy nem érvényes volta fölött.

Ezekkel szemben hangsúlyoztatott, hogy nem a törvény magyarázására, hanem épen csak véleményadásra volnának az egyházmegyék fölshólitandók s evel kapcsolatban Dr. Kovács Ödön a következő elhalasztási indítványt tette:

Indítvány.

Az egyházmegyék megkérdezését ezen kérdés fölöl csak is akkor tartván szükségnek s mindenek fellett tanácsosnak, ha az igazgató tanácsnak magának is kételyei vannak a fölöl, mi itt teendője:

a b. Bánffy Albert főgondnok ur által beadott indítványt csak a főkérdés tárgyalása után tartom eldönthetőnek. Ennélfogva indítványozom első sorban a főkérdés tárgyalását.

Dr. Kovács Ödön.

A hossza és tárgyilagosan folytatott eszmecsere közben azután Szász Béla is nyújtott írásos határozati javaslatot a b. Bánffy indítványára vonatkozólag be, a következő szövegezésben

Határozati javaslat.

Miután nem törvény alkotásáról, hanem már megalkotott törvény végrehajtásáról van szó: az ig. tanács nem tartja az egyházmegyéket kikérdezendőknek.

Beadja, Kolozsvárt, 1877, márcz. 4.

Szász Béla.

Végül az elnök röviden rekapitulálván ez incidens kérdésben nyilvánított véleményeket s szavazásra bocsátván a három beadványt, a névszerint történt szavazás eredménye a következő lön: a b. Bánffy A. főgondnok ur indítványát elfogadta Dr. Kovács Ödön, ellene szavaztak a kezdő sorokban névszerint fölshólitott tagok; elnök és pénztárnok nem szavazott; a Dr. Kovács Ödön indítványát elfogadta b. Bánffy Albert, ellene szavaztak az említettek, elnök és pénztárnok nem szavazott; a Szász Béla határozati javaslatát elfogadták ugyanazok, kik a más két indítványt nem fogadták el; ellene szavaztak b. Bánffy Albert és Dr. Kovács Ödön; elnök és pénztárnok nem szavazott.

Az incidens kérdés, melynek tárgyalása egy óránál több időt vett igénybe, befejeztetvén, Dr. Kovács Ödön indokolta már előbb említette és írásban is beadta indítványát, mely így hangzik:

Indítvány. Miután az egyházkerületi képviselők mandatumának cyklusa lejárt: rendelje el az ig. tanács az új képviselők választását.

Kolozsvár, 1877. márcz. 4. Dr. Kovács Ödön.

Indítványozó indokolása, a benyújtás alkalmával, csak rövid volt s leginkább azon két argumentum körül forgott, hogy a szerv. törvény 1872-ben lépvén érvénybe, érvényes voltát azon év elejétől kell számítani s így az azon évben megválasztott képviselők mandatumai is e naptól számítandó; továbbá, hogy a törvény egy évre egy rendes gyűlés tartását rendelvén el, mintán az 1872-ben választott képviselők már 5 gyűlésben részt vettek, mandatumuk is lejárt. Mindjárt itt említjük meg, hogy az indítványozó, egy későbbi felszólasása alkalmával, még más két argumentumot is hasz-

nált, egyiket azt, hogy az 1873. évi közgyűlés elfogadta az akkori 7-es bizottság azon argumentációját, mely szerint az egyházkerületi képviselők számának felénnyire leapasztása iránt benyújtott indítványt elfogadásra azért nem ajánlja, mivel „az eddigi tartott egyetlen egyházkerületi közgyűlés esetéből még biztos következtetést vonni nem lehetett“ s ezért „bevárandonak tartja a közgyűlési első ciklus lejártát;“ — másikat pedig azt, hogy az 1873-ban kibővített igazgató tanács fele része már az 1875-ik közgyűlésen kisorsoltatott.

Dr. Kovács Ödön indítványának benyújtása után Gyarmathy Miklós szólott, czáfolván előtte szót s az elnöki előterjesztés folytán fölmerült kérdésben a következő határozati javaslatot nyújtván be:

Határozati javaslat.

A főt. püspök ur elnöki előterjesztést tevén az iránt, ha nem kíván-e az ig. tanács a sajtó terén discussio tárgyává tett arra a kérdésre nézve határozni, hogy az egyházkerületi képviselők mándátuma a f. évi közgyűlésre érvényes-e, vagy nem?

Az ig. tanács kimondja, hogy miután az 1876. évi jun. 11—17-dikén Nagyenyeden tartott egyházkerületi közgyűlés az idej rendes évi közgyűlés Kolozsvártt leendő megtartását 26. számú jkőnyvi határozatában a nélkül rendelte el, hogy akár a megtartási időre, akár a képviselők mandatumának leteltére s így az új képviselők megválasztásának elrendelésére nézve az igazgató tanácsot utasította volna; s miután az 1876. évi egyházkerületi közgyűlés az egyházkerületi közgyűlési törvényszerű öt éves ciklust mult 1876. évi jun. 17-dikével berekesztettnek nem nyilvánította, és ehez képest a szerv. törv. II. f) pontjának azon szavait, hogy az egyh. kerületi képviselők 5 évre választatnak, tényleg már értelmezte és pedig úgy, hogy az 1872. évi aug. 18-dikára összehívott egyh. kerületi közgyűlésre választott képviselők mandatumuma a jövő közgyűlésre is kiterjed:

Az ig. tanács a törvényhozó testület e magatartásából világosnak tartja, hogy az idej kerületi közgyűlés a törvény szabta időre összehívattván, arra az 1872—1877 ciklusra igazolt képviselők lesznek meghívandók. *)

Kolozsvártt, márczius 4. 1877. *Gyarmathy Miklós.*

A két beadvány fölött megindult vitában részt vettek, részben ismételt főlshólalással is, b. Kemény Gábor, b. Bánffy Albert, Gyarmathy Miklós, Lészay Ferencz, Dr. Kovács Ödön, Szabó Ádám.

B. Bánffy Albert a hat. javaslatot, annak szempontjából, helyesnek tartja, — utóbb azonban azon véleményének ad kifejezést, hogy a mult évi közgyűlés tévedést és mulasztást követett el, hogy a mandatum kérdésében nem nyilatkozott. Nem fogadja el Gyarmathy beadványát, kivált, miután a többség az ő (b. Bánffy) előbbi indítványát elvetette. Dr. Kovács előbb említett két argumentumát terjeszti elő, a Gyarmathy javaslata mellett pedig fölhozatik, hogy a

*) E határozati javaslatot itt a szavazás alá terjesztett formában közöljük, az eredeti forma végtételén, a főt. püspök ur figyelemzetésére, némi módosítást tevén a benyújtó.

képviselőket lehetetlen már 1872. jan. elejétől fogva megbízatást bírónak tekinteni, mivel akkor nem hogy igazolva, de megválasztva sem voltak s az a tény, hogy oly különböző időkben választottak; ez önkényesen és előre felvett nap elfogadását lehetlenné teszi; fölhozattott, hogy a törvény világos rendeletét — „a képviselők 5 évre választatnak“ — nem lehet combinatiók kedvéért figyelmen kívül hagyni; fölhozattott, hogy maga a törvény nem nagy súlyt fektet a gyűlések számára, miután nem évenként tartott egy rendes gyűlésről szól, hanem arról, hogy a gyűlés évenként rendszeren egyszer hivatik egybe; fölhozattott, hogy az 1873. évi idézett határozat csak oly határozatlanul beszél a „közgyűlési ciklusról“; fölhozattott, hogy a tisztviselők (ig. tanácsosok) 1875-ben történt kisorsolása közgyűlési határozat folytán ojtetett meg, míg az itt épen hiányzik s a választott tisztviselőket nem lehet a választó képviselőkkel egy sorba helyezni; fölhozattott, hogy a törvények végrehajtására hivatott igazgató tanács a számára mandatumot adó közgyűlési tagok mandatumát nem rövidítheti, eshetőleg, meg s e fölött legfőlebb a közgyűlés dönthet (— a rendkívüli közgyűlés tartását, N. B. senki sem tartá indokoltának — de, aztán ha lejárt a mandatum, akkor nem is vehetnének a volt képviselők a rk. közgyűlésen sem részt); fölhozattott, hogy — mindenek fölött — nincs joga az ig. tanácsnak a közgyűlés felett itélni, eljárását, mintegy, felyülvizsgálni s mintán a közgyűlés már határozott az idej közgyűlésre nézve, a nélkül, hogy az erre meghívandó képviselők mandatumát illetőleg intézkedett volna: nyilván maga sem tartá a képviselők mandatumát lejártnak, s ha most az ig. tanács evel ellenkezőleg, a választásokat elrendelné, a közgyűlés fölé helyezné magát, holott arra nincs joga, hogy a közgyűlésről „mulasztást“ feltételezzen.

Ezek a mintegy másfél óráig tartott, de minden résztől a legnagyobb nyugodtsággal folytatott, vita nevezetesebb momentumai, természetesen csak rövidre vonva és a többi pro és contra argumentumokat, a hely szűke okán, mellőzván. Végül az elnök constatálván, hogy többen szólni nem kívánnak, a maga részéről nyilatkozott, hogy nem fogadja el a Gyarmathy javaslatát, mert végtétele a közgyűlés összehívására vonatkozó törvényadta elnöki jogot az igazgató tanácsra ruházná (Gyarmathy M. újra szövegezi, a fennközölt formában, e végtételt) és azért, mert az 1872-ben választott képviselők immár 5 gyűlésben vettek részt.

Következett a névszerinti szavazás, mely szerint Dr. Kovács Ödön indítványa ellen és Gyarmathy Miklós határozati javaslata mellett szavaztak:

Báró Kemény Gábor, Lészay Ferencz, Incze Mihály, Gyarmathy Miklós, Elekes Károly, Dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, Szabó Ádám, Bodor Antal. A pénztárnok nem szavazott.

A Gyarmathy Miklós hat. javaslata ellen és Dr. Kovács Ödön indítványa mellett szavaztak: ft. Nagy Péter, b. Bánffy Albert és Dr. Kovács Ödön. A pénztárnok nem szavazott.

Dr. Kovács Ödön kijelenti, hogy indítványát főtartja

s indokait kéri jegyzőkönyvre vétetni. B. Bánffy Albert s a mennyire kivehették ft. Nagy Péter csatlakoztak hozzá.

Elnök az idő előhaladt voltát fölhozván, kérdést tesz, ha most kívánja-e az ig. tanács tanácskozását, a még hátra levő igen fontos tárgyakra nézve, folytatni, vagy pedig d. u. 4 órakor?

B. Kemény Gábor egy sürgős ügyben kíván előterjesztést tenni. Az ig. tanács, ugyanis, a főgondnok urat, ft. püspök urral együttesen, avál bizta volt meg, hogy a b. e. gr. Mikó Imre 60000 frtos Sepsiszentgyörgyi alapítványának összegét a m.-földhitelintézettől vegyék föl. Több formálítási akadály elhárítása után jelenleg abban a stadiumban áll az ügy, hogy az egyházkerület kellőleg igazolt fölhatalmazottjai, az időközben részben más számakkal kicserélt érték-papirokat és az időközi kamatokat kellőleg kiállított és a papirok számait is magában foglaló nyugtatvány mellett fölvehetik. A főgondnok ur tehát indítványozza, hogy az ig. tanács hatalmazza föl elnökét és titkárát az alapítványi összeg ilyszerű nyugtatványozására s e fölhatalmazás és nyugtatvány, a nm. közoktatási miniszter ur kikért közvetítésével fölküldetvén a földhitelintézetnek, ez által el lesz hárítva minden eddigi akadály s meg lesz kimélhető egy Budapestre utazás. Az ig. tanács elfogadja a főgondnok ur javaslatát s a kivitelre az elnök urat kéri föl.

Gyarmathy Miklós azon reményben, hogy előterjesztése épen semmi vitát sem fog kelteni, kéri, hogy mutathassa be írásos indítványát. Fölvívásra olvassa a mint következők:

Indítvány.

Tekintve, hogy a szervezeti törvény II. f.) pontjának zárttétele szerint „az egyházkerületi képviselők 5 évre választatnak;“

Tekintve, hogy ugyanazon törvény, V. h.) pontja a közgyűlés választott tagjainak igazolását „jelentés tétel kötelezettsége mellett“ bizza az igazgató tanácsra s a választott tagok mandatumának igazolás végett az igazgató tanácshoz leendő beküldési határidejéül a sz. t. II. f.) pontjának végkifejzése „a közgyűlés tartásának ideje előtt 10“ napot szab ki;

Tekintve, hogy a sz. t. III. szakasza a közgyűlés megnyitási napját „augusztus 3-dik vasárnapjára határozza, mihez képest az egyházkerületi első közgyűlés 1872. aug. 18-kán nyílt meg, s így a választott képviselők mandatumai a végleges igazolás által, csak akkor lépett érvénybe;

Tekintve, hogy a véglegesen 1872. aug. 18-dikán igazolt egyházkerületi képviselők mandatumai, ehez képest, 1877. aug. 18-dikán telik le;

Tekintve, azonban túlföl, hogy az egyházkerület törvényhozó testülete a közgyűlés megtartásának idejét 1874-re az 1873. november 2-dikán Marosvásárhelyt megnyílt közgyűlés jkönyvének 89. pontja szerint „husvét utáni első vasárnapra;“ az 1874. ápr. 12-dikén Kolozsvártt megnyílt közgyűlés 33. jkönyvi határozata pedig állandólag „minden év Pünkösöd utáni első vasárnapjára“ tűzte ki — a nélkül azonban, hogy ezen ismételt határozatok hozatala alkalmával gondoskodott volna arról, hogy a sz. t. eredeti és módo-

sitott formája közti e különbségből származható netaláni, félreértésnek, avagy zavarnak eleje vétessék; s tekintve, hogy a közgyűlések megtartási idejét megváltoztató határozatok folytán, a törvény meg nem változtatott ama világos szavainak, hogy a képviselők 5 évre választatnak, mellőzésével, azon fölfogás támadhat, hogy a képviselők mandatumának tartama a megtartott gyűlések száma szerint számítandó:

Indítványozom, hogy a t. igazgató tanács a folyó évi egyházkerületi közgyűlés elé — a jövőben előfordulható mindennemű félreértés kikerülésének kedvéért — terjeszzen javaslatot, az iránt, hogy a törvény szövege a képviselői megbízatás kezdő és végnapját illetőleg minden kételyt kizárólag fogalmazzassék.

Az idő előhaladtának okán ez indítvány tárgyalása a d. u. 4 órakor folytatandó gyűlésre halasztatik.

(Délutáni ülés.)

Jelenvannak a délelőtti ülésen jelen volt tagok, báró Kemény Gábor főgondnok urat és a pénztárnokot kivéve, valamennyien.

Elnök felolvastatja a nagyenyedi főtanodai gondnokság fölterjesztését, mely mellett az 1872, 1873. és 1874. évi számadások, a cselekvő és szenvedő vagyon kimutatása s összesen husz darabra terjedő más kimutatások terjesztetnek az ig. tanács megvizsgálása alá. A gondnokság részben indokolja a fölterjesztés ez ideig történt késését; magyarázza a jóságok és erdők aránylag csekély jövedelmezőségét s végül kimondja azon meggyőződését, hogy a mostani kiadásokat apasztani kell, ha a deficit állandóvá tételét nem akarjuk. Ehez képest azt tartja a gondnokság, hogy miután az enyedi főtanoda missiója a gymnasiumi nevelés tökéletes formában való nyújtása, ennek költségei fedezésén kívül csak a maradvány fordítható a theologiai oktatásra és így annak szüksége forog fön, hogy a theologiai oktatás költségeinek pótlására egyházkerületi segélyezéshez folyamodjék a főtanoda.

Az igen terjedelmes fölterjesztés és egész nagy halom mellékletei egyszeriben áttekinthetők nem lévén: b. Bánffy Albert főgondnok ur indítványozza, hogy a számadások a számvevőnek, a fölterjesztés többi részei pedig egy bizottságnak adassanak ki jelentéstételre. Megjegyeztetvén azonban, hogy a fölterjesztésben némely számadási kimutatásra is történik hivatkozás s ehez képest a bizottságnak is lesz szüksége a mellékletekre: abban történt a megállapodás, hogy a bizottságnak a számvevő is legyen tagja, hogy így mihelyt valamely számadásra a bizottságnak szüksége nem lesz, az azonnal át legyen adható a számvevőnek gyors megvizsgálás végett, hogy az ügy lehető rövid idő alatt lebonyolittassék. — Egyszersmind fölvívatik az enyedi gondnokság, hogy az 1875. évi számadásokat is szabályszerűen terjeszssze föl.

A bizottság tagjaiul az elnök fölkéri: elnökül b. Bánffy Albert urat, tagul Lészay Ferencz urat, tollvivőül Dr. Kovács Ödön urat.

Szász Béla ig. tanácsos fölszólal, hogy bár nem vonja

kétségbe az elnök ajánlási jogát s bár elősmeri mindazoknak, kiket a közvélemény bizalma e terembe küldött, tökéletesen egyenlő jogait, mindazonáltal, részéről, nem tartaná helyesnek, hogy a nagyenyedi főtanodai gondnokság jelentését és számadásait felyülvizsgáló bizottság egyik tagja épen egy nagyenyedi tanár legyen. Az igazgató tanács azonban nem osztozván Sz. B. e distinctiojában, Dr. Kovács Ödön elfogadja az elnöki kinevezést s az elnök, b. Bánffy Albert ajánlatára a számvevő mellé ötödik tagúl Dr. Kolozsvári Sándort nevezi ki. (Ez öt tagu bizottság mindjárt más nap megkezdé működését.)

Titkár előterjeszti Kovács Gyula nagyenyedi volt ordesz. kérését, hogy a számadására tett számvevői megjegyzések elvégre közöltessenek vele, miután a mult közgyűlés által az ellátásra kitűzött határidő óta már két hónap telt el. A titkár az igazgató tanácsi és posta-könyvel igazolván, hogy a számvevői megjegyzések még a mult dec. végével leküldettek a nagyenyedi gondnoksághoz, a számadóval való közlés végett: a gondnokság felszólíttatik jelentés tételre, hogy mi történt a megjegyzésekkel?

Dr. Kovács Ödön, mint előadó, előterjeszti a kápláni rendszer ügyében kiküldött bizottság javaslatát. A terjedelmes munkálat kiküldetik az egyházmegyékhez véleményadás végett.

Gyarmathy Miklós kérésére, tárgyalás alá vétetik a délelőtti ülésben beadott s fenebb szószertint közölt indítványa. Az indítványozó rövid indokolása után Dr. Kovács Ödön a maga részéről elfogadja magát az indítványt, mindazonáltal annak indokai nélkül. Ugyanily értelemben nyilatkozik b. Bánffy A. főgondnok és a főt. püspök ur, ez utóbbi a szavazás megejtése után azért, mivel az indítvány indokai között ellenmondást lát. Névszerinti szavavásra bocsátatván a kérdés, ellene szavaznak (különvéleményök föntartásával) B. Bánffy A. Dr. Kovács Ödön s a szavazás végével az elnök; elfogadják: Lészay Ferencz, Incze Mihály, Gyarmathy Miklós, Elekes Károly, Dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, a számvevő és a titkár.

mathy Miklós, Elekes Károly, Dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, a számvevő és a titkár.

Ellátatott, továbbá, a titkár előterjesztésére 3 ügydarab, a pitesti egyház régebbi vitáit, egy szőlő birtok iránti pörét, a volt gondnok magatartását és a missionarius elleni panaszokat illetőleg. (ugy látszik, hogy a moldova-oláhországi missio sokkal több nehézséggel, mint haszonnal jár.)

Végül Elekes Károly közfőjegyző és gyulafehérvári esperes előadja a ringárdi papválasztás több, mint egy év óta függőben levő ügyét s egy avál kapcsolatban álló alapítvány kérdését, melyet ottani (r. kath.) birtokos Biró Miklós és (reform.) neje ajánlanak föl a papválasztásra nyerendő nagyobb mérvű befolyás fejében. A felajánlott évi járandóságok, tökében megváltva, mintegy 10.000 frtot képviselnek s alapítók szerint amaz egyház nemzetiségi és vallási biztosítására szolgálnának. Az ig. tanács köszönettel fogadja az alapítványt is azon esetben, ha a felajánlott évi járandóság tehermentes birtokra első helyen való betáblázás által örökre biztosítottatik: a papválasztásra gyakorlandó befolyás ügyét eldöntés végett a közgyűlés illetékes határozata alá terjeszti. Ellenkező esetben az esperest útasítja a papválasztás szabályszerű megejtetésére. A kérdéshez több jelentős körülmény és elvi problema is fűződven, a körül-belől egy óráig tartott tárgyalás nevezetes momentumokkal bővülködött. Végül is szavazás döntött, melynél az ajánlat visszautasítására szavazott Incze Mihály, a fenebb körvonalozott határozat mellett voltak: B. Bánffy Albert, Gyarmathy Miklós, Lészay Ferencz, Szász Béla, a titkár és a számvevő; az ajánlat feltétel nélkül való elfogadása mellett a főt. püspök ur Dr. Kolozsvári Sándor, Dr. Kovács Ödön és Elekes Károly s evel zárjuk nagyon is hosszúra nyult tudósításunkat, de talán épen e részletesség által elégitettük ki t. olvasóink méltán feszült kíváncsiságát, mely e gyűlés menetének terjedelmes leírását tette köteleességünké.

TÁRCZA.

A mester példabeszédeiből.

III.

Az elveszett juh.

Igy vándorolt Jézus mindenből és minden nép között körös-körül és a hová ment, így szolt: „megbivlak titeket, hogy velem együtt isten országába jöhessetek; akartok jöni?”

Ha találkozott egy anyával, ki gyermekének halálán siránkozott, vagy meglátott egy koldust, ki a város kapuja előtt üldögél, avagy egy vakot, ki az út hosszában vánszorog botjával tapogatódzva; vagy a kútnál találkozott egy fáradt leánnyal, ki vizes edénye mellett pihent, vagy pedig egy-évek és bánat sulya alatt görnyedő öregot talált, köszönté őket és mondá: a mennyeknek országa nyitva van; akartok oda bemenni?

Ha az uton egy szánandó teremtesre talált, ki egyedül elhagyatottan kétségbe akart esni, mintha minden barátai elfordultak volna tőle s az életben többé semmi vigaszt nem lelt volna: megállott mellette, megfogta kezét, megnézé őt arczba s szelid ifjui hangján mondá: „mi bánt szegény gyermek? Nincs semmi gyámolod, nincsen honod, nincsenek szülőid és nincs senkid, ki rajtad segíthetne, ki téged szeret? Engedd, hogy segítsek én és szerethesselek tégedet, én a te fitestvéred és a te leánytestvéred leszek.“ A szegény elhagyatott feltekinte jóságos arczába és egészen elbámult azon, hogy valaki ő hozzája, az elveszethez, oly annyira szeretettel teljesen tud beszélni s lelkén hordozza ügyét azon eltaszítottnak, ki után a világon senki nem kérdezősködik, meglehet, hogy keserű gúnyos feleletet akart adni, vagy el akart futni onnan, miként a rendőrség elől szokott, melynek szolgálai őt, mint száműzöttet megfogták s

fogságba hurczolták; de nem kellett másodszer is a könyörülettel teljes szemekbe néznie, hogy könyörületet könyörögjön saját számára. Örömet leült lábaihoz, s hallgatott beszédére, követte őt s újra feltalálta kedvét és reményét, nem türelmetlenkedett többé és nem vala kétségbeesve; ellenállott a bűn és véték csábjainak és komolyan, mint egykor, új életét igyekezett folytatni, melyről Jézus beszélt vala neki.

Jézus barátai úgy gondolták, hogy igen sok időt és fáradságot fordít ez elveszett népre, melynek semmi értéke nincs az emberi társadalomban, s gyakran állításukat példával bizonyíták: „Miért nem igyekszel inkább — szóltak ők — a gazdagokat nyerni meg barátaidul, kik neked templomot építsenek, vagy czéljaidra nagy összegeket gyűjtse- nek, vagy mért nem igyekszel megnyerni inkább a mivelteket, kik a te csodálatraméltó tanaidat elsajátítsák s tégedet közösségükbe felvegyenek? avagy a hatalmasokat, kik a nagyok és előkelők kegyét és pártfogását megszereznek neked? vagy a papokat, kik jó tanítványaid lennének?”

„Mily sokat érne — mondák gyakran — ily embereket barátokul és tanítványokul birni?”

„A hozzád tartozók annyian lennének, hogy mindent magukra vállalnának; te lennél a hang adó egész Jeruzsálemben, még a főpapokat is elhalgattatnád; sereget tobozhatnál össze, ha magadat dicső hadvezéré avagy király-lyá akarnád tenni, a római helytartót legyőzhetnéd háborút folytathatnál a világ császára ellen; Jeruzsálemet a szent várost bevehetnéd s helyreálíthatnád régi dicsőségét Dávid várossának, összegyűjtven benne minden népeket, hogy a templomban újra együtt imádkozzanak; oly nagy hatalomra emelhetnéd fel a te népedet, melyet azelőtt soha sem látott s kőfalat vonhatnál magadnak az egész föld területén. És ha ekkor az éhezőt etetni, a meztelent öltöztetni, a beteget gyógyítani, a szenvedőt vigasztalni akarnád, mily könnyen tehetnéd. Minden nap nagy lakomákat rendezhetnél a nyilvános téreken, vendéglőket építhetnél, beteg ápolókat fogadhatnál, ezrek számára orvosokat és hivatalnokokat rendelhetnél s az emberek ezreit boldogíthatnád eképen, míg ma csak egy embert tehetsz szerencsésé.”

Nagyon elszomorítá Jézust az, hogy tanítványait így beszélni hallá, mert büszkék és tiszteletvágyók; ők magasan akarták őt látni, mivel magok is magasra törekedtek, Ők sem a szegényt meg nem kérdezik, sem a gyengélkedőt, vagy beteget nem szeretik, sőt gyűlölték azokat is, kik nem voltak oly hiv zsidók miként ők és úgy gondolkodtak magokban hogy mégis felületes dolog Jézustól az, hogy ezeket a mennyek országába akarja bevinni, a mire egyáltalán igényt nem tarthatnak. Mindez Jézust igen elszomorította. Aztán ő nem is volt katona; nem is vágyakodott törvénytevői hatalomra; közönyös volt a dicsőség iránt; gyűlölte a háborút és vérontást; nem hitte, hogy az ő műve kardokkal legyen keresztülvihető, azt sem hogy, gazdag, tiszteletben álló tekintélyes emberek valahogyan művének szolgálatára lehetnének, s a mit tennének is, bizonyosan nem úgy tennék, mint ő akarja, és megvolt győződve arról,

hogy időt és fáradságot oly emberekre vesztegetne, kik telyesen megelégednek azzal, a mijök van és kik azt hinnenék, hogy barátságukkal nagyon megtisztelnék őt. Mindég ezekre figyelmeztette tanítványait és azután, mint azelőtt, úgy tett, hogy szegényekkel és alacsony sorsuakkal lenne egy társaságba.

(Vége következik.)

A „Prot. Blatt.“ nyomán J. V.

VIDÉKI ÉLET.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

A gyümölcsfa iskolákról.

Peér, 1877. febr. hóban.

(Folytatása és vége.)

De hát mit tegyünk, kérheti bárki, ha épen azokban találjuk fel akadályát az előhaladásnak, kiknek a jó ügyet előkellene mozdítani? Feleletem erre az, hogy kissé mi is papok és tanítók erélyesebben álljunk a dolog élére, s kezdjük meg a szorgalmazást, elsőben a legalsó fokozaton, ha ez nem használ, kérjünk sürgetést egy lépcsővel fentebbről és így tovább. S ha egyszerre egyesült erővel indítunk rohamot a hanyagság vagy közönyösség ellen, lehetetlen hogy ezélt ne érzünk, s fel ne ébresszük a csak alvó, de meg nem halt erélyességet, s bizonyára ha felülről a mozgató erő gyorsabban lendül, a gép több kerekerei is rendes és kívánatos mozgásba fognak jönni.

És mit nyerünk vele? kérdi újra a minden sikerben kételkedő pessimista. Azt, hogyha egy pár évig az érdekeltség a törvény erejével bár, fentartatik, azután az így megindított kezdet, a látandó haladás, még a pessimistákat, hogy ne mondjam a resteket is munkára ösztönzi, s vagyok olyan optimista, hogy pár év tized múltával, a cikkem kezdetén vázolt feleletet beírhatják jegyzőkönyvükbe a gyümölcsfa tenyésztés által gazdagult vidékeken utazó egyházvizsgáló bizottságok.

De ha hamarosan egyéb eredménye nem lenne is a buzgóbb utánlátásnak, nem kellene legalább azon orczapirító, hogy ne mondjam szégyenítő megjegyzést olvasni, melyet a főtiszteletű püspök ur, egyik legnagyobb egyházmegyénk vizsgálati jegyzőkönyvének át olvasása után 45 egyházközségre volt kénytelen megjegyezni, hogy gyümölcsfa iskolája nincs, vagy ha hely van is, nem használtatik a kellő czélra.

Miért irom én e dolgokat most, midőn a tavasz a fa ültetés ideje még elég távol van? Nem egyébért, hanem hogy a ki talán szives figyelemre méltatja igénytelen nézetimet, korán megtehesse a kellő lépéseket, egyháza falkolája érdekében. A hol nem czélszerű a hely, működünk oda, hogy vagy csere, vagy vétel által más helyét, lehetőleg az iskola épülethez közel nyerjünk; a hol a hely megvan és jó helyen, de felárkolvá felkerítve, egyszóval használhatólag elkészítve nincsen, hogy olyanná tétessék; a hol meg épen

semmi terület nincs, hogy azt a község már ez év kezdetén ha kényszerítéssel is adja ki.

Ha a kezdet nehézségei legyőzettek, a tovább haladás előtt megnyílik az út.

Surányi Gyula,
ev. ref. pap.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

Az egyházmegyei vizsgálatról.

Sz - Cseh, 1877. febr. hóban.

(Folytatása és vége).

Hát a pénz-bor-és mag-tárakról szóljak-e? Talán jobb volna halgatni. De egy pár illusztráló vonás sem árt. Láttam számolásokat, melyekben az egyház szükségére vásárolt árucikkek -- ha nem forint -- de krajczárokkal magassabbra voltak téve a rendeseknél; ismét másokat: melyekben azok külön kiadási rovásban is, de a bolti számlában is öszvesítve szerepelnek. Vannak egyházak hol a kamatfizetés a gondnoki hanyagság miatt nem teljesítettven tőkésítették úgy pénz, mint bor és magtárban: s így utoljára a megszorodott tőke felvehetetlenné válik. Az sem példa nélküli: hogy az egyházak sok adósságnak birtoka mások számára hamarabb elérvereztetik, mint a gondnok, vagy az egyházi tanácsosok valamelyike -- bár tudomással bír a dolgokról -- az előljárásnak hirt adna. Sőt megtörtént az is, hogy egy gondnok hivataloskodása alatt vagyoniilag tönkre menvén, a már felszedett kamatok is nálla veszttek; vigasztalásul megmaradván az egyháznak: az üres kötlevél.

Mindezek fölfedezése természetesen a pap kötelessége lenne, de hát ha megteszi, mit nyer vele? Erre is felelek. Egy egyháznak egy özvegy nő adott csekély özvegyet, s mint ilyen kamatját rendszeren fizeti is; azonban egy tekiutéljes polgárhoz férjhez menve -- az a további kamat fizetést betiltja; s midőn e miatt a férjet a pap az egyházi tanács előtt a legnagyobb szerénységgel jogtalan eljárására e szókkal figyelmeztette: „majd hát a per rendén ha uraságod neve a járásbíró előtt megfordul, megfogja magát szégyenleni s kifizeti“ a legilletlenebb kifejezésekkel illette a papot. És az egyházi tanács -- minden rendre utasítás nélkül -- türelmesen végig halgatta. Sőt az is nem egy helyt történt, hogy ha a számoltató bizottság -- melynek pedig törvényszerű elnöke a pap -- a gondnoki számadás hiányait fölfedezi a károsult gondnok a papot kárhoztatja egyedül; lesz annak kérelmelhetetlen ellensége évek hosszú során át.

E lapok múlt évi folyamában „egy anyagilag hanyatlásnak indult egyház“-ról egy cikk jelent volt meg; s abban sok sok ily forma jelenségek voltak fölemlítve. Tudakozódott-e az egyházi hatóságok valamelyike ez egyház nevééről nem tudom; de ha igen -- s a bukás megakadályozására sikeres lépést tett -- áldás kísérje munkásságát!!!

Miután már az egyházmegyei vizsgálat onnyi kijátszása lehetséges, szerény véleményem szerint két teendő lenne; egyik életbe léptetése az egyházi fő kormányzó testület

azon határozatának, miszerént: az egyes egyházak egyéneinél el helyezve levő pénzek „záros határ idő alatt“ föl szedtetve takarékpénztárba helyeztessenek. A bor- és magtár készletek is -- a népség arányához mért forgalmi mennyiség kivételével pénzé változtassanak, hogy így az évenkénti növekedés folytán egyházi személyek fizetése javítására -- vagy iskolák fölvirágoztatására fordíttassók. Másik, hogy a vizsáló bizottság hatás köre annyira szélesíttessék: miszerént az egyes egyházakban észlelt hiányok orvoslása végett -- necsak szóval -- de a polgári hatóság ereje igénybevételével is -- intézkedhessenek. Mert ismétlem, a szóbeli meghagyásnak, vajmi csekély eredménye, az egyházi előljárásság ígéreteinek vajmi kevés láttatja van!!!

Azt is ohajtanám, hogy az egyházmegyei gondnokok valamelyike, ha nem is évenként -- de fölvaltva minden minden második évben, az egyházmegyei vizsgálatban részt vegyen; mert személyük nagy hatást gyakorolna a népre; mely a csupa papi személyekből álló visitátorokban csak a papok, s tanítók pártfogóit látja. S tudva, hogy végrehajtó hatalommal nem bírnak -- megrendelésökre sem sokat ad. . .

Próbálva volt egyházmegyénkben pár évvel ezelőtt az is, hogy koronként számoltató bizottságok alakíttatnak, hová az egyes egyházak számadásaikat felülvizsgálat végett beküldjék. De részint a beküldés rendetlensége -- részint a beküldöttek hiányossága miatt ez intézkedés czélszerűtlenségét belátva az előljárásság -- visszatért a régi kerékvágásába.

Szíves kérésom lenne tehát egyházkerületünk papi, és világi -- ez ügygyel foglalkozni akaró -- egyéneihez: „gondolkozzanak, és nyilatkozzanak“ hogy azok alapján alkalma legyen az igazgató tanácsnak, a közelebbi egyházkerületi közgyűlésre oly javított alaku előterjesztést tenni, mely a mint sok anyagilag hanyatló egyházainkat a teljes bukástól meg menteni elég erővel bírva, biztosítékul szolgálja jövő felvirágzásuknak.

Fábián Dániel,
ref. pap.

K Ü L F Ö L D.

Anglia.

Az angol egyházi, sőt politikai lapok is élénken foglalkoznak egy botrányos ügygyel, melynek színhelye közelebbről London egyik elővárosának -- Hatchamnek -- anglikán egyházközsége volt s hőse Tooth, anglikán lelkes.

Az eset következő. Ezelőtt három évvel, a parlament elé egy bill terjesztetett, melynek czélja vala a katholisáló ritualisták túlcsapongásának gátot vetni. A nagy többség e billt elfogadta s ennek alapján szervezve lön egy legfelsőbb fegyelmi bíróság, melynek világi elnökét a yorki s canterbury-i érsekek nevezik ki. Föltűnt, hogy a fentebb említett lelkes, már jó ideje, a ritualékba túlcsapong s egészen katolikus jellegű szertartásokat celebrál. Híveinek egy része eljöttnek hitte az időt arra, hogy följelentést intézzon a

leg felsőbb fegyelmi bírósághoz s ezek folytán vádlott első sorban meg lön intve s oda utasítva, hogy a kifogásolt ritualákat azonnal szüntesse be. Tooth úr azonban e rendeletnek nem engedemeskedvén, hivatalától fölfüggesztetett. Ő ennek aaczára hivatalát tovább folytatta, míg nem közelebből a rochesteri püspök is közbe lépett s egy Gee nevű lelkészt küldött Hatchambe, azon utasítással hogy foglalja el a hivatalától fölfüggesztett lelkész katétráját. A püspöki küldöttet a lelkész a templom ajtajában fogadta s kijelentette hogy nem bocsátja be s Gee kénytelen volt visszavonulni. Képzeltetni hogy e botrányos jelenéseket a gyülekezet élénk érdekeltséggel szemlélte s főleg január havában a vasárnapi istenitiszteletek folyama alatt gyakori zavargások színhelye volt a templom. A lelkész ekkor kijelentette, hogy csak azok fognak ezután a templomba bebocsáttatni, kik tőle belépti jegyet kapnak. E kijelentés roppant izgalmat idézett elő s az erős prot. szellemű nép ezrenként se-reglett össze a templom körül, az angol himnust énekelve s riadva kiáltva-mint hajdan az irlandiak- „No popery“ („Le a pápasággal“) A rendőrségnek egész erejével alig sikerült a zajongó tömeget szét oszlatni A fegyelmi hatóság végre türelmét veszve, hozzányult a legutolsó eszközhöz, melyet számára a törvény föntartott: a konok lelkész becsukatott. Az angol közvélemény, mely a vallásszabadság kérdésében felette kényes, megütközött ezen s az angol lapokban, sőt a „Times“-ban is, egymást érik a zugolódó felszólalások a miatt, hogy a XIX-ik század második felében, egyházi hatóság, bárkit is börtönbe vettethet.

Tooth úrhoz, börtöne mélyén, elvtársai részéről, kik őt olybá tekintik mint a vallásos igazság mártyrját, számos részvét nyilatkozatok intéztettek. A skót episkopalisták is küldöttek hozzá ilyet s arra buzdítják, hogy inkább engedelmeskedjék istennek, mint az embereknek. A ritualista egyházközségekben „az igazság nemes bajnokáért“ hálaadó imádságok tartatnak, hogy nem hajtottfejet a világi hatalom előtt s az „Englisch Church Union“ („Angol egyházi szövetség“) kijelentette, hogy érdekében mindent el fog követni, sőt már a szakadást is emlegetik. Nagy ujongás van főként a kath. sajtóban, melynek e botrányos ügy — természetesen — malmára hajtja a vizet. A többek közt az „Unita katholika“ ki is mondja nyíltan, hogy „A protestantismus hova-tovább, mind inkább szétbomlik s nyomorult szakadásainak gyümölcseit a kath. vallás szedi.“

Részünkről midőn egyfelől sajnálatunkat fejezzük ki az anglikán egyház e válságos helyzete fölött, más felől, ez eseményt olybá tekintjük, mint természetes büntetését a anglicán egyházi alkotmány öröklött bűneinek. A puritán és pópális, a protestáns és katolikus elemeknek oly keverékéből áll, hogy az összeütközések kikerülhetetlenek, mihelyt valaki akár a protestáns, akár a katolikus momentumokat túlsúlyra emeli s előtérbe állítja. Mi lesz ez ügy további fejlődénye? nem tudhatjuk, de aligha más megoldás lehet, mint az hogy az anglikán egyháznak gyökerees átalakuláson kell át menni s magát a zavarólag ható katolikus elemekről ellébb-utóbb megtisztítani.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. márcz. 7.

— Az enyedi hivatalos lap, közelebbi számában, a „Magyar Polgár“-ból, egész terjedelmében átvette annak a bizonyos kalvinista papnak a n.-enyedi Bethlen-főtanoda érdekében anonym közlött komoly szavát, s a szerkesztő jónak látja — ez alkalmat fölhasználva — minket meglec-kézni, mert ki jelentettük vala, hogy a kérdéses cikket csak akkor közöljük, ha szerzője hozzánk beküldi, vagy legalább magát előttünk megnevezi. A kinek a szerkesztői felelősségről csak némi fogalma is van, e nyilatkozatunkat helyeselni fogja, csak a hivatalos lap szerkesztőjének van az a különös észjárása, hogy ezért is insinual s azzal gyanusit, hogy azért nem reprodukáltuk azt az anonym cikket, mert oly egyén ellen van intézve, ki lapunkat támogatja. E gyanusításra csak annyit jegyzünk meg, hogy mi egy előfizetőre nem fektetünk oly nagy súlyt, hogy annak elvesztése miatti aggodalomból meggyőződésünket tagadnók meg; minket nem gyötör az előfizetők gyűjtése s megtartása miatt „hivatalos“ láz s legyen meggyőződve a „Szemle“, hogy mihelyt tények által constatálva lesz, hogy Bogdán Lajos működése a Bethlen-főtanoda romlására vezet, nem anonym, hanem nyíltan fogunk ellene föllépni s nem igyekszünk elsimítani a dolgot, mint a hogy önök párt-, és családi érdekből tették s teszik, a Szabó Ferencz-féle hirhód ügyben. A Bethlen-főtanoda zilált helyzetének kitisztázása nem pártkérdés tárgya, hanem magos jelentőségű köz-mívelődési, mondhatjuk, nemzeti kérdés, melyel szemben minden egyéni érdeknek háttérbe kell vonulni. Az önök felszólalásai azonban nem hogy kitisztáznák e kérdést, sőt megoldását hova-tovább nehezítik, mert a közvéleményt, személyes gyűlölködésük miatt, tév utra vezetik azáltal, hogy nincs elég bátorságuk támadásaikat azon testület ellen intézni, mely ezen ügy vezetéséért első sorban felelős, hanem kiválasztanak e testületből egy egyént, s támadásaik dühét arra öntve, a magos jelentőségű közügyet, személyes kérdéssé törpítik. És ez annyival szembeötlőbb, mert ezt az incriminált egyént nem valamely párt-taktika állította azon helyre, melyet elfoglal, hanem az enyedi gondnokoknak s tanároknak egyhangu előterjesztésére választotta meg az egyház kerületi közgyűlés s így ez állásában ő, épen úgy az önök, mint a mi bizalmunknak kifolyása. A különbség közöttünk csak az, hogy önök pálczát törtek felette, hirlapi anonym támadások alapján; mi bevárjuk, míg okadatolt tények beszélnek s akkor itélünk, de akkor nem csak felette, hanem azon egész testület felett, melynek ő csak egy alárendelt közege. Addig azonban tán jobb lenne nem pellen-gérezni a Bethlen-főtanodát s annak oddig köztiszteletben állott vezetőit hirlapi nyílt terekben, hanem eligazítani a doigot, magunk közt, a maga rendes útján.

— Id. Kiss Aron, szatmári ref. esperes, a szatmár megyében tartott négy első prot. zsinatok (Erdőd 1545; Ovár 1554; ismét Erdőd 1555; Csenger 1570;) végzéseinek magyarfordítására előfizetést hirdetett. A többek közt így ír: „A magyar reformáció egyik ősfészke Szatmár megye

olt. A nagy tiszavidéknek, Alsó-Magyarországnak négy első protestáns püspöke itt lakott; a protestáns lelképásztók benne 1545 — 1570 négy alkotmányozó zsinatot tartottak; sok egyházi főgyűlések mellett itt tartatott az 1646-i emlékezetes nemzeti zsinat. Számos nemes, főnemes és őszben történelmi nevezetességű családok védelme alatt terdült itt el korán, és virágzott a XVI—XVII-dik században a protestáns egyház, virágzottak a protestáns iskolák." E mű ára 0 kr. Ajánljuk ez érdekes munkát előfizetők figyelmébe.

— Marosvásárhelyről értesítnek, hogy a főtiszt. püspök úr meg bizása nyomán, n. t. Vályi Pál esperes úr napokban megkísérelte a vásárhelyi egyház s Tolnai közt ibékülést hozni létre. Képviselői közgyűlés hivatott össze; a szakadás — úgy látszik — oly mélyre ható, hogy a sérlet telyesen meghiusult s így nem marad egyéb hátmint törvény útján fejezni be a kollektív ügyet.

— Timár Lajos. mérari lelkészársunkat ujra megrendítő csapás sújtotta. Alig másfél év alatt elvesztette kedves aját, egy kis gyermekét s most-a mint a gyászlap írja — ivói által eléggé soha meg nem siratható" édes anyját v. Timár Miklos-né, sz. Biró Róziát. Fogadjon szives szvétünk kifejezését.

— A „Religio“-ból olvassuk, hogy a pápa 50 éves

püspökségének jubileumára Buda-Pesten előkelő kath. ur hölgyekből bizottság alakult, melynek célja gyűjtésekre rendezni, hogy ő szentségét „egyházi öltönyeinek egyikéhez a pápai pluvialéhoz, művészi kiállítású kapcsolat jelvényével vagyis drága kövekkel ékített s a felajánló magyarországi hű fiak és leányok hódolatát kifejező csattal örvendeztes sők meg, azon gyermeki kérelemmel, hogy valahányszor pluvialejét magára kapcsolja, mindannyiszor a magyar nemzetet is szívébe zárni méltóztassék." Már is ezek gyűlték össze. Valjon nem volna-e Isten előtt kedvesebb dolog, ha a t. adakozók azt a sok ezeret, saját hazájukban, iskolái állítására fordítják?

A szerkesztő postája.

Dr. Elekcs Victorinak, Zilah. Nem kapta-e ön még réküldött leveletemet? Ha igen, miért nem tisztelt meg lapunkat valamely érdekes közleménnyel? P. o. külföldi tapasztalatairól.

Több munkatársunknak, itt, amott. Türelmet kérünk.

Csűrös Józsefnek, Bethlen. Kivánságod szerint csak lekszem.

Garda Józsefnek, N.-Enyed. A hadadi ügyet elintétem. Tévedés forgott fönn.

Benkő János, esperes urnak. Felvilágosító tudósítás köszönettel vettem. A másik ügyben pártfogását továbbra is kérem Vas Tamásnak, M.-Vásárhely. Csak a jövő számba adhatom.

Horváth Istvánnak, Bükös. Köszönöm.

Hirdetések.

Dr. Kerényi Ede felgymn. tanár

A világtörténelem időrendi átnézete különös tekintettel Magyarországra.

Nyolczadrét 130 lap. Ára 1 frt.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETÉNEK IDŐRENDI ÁTNÉZETE.

Ára 36 krajczár.

Ezen épen most megjelent segéd-tankönyvek feladata azon nagy szükségén, melyet a történelem tanárai leginkább éreztek, hatályosan segíteni. Kerényi általános világtörténelmi repetitoriuma a magyar nevelési szakirodalomban bizonyára hégagot pótol, és mint nélkülözhetlen segédkönyv helyet fog találni úgy a reál, mint az al- és főgymnasiumokban. Kerényi időrendi átnézete Németországban és Ausztriában szélesen elterjedt hasonnemű tankönyvek alapján, és különösen Dr. Richter H. M. bécsi keresk. akadémiai tanár ugyanily műve után készült, de főtekintettel Magyarországra, melyre nézve Horváth Mihály történelmi művei szolgáltatták a vezérfonalat. — A számtalan e nemű német dolgozatok, úgy szakkörökben, mint a nagy közönség részéről is mindig elismeréssel fogadtattak és maiglan is melog pártolásnak örvenderek; hasonnemű föltevésre jogosíthatják e könyv szerzőjét a magyar közönségről is. Kiténő szolgálatot tehet az, mint vezérfonal a tanároknak előadásaiak folytán; a tanulóknak a vizsgákra készülés alkalmával, a mennyiben ebből rövid idő alatt képesek ismételve átnézni az egész történelmet, a helyett, hogy az előirt nagy terjedelmű könyveket kellene ujra attanulmányozniok. — Különben gyakorlati beosztásánál és az eseményeket egyszerre fölirtó alakjánál fogva sikerrel használhatják azt mindazok, kik valamely történelmi tényt, művészeti vagy irodalmi eseményt emlékezetükből kiejtettek, a mennyiben e mű, mely egész 1872-ig terjed, rögtömi tájékozást nyújt bármely történelmi dologra nézve.

Hasonnemű figyelmet érdemel szerző „Magyarország történetének időrendi átnézete“ (ára 36 kr.). — Ez teljesen önálló dolgozat, s mint ilyen Magyarország történetére nézve az első segéd-tankönyv. Mindkét könyvet ajánljuk a tanfériak és tanulók figyelmébe.

„Pester Lloyd“ tanügyi lapja 1876. márczihs 20.

Megrendelési pénzek legkényelmesebben postautalvánnyal küldhetők be

1—*

Klein Alfréd kiadó-könyvkereskedése S.-A.-Ujhelyben.

Megrendeléseket elfogad Stein János könyvkereskedése Kolozsvárt.

Megrendeléseket elfogad Stein János könyvkereskedése Kolozsvárt.

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztőségi szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
dedése, hozzá az előfizetési-
pénzek legcélszerűbben pos-
tautalványnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt, félévre 3
frt., évnegyedre 1frt, 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Széttétekintés, H-n — Külföldi stipendiuma-
inkról, (befejező közlemény) dr. Dezső Béla. — Az áll. ig. tanács gyűlé-
séből. — Tárca: A mester példabeszédeiből. III. Az elveszett juh.
A Prot. Blatt nyomán. P. E. — Vidéki élet: A marosi egyház-
megyéből, Vas Tamás. — A sz.-szolnoki egyházmegyéből, Nagy
László. — Irodalmi szemle: Prot. egyházi beszédvár V-ik köt.
Gönczi János. — Külföld: Británia. — Egyházi és iskolai hírek.
— Körövények. — A szerkesztő postája. — A kiadó hirdetései.

Széttétekintés.

Bükös, 1877. márc. 11-én.

(H-n.) Magyarországon a különböző egyházak éle-
tében általában, de főként a protestantismus fejlődésében
oly életnyilatkozatok tünedeztek fel eleitől fogva,
melyek őt minden ország ily nemű törekvéseitől
lényegesen megkülönböztetik. Sehoh a világon az
egyházi s főként a protestans egyházi élet nem volt
s a jelenben sincs a nemzet vagy nemzetiségek éle-
tével oly szorosan összeforrvá, mint nálunk. Egye-
bütt bár mily egyházpolitikai irányzat mellett az
illető nemzet nemzeti sajátosságait, nyelvét veszélyez-
tetve nem érezhette s nem is érezheti. Német ország
legyen bár katolikus, lutheranus, reformatus vagy
görög katolikus, némétnek marad, nem különben
Francia-, Angol-, Olasz-, Oroszország bár mily
egyházi élet mellett nemzetiségekben változást nem
szenvednek; Spanyolország népességét az inquisitio
harmad részre szállította le, de a spanyol nemzet,
mint nemzet megmaradt. Ez országokban a protes-
tantismus úgy, mint a katholicismus s az ezekkel
karöltve járó szabadelvű vagy absolutisticus kormány-
forma, nemzeti emelkedés vagy hanyatlás, lelkiismereti
szabadság vagy gyámkodás stb. a nemzet geni-
ussának megfelelőleg élet erejének mértéke szerint
szabadon fejlődhetnek; náluk a rombolás, építés,
orthodoxia, modern világnézet, atheismus, pietismus,
az egyház jogosultságának tagadása vagy ennek
mindenek felébe emelése stb. a nemzet existenciájá-

vál nincsenek szoros kapcsolatban, nem emelkedik
vagy bukik azokkal a nemzeti lét, nem kell minden
lépésnél, minden tettél aggódva fontolgatni vajon
nincs megtámadva a nemzet élete legbensőbb gyöke-
reiben. Náluk rendszer-rendszer után elbukhatik, a
nélkül, hogy a romok egy nemzetet boritanának
maguk alá. Szerencsés helyzet! Czivódhatnak, vesze-
kedhetnek, a legeltérőbb nézeteknek hódolhatnak, a
legellentétesebb irányban haladhatnak, különböző
pártok, egymást kiátkozó secták állhatnak elő, gyü-
lölhetik, piszkolhatják egymást, őket nem köti az
opportunitás, szellemöknek bár mely szélsőségig sza-
bad röptet engedhetnek, experimentálghathatnak, mert
nincs okuk a tömörült nemzet életéért aggódni.

Nem így nálunk. Itt az egyházi élet külön-
böző nyilatkozataiban általában véve az uralkodó
nemzet és nemzetiségek életével forrott össze. Habozás
nélkül kimondhatjuk, hogy a magyar nemzet geniussa
a kálvinismusban nyert leg pregnansabb kinyomatot;
ide vonult a nemzeti büszkeség hibáival és erénye-
ivel, mely inkább megtört, minthogy bár egy haj-
szálot is engedjen; ennek emlíni táplálkozott a
nemzeti jogérzet és függetlenség, mely öröme-
sebb kereste a pogány Stambul pártfogását, minthogy
Bécs ölelő karjai közé dobja magát; ez volt azon
központ, mely körül csoportosulnak a magyar kato-
likusok is, valahányszor a magyar nemzet nemzeti
léte, alkotmánya fenyegetve volt nem a katholicis-
mustól, hanem az osztrakismustól. Talán nem mondok
valótlan, ha azt állitom, hogy a kálvinista magyar
egyházat a mohácsi vésztől egész a Thun-féle paten-
sig terjedő és a nemzeti létért folytatott élet-halál
küzdelem inkább jogi, mint óvangyeliuni egyházzá
formálta, nagy erősségünk volt és ma is nagy erőssé-
günk ez: „meg van írva és ettől egy hajszálat sem
engedünk.“ Ezen helyzet kifolyása, hogy míg a

prot. főként a Kálvin-féle egyház alakilag jogi álláspontról védte, erősítette az autonómiát, az ezt biztosító §§-ok producálásában culminált, tartalmilag nem versenyezhetett szerencsésebb viszonyok közt levő hitrokonaival, a protestáns elv nálunk nem bontakozhatott ki oly életvidoran, mint nyugati szomszédainknál. sőt még oly mértékben sem, mint a köztünk lakó lutheranus atyafiaknál. Mi — kálvinisták — vulgo magyar egyház — vagyunk: nem csoda ha a magyar typus egyik vonása, az egyenetlenkedés, czivodás, procurátori kedvtelések, egyházi életünkben sem maradhattak ki. Bár a jelenben, valami haszna — de bár értelme lenne az effélének. A vidékiek bizonyosan nagy köszönettel vennék, ha kimerítő felvilágosítást nyernének a felől, hogy a jelenben felmerült személyeskedések miféle nagyobb szabású egyházpolitikai elvekkel vannak szoros kapcsolatban, mennyiben igazolt, sőt elkerülhetetlen az egyház jövő fejlődésének érdekében a személyeknek épen ily és nem más alakban való szerepeltetése. Őszintén kimondom — mi nagyon furcsán okoskodunk, — mi épen ezen személyeskedést tartjuk az egyházra nézve vészt hozónak, mi a küzdelemben elveket nem, csak egyéni vagy családi politikát ismertünk fel. Lehet csalódunk, de mi a hírlapok útján kiszivárgó tényekre alapítjuk okoskodásunkat — s biz azok utóvégre is azon állapotnak meg, „hogy nagyon roszul van ez így, s az egyház tartalmi és alaki fejlődésére kártékony hatást gyakoról.“ Vajon hány lépés választ még el azon kaputól, melyen átlépve az egyház terén is csak politizálunk, korteskedünk, gyanusítunk, megszavaztatjuk halgatóinkat, a nélkül, hogy tudnák mire szavaznak, beszélünk a nép nevében, a nép érdekében a nélkül, hogy az tudná mi tulajdonképen az ő érdeke, folytatunk az egyház firmája alatt állam kaptára idomított egyház politikát stb.

Kérem ne ítéljenek el vagy ne nevéssenek ki e naiv kérdések felvetéseért, mert azok jogosultságát egy s más jelenségből alig ha ki nem lehet következtetni, ha az ember a felelőség pecsétjével hitelesített s közforgalomba bocsátott szemüvegeken át nézi az oseményeket. Bizon az ilyen széttekintés bár mily kis körre szorítkozzék nem kecsegtet valami gyönyörű kilátással. Hanem van a dolognak egy más oldala is, miről talán később.

Külföldi stipendiumaink.

Kolozsvártt, 1877. febr. végén.

III.

Az eddig közlöttekben teljes kép alkotható arra, hogy egyfelől ismeretet szerezzünk külföldi stipendiumaink állapotáról, mívoltáról, ahogy azokat a lejárt embernyomokban élvezték a reformatus tanodák európai műveltségre törekvő tanuló ifjai, másfelől, hogy megismerjük azon géopontokat, melyeket az emberiség magasabb céljai elérésének érdekében hitrokonaink alapítottak tanuló ifjaink számára.

Ezek után nézzük meg külföldi stipendiumainkat mostani mibenlőségükben.

Ennek kitüntetésére nagy szolgálatot tesznek azon jelentések, melyeket egyes főtanodáink egy ügyre vonatkozólag küldöttek volt fel a volt mltszs. egyház-főtanácsnak. Ugyanis a volt egyházi főtanács 1863 január hó 11-én 17. sz. a. az egyes főtanodákhoz rendeletet bocsátott ki, hogy egyes főtanodáink nevezett egyházi főtanácshoz tudósítást küldjenek a felől, hogy tanodáinknál a külföldi egyetemekre menő ifjak segélyezésére minő alapítványok vannak, s hogy e célra alakítandó alaphoz tehetsége szerint mennyivel járulhatnak, továbbá, hogy melyik külföldi egyetemen, minő stipendiumok voltak állítva ifjaink számára, melyeket valósággal élvezték is a régiebb időkben. Az egyes tanodák a következőkben feleltek, mely feleletekből egyszersmind meg fogjuk látni, hogy melyek külföldi stipendiumaink jelenleg, s mily segélyezésekre számíthat a külföldre menő tanuló.

A sepsi-szentgyörgyi tanodai előljáróság jelentése szerint, a sepsi-szt.-györgyi tanoda számára külföldi stipendium alapítva nincs, sem módja nincs (t. i. akkori időben, 1869-ban) a sepsi-szt.-györgyi tanodának, hogy a külföldre menő ifjak segélyezésére alapítandó alaphoz valami segéllyel járulhasson.

A szászvárosi tanoda is arról tudósít, hogy levéltárában sem ez ügyre vonatkozó adata nincs, sem módja a segélyző alap gyarapítására.

Azonban a szászvárosi ev. ref. tanodai előljáróság 1866-bana következő adattal szolgál (utólagos jelentésben.) 1866-ban nevezett tanoda, Szászvároson lakó kamarai erdősz Hirling úr szóbeli közlése után arról tudósít, hogy 1842-ben Hirling úr Berlinben volt theologia hallgató végett, s az augustusi vagy szünidőn 3 erdélyi társával együtt Svédországban, és pedig Upsalába utazott. A tanároknál tett tisztelkedés alkalmával tudakozódás nélkül hozták fel a tanárok, hogy Upsalában 6 erdélyi protestans ifjú számára segélypénz van alapítva Gusztáv Adolf királytól, egyrésze 200, más része 300 tallér évenként. E tőke kamatait még a 19. évszázadban sem élvezte senki s ennek nagyon felgyarapodott. A tanárok biztatására Hirling ur három társával együtt az egyetem ns. rectora előtt magát igazolván, egyenként 80 tallér úti költséget kapott, illetőleg kaptak ezen alaphól.

Tudtommal azóta Upsalában erdélyi magyar ifjú nem járt.

A zilahi tanodánál, (jelentése szerint,) külföldre menő ifjak számára semminemű alapítvány nem létezik, sem pénztára az alapítandó segélypénztár számára semmit sem adhat.

A zilahi okmánytárban kapott latinszövegű okiratot magyar szövegben fentebbismertetém.

A marosvásárhelyi főtanodánál, jelentése szerint, a külföldi egyetemekre menő ifjak segélyezésére van rendelve 1. az Incze József-féle alapítvány, melynek jelenlegi (1863-beli) kamatja, a változó mennyiségű jövedelmi adó, pótlékai és kezelési költségek levonása után mintegy 300 o. é. frt, de a mely kirekesztőleg az alapító rokonainak van hagyva olyformán, hogyha a rokonok közül egy vagy több, egyetemen van, az egész kamatot az, vagy egyenlőleg osztva, azok kapják; ha ily, egyetemen tanuló rokonok nincsenek, ezen kamat az iskolában tanuló rokon deákok közt osztandó ki évenként. 2. Az Incze János-féle alapítvány, melynek évi kamatja az 1. alatt említett levonások után mintegy 70 o. é. frt, úgy van rendelve, hogy minden évben a kamat sequestráltassék, s a rokonok közül a legelőbb egyetemre menőnek adassék academica promotio gyanánt az addig meggyült kamatok egész összege. 3. Néhai orvostudor Szotyori József temető utszai házat oly módon hagyományozta a marosvásárhelyi főiskola felügyelete alá, hogy az lehetőleg kedvező körülmények közt érczpénzen eladatván, az eladási árból begyült összeg kamatja mindaddig tőkésítessék, míg az új tőke évi kamatja 360 pfrtot tesz ezüst pénzben. Ekkor a kamat fele = 180 pfrt. ezüstben, egy a nagyenyedi főiskolából egyetemre ment orvos s felváltólag papi növendéknek adassék, másik fele (tehát 180 frt) hasonló feltételek mellett, a marosvásárhelyi főtanodának egyetemen orvosi, s illetőleg papi pályára készülő valamelyik növendékét illesse.

A mi a külföldi egyetemekre menő ifjak segélyezésére alakítandó alaphoz való járulást illeti, a marosvásárhelyi főiskola semmit sem adhat. A külföldi egyetemek közül csak a Marburgin van két oly stipendium állítva, melyet a marosvásárhelyi tanári kar ajánlatára marosvásárhelyi főtanodabeli növendék használhat és használt régtől fogva. Régebben egyik-egyik ösztöndíj 130 tallér volt, de 1857-ben 80 tallérra szállítottatott alá.

Midőn ezen alapítványt a marosvásárhelyi növendékek közül senki sem használja, a jelentés szerint, a marosvásárhelyi főtanodai tanári kar szives készséggel ajánl más tanodabeli növendéket is a marburgi egyetem consistoriumának.

A marburgi alapítványt élvező ifjúnak legalább egy theologiai tárgyat kell otléte alatt hallgatnia.

A kolozsvári főtanodának, jelentése szerint, külföldre menő ifjai számára ily célra rendelt semminemű alapítványa nem létezik. Ily szerű alap megalakításához tehetősége szerint hozzájárulni, azonban a kolozsvári főtanoda gérkezik azon esetben, ha a már nem messze kilátásba

helyezett végleges tizedkárpótlási illetékét kézhez fogja kapni (t. i. 1863 után.)

A kolozsvári főtanoda e jelentése alkalmával, könyvtárából több okmányt közöl, melyek közül egyiket, valamennyinek kimutatását, egész terjedelemben közöltem.

Szerfelett sajnálom, hogy a nagyenyedi főtanoda jelentését meg nem kaphattam, sem biztosan a volt mltg. főconsistorium ez ügy vonatkozó eljárását nem ismerem, mert ez adatokat kellett volna még birni, hogy egészen teljes képet nyújtottam volna külföldi stipendiumaink állapotáról; épen e körülmény miatt e cikksorozat kezdetéből veszem a bezáró gondolatot: közre adám e tanulmányt, hogy hozzá szóljanak azok, kik általam nem ismert adatok biztokában vannak, vagy esetleg, ha én tán valamely téves, vagy jelenleg nem úgy létező adat után indulva, ez ügyre vonatkozó valamely mozzanatot nem helyesen közöltem volna.

Dr. Dezső Béla.

Az áll. igazgató-tanács gyűléséből.

Kolozsvártt, márczins 11-én 1877.

Jelen voltak: főt. Nagy Péter püspök, b. Bánffy Albert főgondnok. Szász Béla ig. tanácsos, Szabó Ádám, számvevő és Bodor Antal titkár.

Az időközben elnökileg elintézett ügyek bejelentetnek és pedig ezek közt, a nagyenyedi főtanoda gondnokságának az 1872. 1873. és 1874. évekről szóló számadások s több vagyon -- s gazdasági kimutatások mellett tett fölterjesztésének referálására kiküldött 5 tagu bizottság kéri az enyedi gondnokságot több kiegészítő munkálat és kimutatás, valamint az 1875. és 1876. évi költségvetések főtételeinek felküldésére útasítatni, hogy jeientését annál alaposabban készíthesse meg. A kívánt adatoknak 14 napi zárhatóridő alatti felküldésére a gondnokság elnökileg felszólítatott; ez úttal pedig felhivatik a gondnokság a directorium által készített s oda lemásolás. végett leküldött inventariumnak; valamint Tatar Sándor volt udvarbiró 1867. évi számadásának (melyre a számvevőnek van szüksége) felküldésére.

Az elnökileg elintézett ügyek tudomásul vétetnek.

Elnök jelenti, hogy a nagy-fentősi püspöki fekvőségek eladása után ez év elején esedékessé lett vételári első ráta (533 frt) Dezső Lajos ur által hozzá beküldetett. Az összeg (2 frt 50 kr bélyeg-ár levonásával) takarékpénztárba tétel végett a pénztárnokhoz utalványoztatik, — tudomásul vétetvén nevezett ügyvéd ur azon értesítése is, hogy a vételár egy részében fizetendő állam-kölcsön kötvények szelvényesekkel leendő kicserélés végett fölterjesztettek, még eddig azonban vissza nem küldettek.

A ploesti egyház már meglevő tanitói állomása mellé külön papi állomást akarván rendszeresíteni, midőn a főt. püspök urhoz megerősítés végett a tanitói új díjlevelet fölterjesztette, ide is folyamodott, hogy a missioi

alapból eddig nyert évi 200 frtyi segély 300 frtra emeltessek. A missioi alap terhére már beosztott évi segélyek összegei lehetetlenné teszik a ploesti egyház segélyezésének emelését s ezért az ig. tanács most is azon véleményben van, hogy czélszerűbb volna Ploesten (hol csak is vasárnap-i isteni tiszteletek tartatnak) nem külön papi és külön tanítói, hanem egy pap-tanítói állomás rendszerezését. Ha az egyház, a maga erején hajlandó az innen nyert évi 200 frt segély pótlásával mindkét állomás kellő és állandó javadalmazására: a főt. püspök ur meg fogja erősíteni a tanítói hozzá fölterjesztett díjlevelet, — ellenkező esetben ismételve ajánlatik az egyháznak a két állomás egyesítése.

A körivélyesi püspöki erdő donga-készítésre alkalmas fának megvétele iránt Schmidt Ágost vállalkozó ajánlatot tévén: a főt. püspök ur fölkéretik a szerződés megkötése iránt szükséges lépések megtételére, részletes pontozatokban megállapítatván azonban, hogy a bizonyos vastagságon felyüli fák vagy csak általában, vagy válogatás szerint is eladhatók, de oly kikötéssel, hogy az előre megjegyzett fák minden esetre levágandók, illetőleg kifizetendők. A szerződés, végmegállapítás és a közgyűlés elé terjesztés végett, annak idején ide bemutatandó.

Szász Gerő esperes az állam segélyi bizottsági tagságról lemondván, helyébe t. Baló Sándor ur kéretik föl.

A galaczi templom kijavitása iránt kötött szerződés helyben hagyatik, b. Wesselényi Miklós úr kéretvén föl, hogy az építés folyamát ottani gazda-tisztje útján felügyeltesse, — egyszersmind fölkéretvén arra is, hogy az ottani papi állomás részébe egykor elődjei által juttatott javadalmakat ismét folyóvá tegye.

Sárkány Ferencz volt pénztárnok, a moldva-oláhországi missioi alapról vezetett számadás terhe alól, a számvérvő jelentése alapján, fölmentetik, — egyidejűleg fölkéretik a sárospataki főtanoda, hogy az ez alap részére már m. é. szeptemberben esedékessé vált haszonbéri összeget a pénztárba mielőbb befizesse.

Az úzoni egyh. község újan építendő diszes iskola-házának építési terve és költségvetése (8000 frton felyül) helyben hagyatik, örömmel vevén az ig. tanács tudomásul, hogy a polg. község maga is 1000 frttal és munka erővel járul az építéshez.

A babucz-fodorházi papilak építése iránti szerződés helyben hagyatik, valamint a papi új díjlevél megállapítaiik, az esperes útasítatván némely eddig pap bért nem fizető egyháztagnak fölkérésére, hogy a kértökre Babuczra rendszeresített papi állomás javadalmazásához szintén járulni sziveskedjenek.

A székelyudvarhelyi tanoda három tanárának és két segéd-tanárának panaszos fölterjesztése az ottani főt. gondnokságnak véleményezés végett megküldetik.

Kelemen Ferencz, apahegyi levita, galaczi levitának meghivatván, odautazásának fedezésére, a missio alaphól 30 frt utalványoztatik számára.

A maros-vásárhelyi kereskedelmi és hitelbank fölszóllitattik, hogy az alsó-rákosi papi bérnek, ottani járságán fekvő terhét, telekkönyvileg biztosítsassa.

Dobay György szászkuuti tanító megválasztása — a sárospataki főtanodai előjáróság értosi ése alapján — meg erősítetik.

TÁRCZA.

A mester példabeszédeiből.

III.

Az elveszett juh.

Egy napon nagyon ráestek, hogy eddigi eljárásával hagyjon fel. Némely gazdag ember rosztalta hogy egy—egy szegény emberrel ebédelt, ki a vám begyűjtés által tartja fenn magát s oly intézmény hive, mit ők nem szeretnek; olyan emberrel, kivel valódi polgár nem társalkodik, nem beszél, olyan emberrel, kinek tekintete is annyira lealázó, hogy az ember nem állhatja meg hogy ne szidalmazza őt.

Ez a szemtelen suhancz, a mint ők nevezték, köszöntötte Jézust s azt kérdezte tőlle mimódon lehetne az ember boldog, mintha neki még csak remélnie is lehetne, hogy valaha boldog fogna lenni; és Jézus nemcsak személyesen felelt, hanem még házáig is elkísérte, sőt asztalánál is részt vett.

„Ha a ti nagy mesteretek, Messiástok ily különös módon viseli magát,“ — mondák ez előkelő emberek, —

„nem lehet a mi mesterünk vagy Messiásunk. Mi kolomposnak tartjuk őt és felhivjuk a kormányt, hogy lépéseit figyelemmel kísérje.“

Jézus hallotta, hogy mit beszélnek róla, és midőn e beszéd végére értek: elmondá nekik az elveszett juh történetét.

„Volt egyszer egy pásztor, kinek nyája száz juhból állott. Mindég csak arra volt gondja, hogy juhait szemmel tartsa: nehogy tövisek közé jussanak, vagy a kövek közt megsebesüljenek; hogy mindig üde zöld erdőben legeljenek, hogy őket a farkasoktól s rókáktól megoltalmazza: ez vala egyetlen életfeladata. Oly kedvesek valának előtte, mintha gyermekei lettek volna; mindég a gyöngédség hangján nevezte és szólítá meg őket pl. „Világos, futár“ s így tovább, a mint neveik valának. És ugy fel tudták ismerni neveiket, hogy hívogatására feleltek s követték őt azon irányban, honnan hangjait jöni hallották; mindig csak barátságos szót hallottak s vagy helyökön maradtak vagy a pásztorhoz futottak; szóval nagyon derékül nevelt juhok voltak.

Tavasszal a pásztor kiterelte nyáját a zöld halomra s majd itt, s majd meg amott legelteté juhait, hol a fű

legzöldebb volt, mignem egyik helyet a másik után legelték le. Keletnek, hol a levegő oly enyhe s az égboltozat oly dicsően tündököl, amaz élvezetes éjszakáit mindég velök együtt szokta tölteni a szabadban, a csillagos ég alatt, — bundájába beburkolódzva, oldalánál hű kutyájával, mely a nyáj felett örködött, nappal egy dombot választott ki magának, melyről egész nyáját beláthatta s örömét lelte abban ha szemlélheté: mily jól viselik magokat juhait. Télen, mikor az éjszakák hidegek és sötétek voltak, a hegy lábánál fekvő istálló szilárd s biztos falai közé gyűjté össze őket s oda gondosan berekesztette. És csak akkor lett nyugodt, ha megvolt győződve arról, hogy semmi baj nem történhetik

Egy este ugy tetszett neki, mintha nyájából egy hiányoznék. Háromszor négyszer megszámlálta, de mindég csak kilencvenkilenczet talált. Azonban egy, általan nem a legszebb s nem a legjobb volt az, melyik kelepcebe került, hanem egy kis állatka, melyre egyedül több gondot kellett fordítani, mint a többire, összesen a nélkül, hogy azért tölle valami jutalmat várni lehetett volna; esztelen egy teremtés volt szegény! Ha valami ballépés fordult elé, azt neki kellett elkövetnie; ha valahol gödör volt, ő abba behullott; ha valahol ellehetett tévedni: csak ő tévedt el egyedül; soha sem volt helyt. Nagyon gyakran keresték fel veszedelmes helyeken s vitték haza, „össze-viszsa tépetten s remegő szemekkel.“ Egyik lábára meg volt bénulva vízbeesés következtében; egyik vállát nagy sebhely bélyegzé; mit egy farkas körmei hagytak rajta, mely alkalommal alig is tudott megmenekülni; és most megint eltévedt hol is lehet feltalálni?

Az éjszaka sűrű sötéten ált be, a szél dühöngött a halom felett, vastag fekete fellegek borultak az égre, kemény hideg ereszkedett alá. Ugyan mit tegyen most a pásztor? sorsára hagyja-e a szegény juhok, hogy elpusztuljon? ott maradjon-e, hogy az értékesebb juhokra felügyeljen, melyek gondoskodását gyapjakkal szokták megfizetni? Nem sokáig habozott. „A többi juhok — mondá — ugy is gondot tudnak viselni önmagokra; ők erősek, bátrak, okosak és értelmesek. Ők ha nélkülem is ellehetnek egy éjszakára, ma is elhagyhatom őket e síkságon; de mi történhetik azzal a szegény, gyöngé, gondatlan, esztelen állatkéval? Mennyire elhagyatott lesz egyedül? mennyire összetépett, ellankadt, eléhezett, elfázódott? Talán valamely gödörbe hullott bele; talán valamely farkas vagy sakál szemelte ki vacsorára? talán — száz eshetőség — talán mennem kell s fel kell keresnem bárhol is.

Felöltőjét övével erősebben derekához szorítá, felragadta botját s utnak indult, maga sem tudta, merre tartson. Csak ösztöne, a szeretet ösztöne vezette őt a legfélelmetesebb helyekre, hol legtöbb veszély fenyegetődött. Meredek hegyormokon, keresztül-kasul a vadonban, mély zúgó folyamokon át oly helyre érkezett, hol gyilkos-barlang volt s hol a farkasok ütötték fel tanyáikat.

Nem tudom leírni ama veszélyeket, melyek ekkor nyomról nyomra találkoztak. Legyen elég ha annyit mondok, hogy minden perczen megállt s elveszett kicsijének jól is-

mert nyöszörgése után halgatódzott; de mind hasztalan, még elvégre az emberek közeléből egészen eltávozva egy zordon távoli vadonba ért. Itt akadt nyomára. Először gyöngén, miként a gyermek siránkozása, hallatszott a szükségben és gyötrelemben kinlódó állat nyögése. Gyorsan, a mint csak tölle kitelhetett, kezdett a hang felé tartani s végre felfedezte kedveltjét egy mélység szélén, tövis sövénynek kellő közepében. Hogyan juthatott ide az állat: nehezen lehetne megmondani; elég az hozzá, hogy ott volt — elgyengülve, vérezve, tehetetlenül ellankadva a szabadulás küzdelmeiben. Egy vaskos tövis elhasított a nyakát; egy másik hasába ment bele; mások meg lábait és oldalát szaggatták meg. Enyelgő megszólítások közt a részvét lágy hangján — fogta meg őt a pásztor a tővistelep közepén; félrehajtotta az éles tuskéket s kihuzta onnan a szegény félhalt állatkát. A palaczkban magával hozott tejből szájába öntött, mitől a szegény teremtés kissé felüdült; ekkor vállára emelé s lábait kezében tartva hazafelé tartott.

És mennyire szerencsésnek érezte magát. Füttyölve és énekelve folytatta utját — kis kedvenczével majd enyelegve, majd szeretettel fedve őt: hogy miért futott vala el; együgyűnek, esztelennek nevezte, de mindamellert is jó kedve volt s nem is gondolt hoszú utazásaira, elpanaszolt idejére, lankasztó fáradalmaira. avagy kilencvenkilencz többi juhainak esetleges veszedelmére, mintha egyáltalán épen semmi oka sem volna, a miért nyugtalanokodnia lehetne. Ugy tetszett neki, hogy sokkal jobban van ez így, mint lenne máskülönb: ha az együgyű állat magát jól viselte volna; hisz egy ujra feltalált vagyon jóval becesebb előttünk, mint egy soha el nem veszett. A szerencsétlen állatka, mely neki annyi aggodalmat s fáradságot okozott és a mely husára és gyapjára nézett oly keveset ért, most szívének becesebb vala, mint juhait közül husz más, melyek a gazdagok asztalának ékességül, vagy számokra finom öltözettel szolgálnak. Bizonyára tizenkét ilyennel nem cserélte volna fel. Otthon neki puha, meleg és tiszta szalmaágyot készített s ugy ápolta, mint egy kis gyermeket. Természetesen nyájának is adott mindent. mire szüksége volt azonban mindennek a miye csak volt, legjobb falatját az ő szerencsétlen kis állatkája kapta, mely csak együgyű, esztelen, tudatlan vala s mely mindég bajba került.

(Vége kövt.)

A „Prot. Blatt.“ nyomán P. E.

VIDÉKI ÉLETT.

A marosi egyházmegyéből.

Ne térjünk el a dologtól!

Maros-Vásárhely, 1877. márc. 4.

A marosi özv.-árvai gyámintézet érdekében, e lapok 3-dik számában, közreadott felszólalásom után már néhány közlemény jelent meg, részint itt, részint az enyedi

„Szemlé“-ben, az ügyre vonatkozólag; de szorosán a dolog érdeméhez egyedül az „egy marosi ref. pap“ szólott, aki azon dicsérendő fáradságot vette magának, hogy az alapszabályok módosítására nézve egy kész tervezetet hozott nyilvánosságra.

Az „egy öreg pap“ és a „Szemle“ „két igazán öreg pap“-ja, valamint szerkesztője is már elhagyták a tért: eltértek a dologtól s kivált ez utóbbiak az ügyet oly színben igyekeznek bemutatni, mint „az esperes ellen támasztott támadásokat és vádaskodásokat.“ Ez utóbbi éppen a Sz. szerkesztőjének pennájából jó és mindenki láthatja és értheti, hogy e gyanusítás alól az én — kizárólag és minden személyre vonatkozás nélkül tisztán az ügy érdekében tett — felszólalásom sincsen kivéve, miután a „Közlöny“-ben megjelent támadásokról és vádaskodásokról szól az ige.

Nem volt szándékom a kérdéses ügyhez még most és ismételtlen hozzá szólni; mert eddig arra kihíva sem voltam és mert másfelől, nem volt semmi okom kételkedni abban, hogy felszólalásom a kívánt és célba vett eredményt meghozza. Még voltam győződve arról, sőt e tekintetben illetékes helyről már biztosítva is lettem, hogy az intézet alapszabályainak módosítását illető javaslat a legközelebbi egyh. közgyűlésen be lesz terjesztve, s hittem, hogy a többit azután, minden nagyobb zaj nélkül, szép csendesen és teljes jó indulattal, keblileg eligazítjuk. Egyebet és ezzel ellenkezőt most sem hiszek, nincs okom hinni; mert nem tehetem fel, hogy lenne a marosi ref. egyházmegyében oly ember — akár pap, akár laicus — aki a kérdésben forgó ügy rendbe hozásának szükségességét be ne látná s azt akadályozni igyekeznék.

Hanem a Sz. „igazán öreg pap“-jának egy pár nyilatkozata, melylyel engemet is sujtani akar, úgy oldalvást, és magának a szerkesztőnek, már fennebb idézett kifejezései, szólásra kényszerítnek. Kényszerítnek, hogy az ügygyel szoros kapcsolatban álló egy pár körülményt még megvilágosítsak és felkérjem azokat, akik talán még e tárgyban nyilatkozni akarnának, hogy: ne térjenek el a dologtól!

Ezt a kérést különben, — mert igazságos akarok lenni, — első sorban a „Közlöny“ „öreg pap“-jához kell intézmem.

Igaz, hogy ő tisztelendősége comicus s egyes részleteiben kedélyes és elméncz beleszólása sokakat jóízűen megnevettetett, sokakat, legalább első átfutó elolvasás után, zavarba hozott; sőt olyanok is voltak, a kiket kivett sodrúkból: hogy micsoda pap az, a ki még mainapság is így gondolkozik és így merészel írni s oly nagy előjogokat praetendál a vénségnek!.. Hanem azért mégis kénytelenek vagyunk kimondani, hogy az ügy érdeméhez valósággal nem szólott. Sőt ezenkívül azt a hibát követte el, hogy az egyházm. igen tisztelt előljáróinak személyeit is bevonja a vitába Továbbá oly hűrt is pendit meg, melynek zengését

mi eddig és itt, még nem igen hallottuk és nem is akarjuk hallani; mert nem akarunk ifju és öreg papi pártról tudni, hanem csak egyről, arról: hogy mi mindnyájan egyek vagyunk, — s hozzá teszem, — egyek is akarunk lenni a Krisztus Jézusban; valamiképpen egy a mi mesterünk is.

A Sz. öreg papjának (t. i. annak, a melyiknek beküldött „alapos czáfolata“ a környülméletetés kisebb fokú minőségében részesült) egyebekben igazat adva, azon passusára akarok megjegyzést tenni, hol azt írja: „Az intézet alapszabályainak a kor kívánalmainak megfelelő átalakítását mi öreg papok sem elleneztek soha; de ha valakit csak az újítás viszketege nem hagy nyugodni, s olyan átalakítást kíván, hogy maga semmit se fizessen, de az intézmény javadalmaiban mégis részesüljön“... stb. Ez azt teszi, más szavakkal, hogy én hazudtam midőn a Ny.-Szeredán tett indítványomra vonatkozólag azt irtam, hogy „az intézet még életben levő néhány régi tagja egyenesen és határozottan szeme közé dobta indítványozónak, hogy ehez az ügyhez sem a közgyűlésnek, sem indítványozónak nincs szava, mint a ki nem tagja az intézetnek.“ Hiszen, ha nem csalódom, éppen igen tisztelt bátyám volt az egyik leghatalmasabb ellenzéki szónok! Ha ezt tagadja s ismételtlen állítja, hogy az alapszabályoknak a kor kívánalmái szerint való átalakítását nem ellenezték: akkor kénytelen vagyok hivatkozni a gyűlésen jelen volt papi és világi tagok öszszeségére és kénytelen vagyok, — bár köztudomású példabeszéd: „*tiszteld az ősz hajákat*“ — mondom, kénytelen vagyok kimondani, hogy szegény vén embernek nem szólni igazat s ezáltal azon tévedésbe vinni a távollevőket, hogy ez az egész dolog az esperes személye ellen intézett támadás. Igaz, hogy útasítva lett, az intézet ügyét vezető házassági törvényszék, a módosítások megtételére, de csak az első nagy vihar lecsendesülte után, s ha jól emlékszem, más nap, tekintélyes egyének s magának a nt. esperes urnak helyeslő közbelépése következtében, hanem ezért, az azelőtt megtörténteket elénekelní nem lehet.

Még a fennebbinél is sértőbb talán azon gyanusítása öreg szolgatársamnak, mintha engemet „az újítás viszketege“ indított volna arra, hogy olyan átalakítást kívánjak (mert én kívántam s tehát nekem szól) hogy „magam semmit se fizessek“ s mégis „részesüljek az intézmény javadalmaiban.“ Hiszen, engedje feltennem magamról, hogy ilyen bolondot csak nem kívánhatok és nem kívánhat senki józan észszel. Sőt éppen azért szóltam, mert fizetni akarok, mert tagja akarok lenni én is azon jótékony intézetnek, mely nem a Pál és nem az Apollós számára lett felállítva, hanem a marosi ref. egyházmegye papjai számára. És azt akarom, hogy az intézetnek tagja legyen minden bekebelezett papja a marosi ref. egyházmegyének. Azt az ürdögöt akarnók elűzni az intézet ládájától, a mely eddig nem engedte, hogy mi gyengébb szívűek, filléreinket oda vigyük teljes bizodalommal. Hogy „újítási viszketege“ avagy komoly ok és aggodalom ösztönzött a felszólalásra: azt részben már meg-

mutatta az „egy marosi réf. pap“ s még annál is világosabban ki fogják deríteni a nem sokára felmerülő tények. Mert, ugyanis, daczára annak, hogy a mint mondani méltóztat: „mindig éber figyelemmel kísérték bátyámék a kezelést — és, hogy az oda vonatkozó számadások nem titkon, hanem nyilvánosan tárgyaltattak,“ csak most hallogatjuk,— ha ugyancsak igaz, — hogy még 10 éves kamatok is vannak künn heverőben és továbbá az sem nagy titok, hogy az a 2,895 frt 50 kr tőke legnagyobb részben még pusztán kötlevel, vagy másféle elismerő irás által sincs biztosítva. S ezen szomorú dolgok mellett még azt is rebesgetik viszketegek emberek hogy van, vagy lesz felvehetően tőke is. Ez pedig, valóban, komoly sőt szomorú dolog és megvalljuk, igen óhajtánók, hogy ebben ne legyen igazságot azoknak, a kik e rossz híreket terjesztgetik. Mi azonban kénytelenek vagyunk ezen híreknek hitelt adni mindaddig, míg az ellenkezőről meg nem győzetünk, a mit legkönnyebben és leghamarább az intézet pénztárnoka tehetne. És igen szívesen kérjük, ha lehet, tegye is, hogy oszlassa el a talán alaptalan aggodalmakat és vágja be útját az intézet felől terjesztett ezen rossz híreknek.

Tehát, a mint fennebb irtuk és, a mint „az igazán öreg pap“ is írja „kamat hátrálék, — igaz — van“. . Van, mégpedig sok, régi és elavult, azaz, törvényes úton felvehetően. S kiknél?. A mi igen tisztelt bátyánk „ifju collegáinál, kik a díj-levelőkben előirt fizetésnek fele részét is alig kapják meg. S ha már az ilyenek nem épen pontosan fizetnek, mitévő legyen az esperes?“ Kérde bátyánk. Semmi, mondjuk mi; miután az esperes sem ügyvéd, sem bíró. A kamat fizetést évről-évre hagyni nem lehet, már csak azon egyszerű okból sem, mert elévül. Ha tehát valaki tisztességes felszólításra nem fizeti a kamatot: tegyen első sorban lépést a pénztárnok, azután tegyen az ügyvéd s tovább az, a ki következik; mert azt az isten földén ma már egy pénzügyintézet sem tűri el, békés szíjjel, hogy valaki évről-évre ne fizessen kamatot s bitorolja a tőkét. Igaz, hogy ez egy kicsit kemény dolog és szokatlan is közöttünk, de hát vajjon segítünk-e azzal valamit az ifju collegákon, ha csupán a fraternitásért és keresztyéni könyörületből, — mint ezt bátyánk feltüntetni kívánja, — fejökre halmozzuk a kamatokat, neki engedjük „a betevő falatot“ és ugyanakkor hátramaradható szerencsétlen családja „betevő falatját“ kevesbitjük?

Tehát ne legyezzessük egymást, hanem követeljük, hogy a kamatot fizesse be mindenki pontosan és ne hátráltassa az intézet erősödését nem akarásával. Nincsenek az ifju collegáknál oly nagy összegek, hogy a kamatért a betevő falatot kelljen kivenni szájukból, hanem a fizetéstől, természet szerint, majd minden ember irtózik, s ha hagyják, könnyen hagyja. Tehát csak sürgetni kell! Ez nem privát, hanem közvagyon, még pedig a legnemesebb rendeltetésű és teljességgel semmi vétket nem teszünk azzal, ha itt, a keresztyéni könyörületet nem gyakoroljuk is.

Többet nem is írok ezúttal.

Átláthatta a t. olvasó közönség és átláthatja a Sz.

nt. szerkesztője is, hogy ez nem erőszakolt támadás és vádaskodás az esperes ellen, hanem megmozdítása és életre keltése egy oly ügynek, melynek már némileg halott-szagja is terjedezni kezdett. Különböztetést is megmondom, hogy az erről való beszélgetés, itt a kebelben, már rég foly, de mert csak folyt és folyt — idejét láttuk annak, hogy ez, itt megmozdíthatlannak látszott ügy érdekében, „mint gyermekek a „Közlöny“-hez menjünk és ott kisírjuk magunkat.“ S csak köszönettel tartozunk a Közlöny t. szerkesztőjének azért, hogy könyveinket felfogta és megszámlálta. Hogy ennek a sirásnak csak jó és üdvös eredménye lesz: arról meg fog győződni, hiszszük, nem sokára az igazán öreg pap is és akkor, bizonyára, azt fogja mondani: jól tettétek, édes gyermekeim, hogy sirtatok!

Végül az igazság érdekében ki kell jelentenem, hogy annak még gondolata is távol járt tőlem, hogy vádoljam az intézet ügyének illetően állásáért az esperes urat. Talán ha ok lenne arra, akkor sem tenném oly hanggal, a melyből ellene vád tűnhessék ki. Különböztetést is arra, hogy egymás ellen vádaskodjunk, még eddig, semmi okunk nincs s remélem, hogy nem is lesz. Aztán magára egy ember nehezen is vádálható ott, hol a kezelést és felügyeletet többen gyakorolták; meg azt is jól tudjuk, hogy az esperes ur, ezt az ügyet, mint esperes, csaknem mostani állásában vette át elődeitől. És ki vádálhatná az egyházm. igen tisztelt gondnokait, a kik az intézet ügyeinek vezetésébe be sem folytak, úgy tekintvén azt, mint a papi fraternitás különleges testületi ügyét? Hanem hibáztatom és vádoló az olyan embert, a ki a valót belátni nem akarja, az igazat elferdíteni igyekszik; a ki védelmezni akar egy rossz megvédhetően ügyet s hogy czélt érjen: tompítgatja az igazság orrát, mint egy rossz lelkiismeretű prócátor.

A Szemle n. szerkesztőjét, mindezek után pedig arra kérem, hogy egy tisztán kebeli ügyből ne akarjunk országos hírű párt-kérdést csinálni. Hagyja csak egészen reánk a dolgot. Majd mi eligazítjuk ide háza szép csendesen és úgy, a hogy legjobb lesz.

Vas Tamás.

A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

Sz.-Somlyó, márczius hó elején.

A LX-ik cónon az urvacsora kiszolgáltatásáról ezt mondja: „a mi egyházainkban egy év folytán legalább hatszor kiszokták az urvacsorát rendszerint és nyilvánosan szolgáltatni. hogy így e szent intézmény sem a sűrű használat miatt becsében alább ne szálljon, sém a ritka élvezés által megvettetni ne láttassék. A kik másként cselekszenek, ha csak magokat igaz okokkal ki nem menthetik, első ízben megdorgándók.

Én ezen cónonizált szokás indokolásának szemüvegén át vizsgálván a tapasztalás adta tényeket, úgy találom, hogy egyházunk hívei előtt ma már az urvacsorának hatszori kiszolgáltatása „sűrű használat“ s éppen azért szeretném, hogy e „miatt becsében alább ne szálljon.“ Ugyanazért,

Indítványozom:

„Az urvacsorának cónon szabta hatszori rendszeres és nyilvános kiszolgáltatása egyházkerületünk közgyűlése által négyre szállittassék.

Tizenkét évi tapasztalatom szól a mellett, hogy egyházunk hívei a hatszori urvacsora kiszolgáltatást „sűrű használatnak“ tekintik, sőt ha látó szemmel nézzük a jelenségeket, észlelhetjük, hogy éppen az egyház hívei jelölik ki negatív maguktartásával az eltörleendő két urvacsora kiszolgáltatási időt. Ugyan is mig (egyházamban) a három nagy ünnepen (Karácson, Husvét és Pünkösöd) és az új kenyérré szóló urvacsora kiszolgáltatása alkalmával rendszeren 200 körül volt az urvacsorával élők száma, de 100-nál kevesebben a hivatolt négy alkalommal soha sem járultak az asztalához; addig az adventi és böjtfői urvacsora osztások alkalmával, egyes kiváló szépidők kivételével, 15—30 mond tizenöt és harmincz között váltakoztak a szeretet asztalának vendégei. És már kérdem nem „becsében száll-e alá“, ezen szent intézmény már csak az által is, ha látjuk és látják kevesen a hívek, hogy midőn az egyházi beszéd bevégzése után megzendül az orgona hangja, a szépszámmal felgyült templomi közönség, mint méli-raj kosarát hagyja ott az imaházat és 300—400 stb. hallgató közül 15—20 marad benn az urasztalához járulás végett. De különben is az urvacsorának a jelzett két időben történni szokott kiszolgáltatása határozottan a pápizmus maradványa. Mire való s avagy beilleszthető-e a mi vallásos szertartásunk keretébe, hogy a farsang és böjt határvonalát az urvacsora kiszolgáltatásának ünnepélyes actussával jelezzük? Legfennebb csak azzal jelezhetnők a Jézus vallásának és tanításának szellemével ellenkező eme balszokást, hogy ez alkalommal kiválólag hirdetnők, hogy: „Nem fertőzteti meg az embert, a mi száján megyen bé, hanem a mi kijön a száján, az fertőzteti meg az embert.“ (Mátó XV. 11.) Éppen így az adventi idő is a pápizmus egyik böjtjének ideje lévén, én ennek első vasárnapját sem tisztelném meg az urvacsora osztás ünnepélyes tényével s „becsében alább szállani“ nem engedném az által, hogy lássa azon kevés buzgó vendége a szeretet asztala mellett, a nagy sokaság mielőtt azt feltárták volna előtte.

Hogy pedig a négy urvacsora osztás között az időközli arány lehetőleg meglegyen — a három nagy ünnep ideje változhatlanul megállítva lévén — az „undecima post trinitatis“ határidő mellőzésével „az újkenyér áldásának hála ünnepét“ s ezzel együtt az urvacsora osztás 4-dik idejét határozzuk augusztus utolsó vagy szeptember első vasárnapjára.

Jót akartam anyaszentegyházamnak, nálamnál bölcsőbb vezér férfiai ítéljék és mondják meg, ha valjon jól szóltam-e?

Nagy László,
ref. pap.

IRODALMI SZEMLE.

„Protestáns egyházi beszéd tár.“ V-ik kötet, szerkesztve: Margócsi József irsai ev. lelkész, a pest-megyei espreesség aljegyzője által. 1876. Ára 1 ft. 50 kr.

A csinos kiállítású füzet, különböző szerzőktől 22 praedicációt tartalmaz. Legelőbb is Győri Vilmos ismert nevével találkozunk két karácsonyi praedicáció alatt. Győrinek mint a féle poeta-embernek, még praedicatio közben is jól áll a verselés. Az első beszéd főtételeül Luk. 2. 1-14 alapján ily versecske van tőve: Jézus Krisztus születése. A nagy isten dicsősége. Minek megbizonyítása végett a következő három részt veszi fel Mikor történt e születés? Hol történt e születés? Milyen volt e születés? A dispositio a textussal megegyez ugyan, de a részek a főtétele igazságát csak kerülő uton bizonyítják, a mennyiben inkább arról beszélnek, hogy hol és mikor született Jézus sem mint arról, hogy az istennek dicsőségére van. Sokkal szerencsésebb lehet a fejtegetés akkor, ha a részek mintegy főtételeből látszanak kiadni. Egyébaránt, szerző, könnyűséggel kezeli tárgyát, de mégis meglátszik rajta a dispositio erőltetése. A második számú beszédnél ugyanazon alapigék nyomán már sokkal sikerültebb a dispositio, mely így van felállítva, főtétele: Valóban örömtünnepe a mi karácsonunk? Részek: Ha nem az, miért nem az? S mit kell tennünk, hogy azzá legyen? A textussal ez is összefügg. Az ily hosszú textust, mint ez is, több oldalról lehet felfogni s mindenik meg egyezhetik annak szellemével.

Szerző, itt, tárgyát melegséggel fejtegeti mintha tollán át érzelmek ömlőnének a papirosra. A szép nyelvezet pedig az ismerős, gyakorlott író mutatja fel itt is.

A III-ik számú beszéd, mely a szerkesztő tollából s az 1875-ik ó-év estvére vonatkozik, Sámuel e szavaiból indul ki: Egész időig segített az ur! A történeti irányu bevezetés után következetesen száll az alapul vett szavakra, hogy t. i. egész időig segített az ur; legyen ezért részünkről a hála szózata a múltért, s a bizalom vezérszava a jövőre. Az első részben szerző sok igazat mond, de egy kissé sötétit is. Nem kell-e — mondja a szerző — borzadva látni, a minek látása oly kinzó, jellemromlást, nemzeti elfajulást, ősi erény pusztulást, hazafias önértet csökkenést? S az egykor tejjel, mézzel folyó Kanaánt koldussá tevő intézkedéseket? E szavakban lehet igaz is, de jobban illenének tán egy politicalai szónok szájába. Praedicatióban a politicalából minél kevesebbet! S annak is olyankor van legalkalmasabb helye, mikor a nép valamely nagyobb eredetű politicalai eseményről tévesen van informálva. Vannak ugyan esetek, melyek épen felhívják a papot, hogy szóljon, fölteszem, valamely örvendetes fordulatonál, hogy a közörmök hangot adjon; vagy a vészes napokban, hogy hazaszeretetre lelkesítsen, de csinján kell ilyenkor is banni a politicalával.

Ilyés Lajos, losonczy ref. lelkész, a VI-ik számú beszédben Csel. XII. 20—23 alapján a kevély Heródes

példás megbüntetését mint alázatosságra serkentő eszközt adja elő. Tizenkilencz sornyi bevezetés után érdekesen magyarázza Heródes bűnét, büntetését, s végül hasznos tanuságokat vesz belőle ki. Általában az ily nemű beszédek, melyeken át bibliai események foglalják el a főtért — majdnem mindenütt, — könnyen ellaposodnak és unalmassá válhatnak. Az ügyességnek bizonyos mértéke kell ahhoz, hogy az író egyéni reflexiát oly számítással eresze bele, hogy attól a beszéd se igen felhigitva, se igen megsűrítve ne legyen.

A VIII. és IX-ik számú beszédek mindkettője ugyan egy tárgy foglalkozik, sőt egyik a másiknak folytatása, kiegészítője. A tárgy pedig hangzatos és időszerű, tehát megérdemel egymásután két templomi órát. A mint tudjuk minden tárgy csak úgy lehet érdekes és meggyőző ha a szónok teljesen tisztában van vele, ha minden csinja-binját jól ismeri, hogy úgy mondjam, ha annak egész valóján át tud nézni, mint az üvegen. A polgári hatóságnak templomi cathédrára való vivése most, midőn ez oly izgalomban tartja a kedélyeket, épen helyes felfogást kíván; mert a ki telyesen tisztában nincs ennek érzelme és czélja felől, nem építeni, hanem rontani fog a tanítani akarással. E két beszéd folyamán szerző helyes irányt tartva, ismerni látszik a szempontot a miért e tárgyról beszélni szükséges. Sokat hallott már eddig is a nép a polgári házasságról s a mi ponyvairodalom iszapos csatornáján jutott hozzá hirszemjének kielégítésére, az már is felháborodást szül, a mennyiben úgy tünteti föl az intézményt mint a mely a papok elbuktatására van kitalálva, helyettök a falusi bíró, vagy notárius uramat állítván az esküvő felek elejébe. Szükség tehát e felől helyes nézetet gyökereztetni meg a népben; mert ez nem a papok ellen lesz felállítva, hanem önként hozza magával a vallás szabadság eszméje. Szerző a két beszédben ügyesen adja elő, hogy miben álland a polgári házasság? ellenkozik-e egyházunk tanácsával? Az egyház s a vallásos kegyelet telyesen mellőzve lesz-e általa? Továbbá: hogy hányféle a polgári házasság? Miért hozatik be? S örülhetünk-e mi ennek behozatalán? Elismorést érdemel szerző, hogy a korszerű tárgy megpróbálkozott és pedig nem minden szerencse nélkül. Azonban a VIII-ik számú beszéd alapigéje annyira ellenkező szellemű e tárggyal, miszerint sajtóhibának kell néznünk Ján. 11. 1 — 11. ide nyomtatását, mert ez Lázár feltámasztásának történetéről szólván, még üstökénél fogva sem lehet kihúzni belőle a házasság eszméjét.

A XIV-ik számú s „nincsen itt“ című beszéd husvét ünnepeére szól Márk. 16, 1—8 alapigével. Az exordium egyszerű, de oly találó részekből van szöve, s annyira érdekfeszítően előadva, hogy az egész füzetben ennél sikerültebb előbeszédet alig találhatni. A beszéd tartalma e tételekben culminál: nincs a sirban szenvedés; nincs dicsőség; nincs Krisztus szellem; nincs az emberi lélek. A husvét tárgy talán legnehezebb a papnak, de legszebb is. A mély értelemnek itt

szép tere nyílik. E beszédben az angyalok ome szavának: „nincs itt!“ felfogása szép és költői mint maga a beszéd. Szerző gyanánt Trszeyenszki Gyula n. gerezsi ev. lelkész van aláírva.

Ugyan e szerző nevével találkozunk a XVI-ik szám alatti beszédnél is, mely ez egyetlen szóval elmélkedik: „Feljebb!“ Egy szép hasonlattal kezdi szerző. Elmondja, hogy Desmailius Camille a nagy, francia foradalmár, midőn egy fa alatt a foradalomra lelkesítő szónoklatát elvégző, a lelkesedéstől megittasult tömeg letépte leveleit a fának s mint szent emléket vitte el magával. A keresztyénség óriási kertjében is van egy fa — mondja a szerző — alatta az eszményi szabadság lánglelkű szónoka áll. A fa: keresztyén vallás s az alatta beszélő szónok: Jézus. (Önként értetődik itt hogy levelei e fának az egyes igazságok, melyeket letépni s szent emlék gyanánt kinek-kinek magával el vinni kellene,) eddig a hasonlat szép is, jó is, találó is, már a mennyiben hasonlat találó lehet. De a mi ezután következik a szépen indult meneten nagyot döczeit. Ugyanis a következő passusban szerző a bibliát rántja elő s azt is fának nevezve el kezdi ezt is hasonlítani épen úgy mint előbb a vallással tevő. És így a logica és hatás kockázlatásával egy dolog helyett kettőt veszen fel s természetesen egyiket ki kell hogy ejtse kezéből, mert két urnak szolgálni nem lehet. Megragadja tehát a bibliát és ott hagyja a mit először fölvet, a vallást. Sokszor van úgy az elmélkedő, hogy egyszerre több jó gondolata támad, de egyiket föl kell áldozni a másikért; mert máskép beleveszünk a tollforgatás nehézségébe, ellaposítván a legszebben indult eszmét is. Egyébaránt elég sikerrel van kerestül vive e beszédben annak eszméje, miszerint vigyázzunk, hogy emelkedésünkben az akadályok ne verjenek le s önhittség ne akasszon meg. Azonban az első rész, mely az akadályokkal állit szembe inkább megfelelné e felirtnak: tovább. „A bölcs, az erős félni szokott, mondja szerző, midőn föllépik a csélekvés sorompói közé. Nézd a felületes, az üres jellemű embereket olyan bátrak azok, olyan könnyen vállalkoznak ők erejüket meghaladó vállalatok kiküzdésére.“ Életből merített igaz szavak, csak hogy a jellemet nem mondhatjuk üresnek, üres lehet a fő, a szív, a zseb stb. de a jellem gyenge, vagy erős, a vagy kétes, jó, vagy rossz stb. de soha sem üres.

(Vége következik.)

K Ü L F Ö L D.

Brittánia.

Londonban a nők magasabb mivolttsége előmozdítására alakult egyesület (Women's Education Union), melynek elnöke Luiz hercegnő és tagjai közt oly nevezetes egyénekkel találkozunk, mint Mark Pattison, a Lincoln College igazgatója, Abbot a londoni belvárosi iskola főnöke; Rigg, dr. Butler, harrowi prof. Jowett, Bradley stb. múlt hó elején tartá évi közgyűlést, mint egyszersmind tanító képző és az okleveles tanítókat nyilvántartó társaság (Teachers Training and Registration Society) első gyűlését. Elnökölt Playfair parlamenti tag; a titkári tisztet vitte Miss Bough.

Playfair elsőben is sajnálkozását fejezé ki, hogy Luiz hercegnő, mint az egyesület elnöke, Brigútonban lévén dijkiosztásra, a gyűlésen meg nem jelenhetett. Aztán előadá,

hogy a társulat valódi célja, a magasabb nevelés előmozdítása és az évre szükséges tanítóképzés. Mert — folytatá — kétségtelen, hogy a nevelés sokkal alsóbb fokon áll, mint a férfiaké, mert emezek járhattak egyetemekre és felsőbb intézetekre, honnan a nők ki voltak zárva. Csaknem régiben is a vidéki nadrágos emberek miveltsége alig volt jobb, mint a parasztoké, s ha most az is sokkal különbb, mint őseiké volt, lehetetlen, hogy a magasabb nevelő intézetek továbbra is a férfinem kiváltsága maradjanak. A nők, kiknek sokáig nem volt meg ez az előnyök, szintén pótolni kívánták ezt a veszteséget, s ez előtt néhány évvel meginditák a mozgalmat. Erre a tudatlan férfiak csoportja a nők leendő magasabb miveltségétől előre meg rémült, de a mivelt rész igazi barátjává vált a mozgalomnak, s őszintén kívánta, hogy a nők, is részesüljenek a jó nevelés áldásában. Am a meglévő iskolák csak a fölületesség mázával látták el a nőket: hisz azok valódi neveltségnek a földgömb használatát és a királyné születéséről és haláláról szóló időszaki táblák könyv nélkül való elmondását tartották. Az igazi nevelés azonban az emberi tehetségnek őszhangzó és helyes „kifejlése (evolution) kapcsolatban az ember munka körével s ha ez igaz, a mit senki sem tagadhat, akkor lehetetlen, hogy magassabb miveltég az élet hasznos oldalára tekintettel ne legyen. Mostanig a nő rendes nevelése sokkal inkább fejlesztette a női természet költészetét mint prózáját. Am de a nevelés korántsem teljes, ha a költészetet a prózát nem párosítjuk. A férfiaknak még a későbbi technikai neveltségek is nevezetesebb, mint a miót a nők az iskolában kaptak. A nőnek férje értelmi társának és gyermekei orvosának kell lennie, mely kötelesség fiziologiát és pszichologiát involvál. Neki szélesebb értelemben a háztartás vezetőjének is lennie kell. Mindez sok ismeretet tesz fel, a mire intuitió által egyáltalán nem juthat. Ha a nőket fiziológiára és pszichológiára tanítják, a test és lélek törvényeiről oly ismeretekre tennének szert, a minek végtelen sok hasznát vennék az élet folyamán. Sőt ha nekik csak valamicskét tanítják is meg az egészséges táplálkozással és főzéssel kapcsolatban lévő dolgok tanáiból: ezt a kevés tudományt is nagyon értékesíthetik a háztartásban. A mi a tehetős nők nevelését illeti, kiknek kötelességeit mások rendszeren elvégzik, azokra nézve a hasznosság (utilitarian) rendszer nem oly főbenjáró mint a szegényekre. Amazoknak eleitől fogva több idejük volt az értelem miveltésére és a szellemi gyönyörök megszerzésére, de még rájuk nézve is lényeges dolog a magasabb miveltég, mert ők azok, kik nagyobb befolyást gyakorolnak, sőt szükség is, hogy a társadalomra való eme törvényszerű hatásuk állandóan meg maradjon. Mig Európa politicalai ügyei úgy állanak mint jelenleg, nem nagyon kívánatos dolog lenne látni, hogy a magassabb osztályoknál a házi asszony nem azért veszi mohón kezébe a napi lapot hogy Törökország sorsát megtudja hanem hogy születések, halálozások eljegyzések névsorát végig lapozza.

A hol az ellenkező eset fordul elé, ott az anyának a fiukra, a leányokra és az egész háztájra való hatása építés helyett csak routana. A felsőbb osztályok hanyatlásának egyik oka jelenleg az, hogy a nőknek igen sok idejük van rendelkezésekre és nem tudnak mit csinálni. Eltölt az az idő, mikor ők is mint Penelope vagy mint Matilda szövés-fonással foglalkoztak, hogy hiven meg őrizzék közöket uraik távol létében. E szerint ma még nagyobb szükség van arra, hogy nekik a kellő foglalkozásra tér nyitassék. Ennek fogva nem lehet nevezetesebb kötelesség, mint melyet ez egylet tűzött ki célul; minélfogva nagyon hasznos és kívánatos dolog, hogy hasonló egyletek mentől nagyobb számban alakuljanak és a társulattal kezét fogva működjenek.

Azután Grey V. beszélt a tanítóképzés szükségéről; Pattison az eddigi nevelés hiányairól, s végül a szép számban jelenvoltak Morley S. indítványára elnöknek Luiz herczegnőt, valamint a többi tisztviselőket, újból megválasztván, a gyűlés véget ért. F. L.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. márcz. 14.

— **Lapunk bezártakor vesszük, Fláberi József lelkész társunktól, a következő nagy becsü tudósítást, mely ismételt bizonyosága annak, hogy hitünk sorsosaiban az áldozat készség fenséges ereje él s újra meg újra nemes tettekben nyilatkozik. Az örvendétes tudósítás így hangzik: „Óralya-boldogfalvi haszonbérlo, tordai születésü t. cz. Háver Mihály úr fáradohatatlan szorgalmának gyümölcsei felől végrendelkezvén, az által munkás életének marandandó emlék-oszlopot emelt. Ugyanis magyar nemzetisége és reform. vallása iránt kebelében élő tiszta szeretettől inditva összes vaggonából hagyni kíván az új-tordai fiu-iskola tanítói fizetése növelésére 5.000 frt urbéri kötvényt. A hátszegi reform. iskola tanítói fizetése növelésére hasonlóan 5.000 frt urbéri kötvényt, oly móddal, hogy azok kamatait ő, vagy hátramaradható özvegye élvezze holta napjáig, — még azon esetben is, ha talán az ő nevét mással cserélné föl, — minék bekövetkeztével az irt két reform. iskola tanítói. Továbbá édes testvérének Háver Józsefnek legal 4.000 frt urbéri kötvényt azon kikötéssel, hogy ezen összeg az ő holta után azonnal kiszakittassék összes hagyatékából és a szászvárosi reform. gymnasium pénztárába helyeztessék, honnan annak kamatait irt testvére élvezze holta napjáig; azután pedig négy, a szászvárosi reform. gymnasiumban tanuló, hátszegvidéki, szegény, de jó magaviseletü ref. vallásu gyermek segedelmezésére fordittassék évenként Háver alapítvány czimén. Ezekon kívül a hátszegi reform. egyház birtokába bocsátott egy 1.000 frtos urbéri kötvényt a végre, hogy azzal a meg vásárolt papilak kifizetését pótolják. Végre reményt nyujtott az iránt is, hogy azon helység szegény reform. eccleziájáról — Óralyaboldogfalváról — melyben küzdelemtelyes élete husz évit töltötte el, — sem fog megfeleledkezni és azon két kulcsu ládát, melyet itteni egyházunknak adni ígért, nem fogja csak üresen bocsátani az egyház birtokába. És mind ezt egy oly férfitette, a ki a sanyaru körülmények nyomása következtében megfosztatott azon lelki élvezettől, hogy olvasni, írni tudjon, s lelkét azok által is miveltette volna. Annál inkább megérdemli, hogy neve egy Gróf Mikó és Kán Kocsárd nevei után megemlittessék. Ha gyermekkori kedvezőtlen sorsa megfosztotta őt attól, hogy tanulhasson: legalább eszközlője lett, hogy az ő segedelmezésével több szegény gyermek annak lelket emelő áldásaiban részesülhessen. A**

természet egyszerű növeltje ő, de alapjában nemes lévén, im meghozta, s biztosan hisszük, hogy még ezután is sokáig hozandja nemes gyümölcseit.

— A hivatalos lapnak az ig. tanács közelebbi nagy gyűléséről közölt értesítését a szerkesztő következő megjegyzéssel kíséri: „Mután a ms. ig. tanács elhatározta, hogy a mult 5 évre szóló mandatum a jelen évi rendes közgyűlésre is érvényes, és hogy az „egyházmegyéket sem tartja kikérdezendőknek“: nézetünk szerint most az egyházmegyékben van a sor a ms. ig. tanács ezen eljárása felett véleményét mondani s ezt a ker. közgyűléshez felterjeszteni; továbbá az illető képviselők kötelessége, lemondásuk által alkalmat adni az e. megyéknek választási joguk gyakorlására és a közbizalom újabb, szabad nyilvánulására.“ E szerint a t. szerkesztő ur kiadta a napi parancsot, melyel az egyházmegyék népét insurrectióra hívja föl s reményét fejezi ki, hogy az ig. tanács ellen fellázadnak. Ime, hogy fujják föl a szunyogot elefanttá. Mert a végén is részünkről — mint előre is kijelentettük — a mandatum kérdését sokkal csekélyebb jelentőségűnek tartjuk, hogy sem miatta — akár jobbra, akár balra dől el — lángba borítsuk az egyházkerületet s kitzúzjuk a lázadás zászlaját. Meg is vagyunk győződve a felől, hogy az egyházmegyék élén álló férfiak roppant többségének sokkal több higgadtsága s bölcsessége van, hogy sem a Bartók úr tárogatója riadására sikra szálljanak s legfőbb kormányzó testületünk ellen harczra keljenek. Van nekünk elég bajunk, elintézni valónk; sokkal jobb dolgot cselekszünk, ha amazokat apasszuk, emezeket pedig tisztességgel elvégezzük.

— Egy kis falra hányt borsó. Az enyedi „Szemlé“-ben az „egy kálvinista“ befejezte észrevételeit a „központi igazgatásunk és még valami“ czimű czikkorozatomra. Előbb nagy grandezzával megígéri, hogy ilyen egy emberrel, mint Szász Béla, polemiba nem elegyedik — de aztán még is kegyelmez „ennek az urnak“ s egy néhány számon át simogatja „ezt az urat“ finom kacsócskáival. „Ferdítés, hamisítás“ még a szelidebb kifejezések közé tartozik. Azt is meg lehet érteni az „egy kálvinista“ czikkéből, hogy Szász B-nak 1872 óta egyéb vágya sincs, mint, hogy az egész egyházkerület minden vagyonát kaparítsuk Kolozsvárra, Szász Bélának kiosztanak minden tőkét a maguk embereinek, a földbirtokokra assignatákat bocsátanak ki s a végén minden tőke és fekvő a zsidóknál, meg a zsidó Szász Róbertnél vész, a ki történetesen az Erdélyi kereskedelmi és hitelbank igazgatója, s az a nagy bűne is megvan, hogy a Szász Béla bátyja. Hogy Szász Béla soha életében, sem 1872-ben, sem máskor, efféle assignátus terveket nem adott, az nem confundálja az egy kálvinistát, hogy a valótalanságot nagy morális öntudattal ne hirdesse; épen azért „felöltözteti a mumust s odatartja a pártfogók elébe, hogy csak tessék megijedni tőle,“ mert Szász Béla minden egyházi vagyont zsebre rak s megosztokodik rajta a zsidókkal és a főzsidóval: bátyjával. (Még szép, hogy legalább ennyi osztozkodó jószívűséget föltesznek Szász Béláról.) Hát, ebbe már csak nyugodjunk bele; mert igaz ugyan, hogy az „egy kálvinista“ így ír a maga névtelenségéről: „Hát, a névtelenség nem bátorság hiány, hanem egy kis ártatlan fogás tőlem. Ismerem a Szász Béla természetét. Ő nem tud érdekesen írni, ha nem tudja, hogy kivel van dolga. A személyeskedésben van minden előnye. Előre kiszámítottam, hogy ha nincs egy megnevezett egyén, a kinél a képére mászszék, össze-vissza fog beszélni mindent, a minthogy meg is cselekedte“ — de miután az „egy kálvinista,“ mint láthatjuk, épen nem személyeskedik s nem mász senkinek a képére: hát köszönjük meg az ő keresztyéni jó indulatját s vegyük tudomásul, hogy, ha nem is ajánlgatott Sz. B. soha ilyen terveket, de ajánlhatott volna

s így méltó, hogy felnégyeltessék, kérékbe töressék, .f.lakasztassék, főbelövessék s végül a bizalmatlanság neki megszavaztassék. S miután mindezeket ilyen szépen eligazítottuk volna, már csak arra volnánk kíváncsiak, hogy milyen is lesz az a szépen kiszabott új alkotmány, a mely magyarországi is lesz, meg erdélyi is; a melyben a bürokracia fog uralkodni, de a mely azért mégis önkormányzati lesz; a melyben egyen kívül minden főgondnokot elcsapunk, de azért mégis meghagyjuk valamenynyit; a melyben a municipiumoknak több hatalmat adunk, de a központi hivatalnokok is mindenhatók lesznek, et cetera graeca. Míg csak egy ellenőrzési mániában szenvedő urról szereőnek egy történelmi elbeszélőt, midőn látom, hogy mily fölöslegesnek tartatik most (az az: a mostaniakkal) a hivatalnokoknak a közgyűlés választottai által való ellenőrzése, — de elég ennyi a falra hányt borsóból, s így csak épen megköszönöm ismételve az „egy kálvinista“ irántam táplált keresztyéni jó indulatját.

Szász Béla.

— Pénztárnoki jelentés. A „magyarországi protestans egyesület“ pénztára javára az „Egyházi Szemle“ megszűnése óta fizettek részint közvetlenül nálam, részint Kovács Albert egyleti titkár ur által, (ki hozzám átszámolta,) a következők: I. 1876. dec. 31-ig fizettek: Sedivi János vadkerti lelkész 3 frt. Pap Károly szigeti sz. miklósi lelkész 1 frt, Baksai Sándor kun sz. miklósi lelkész 6 frt. A kecskeméti fiókegyelet 47 frt. 10 kr. Silvester Domokos vizkői lelkész 2 frt. Némety Károly székesfehérvári lelkész 1 frt. Törő Lajos rákoscsabai lelkész 1 frt. Sörös Géza pécseli lelkész 2 frt. Kovács Albert pesti theol. tanár 1 frt. II. 1877. január 1-től a mai napig fizettek: Szakács Dániel birtokos Sárospatakon 1 frt. Széles Áron bajai lelkész 1 frt. Szepes-bélai fiókegyelet 10 frt. Kassai Ignác bihardiöszegi lelkész 1 frt. Szilágyi Benő gyömrői lelkész 1 frt. Kármán József ujverbázi lelkész 1 frt. Várdi József izsnyétei lelkész 1 frt. Szemes László sz. jánosi lelkész 1 frt. Szekeres Mihály takácsi lelkész 1 frt. Nagy János barsai esperes 1 frt. Apostol Mihály varbói lelkész 1 frt. Szikszai József nagyváradai lelkész 1 frt. Széles Endre szinyérváljai lelkész 2 frt. Egész összeg — 87 frt 10 kr. Szívesen kérem a prot. egyesület tagjait, méltóztassanak tagsági díjajukat az 1876/7-ik évre (illetőleg a hátralékban lévő régebb évekre is) beküldeni akár egyenesen hozzám, akár Kovács Albert urhoz, theologiai a könyvtár előfizetésével egy utalványon! Budapesten 1877. február 23-án S o m o g y i Rudolf a prot. egyesület pénztárnoka.

A főtiszt. püspök ur a következő körölvé- nyeket bocsátotta ki:

Tudásul.

252—1877.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága rendeletére tudatom, hogy a m. kir. honvédelmi miniszter 52269 sz. a. az ország törvényhatóságaihoz intézett körrendeletében a járási szolgabírókat odautasította, hogy jövőre a nősülni kívánó hadkötelesek részére a bizonyítványt ne a feleknek szolgátassák ki, hanem az eskető lelkészt hivatalból értesítsék, hangsúlyozván azon körülményt, hogy érdekelt fél az ujonczállítási lajstromból hadképtelen volta miatt töröltetett, ki vagy a 3-ik korosztályban ideiglenesen felmentetett s esetleg mint ezen korosztályban is a hadi szolgálatra ideiglenesen alkalmatlannak találtatván az állítási lajstromba visszahelyezendőnek nyilvánított.

260—1877.

A vallás és közoktatásügyi miniszter ur ő nagymélt-

tósága tndatja, hogy Reiger György wieszfiecki ág. hitv. tanító család miatt bebörtönöztetése következtében a tanítói pályától végleg eltálatott.

Köröztetnek.

278—1877.

Sepsi egyházmegyénkben a nagy-borosnyói kántor tanítói állomás. Fizetése: 115 kalongya ősz buza, 115 kal. zab, oszpora és kepeváltás m. e. 23 frt.; 40 szekér fa. 3 szekérre való szénafü, 6 köböl férőjü szántó, 1 frt 50 kr. kamat; tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, kerttel. Kötelességei: templomi éneklés orgona mellett, pap honn nem létében a papi teendők végzése; fiuknak és leányoknak az éneken s egyik iskolában a vallástanulásban is vezetése; az egyh.-megyei gyámintézetnek egy évi fizetése 20%-val és 19 évi 2 frt. 10 kr. évi díjjal, a közkönyvtárnok évi 50 krral tagja lenni. Pályázati határnap ápril 15. Folyamodványok esperes t. t. Csizsár Gábor aához Egerpatakra (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

286—1877.

Küküllői egyházmegyénkben az ugrai tanítói állomás. Fizetése: 34 kalongya rozs, 35 véka csős törökbuza,

13 frt. bat szekér fa, 44 véka rozs vagy törökbuza, 4 hold 317 négysz. öl szántó, 3 hold 372 négysz. öl kaszáló, 1 hold 1368 négysz. öl lešelő, 32 négysz. öl nádas.

Ugyanezen egyházmegyében a s. z.-almási tanítói állomás, Fizetése: 36 véka buza, 42 véka szemes gabona, 3 frt. 74 kr. fapénz, 2 szekér törökbuzaát termő föld, 4 szekér szénát termő rét, tanulóktól 50 kr. 10—15 frt. tisztességes lakás melléképületekkel, korttel. Pályázati határnap mindkettőre ápril 15. Folyamodványok esperes t. t. Benódek Ferencz aához Haranglábba (u. p. D.-szentmárton) küldendők.

Kolozsvár, marcius 6-án 1877.

A szerkesztő postája.

Valler Józsefnek, Mákó. Legjobb akaratunk mellett sem tudunk e számban helyet szorítani.

Egy nádasmenti papnak. Mikor sor kerül rá.

Dénes Józsefnek, M.-Bölkény. Bocsáss meg válaszom késik. Előbb végére ke! járnom a dolognak.

Felméri Lajosnak. Nagyon köszönöm. Folytatását kérem.

Demeter Samunak. Talán baj van?

Székely Ivánnak, K.-Vásárhely. Részemről minden lehetót megteszek, mert nagyon alkalmasnak tartom.

Hirdetések.

KLEIN ALFRÉD

kiadó-könyvkereskedése S.-A.-UJHELYT.

Előfizetési felhívás

Lukács Ödön nyiregyházi ref. lelkész

„EGYHÁZI MUNKÁIRA.”

Hat évi hivataloskodásom alatt körülbelöl 3—4 kötetre terjedő eredeti egyházi dolgozatom van készen kéziratban; mivel e munkákat én a szószéken kedvező sikerrel használtam: elhatároztam azok közül egy kötetet, mutatvány gyanánt, világ elé bocsátani; a figyelem és érdeklődés, melylyel t. tisztársaim, ismerőseim e kötet iránt viseltetni fognak, határozand a felett, hogy a többieket mostanában sajtó alá rendezzem-o vagy sem?! Beszédeimre, tájékozásul, előlegesen is megjegyzem, hogy az olvasó közönség azokban hitet, melegséget s a meggyőződés hangját fogja felfalálni; tartalmukat igyekeztem érdekessé s az alakot a tartalomnak megfelelővé tenni; talán itt-ott szokatlan modorral s eszmékkal fog a t. közönség találkozni e beszédekben; de megvallo, hogy itt nem kerestem nyomokat, melyekbe hájgak, s lehető felszégeimet, hiányaimat a szokatlan út akadályai fedezték el. Leend e kötetben néhány ünnepi, alkalmi, közönséges és halotti, összesen 30—35 beszéd, 16 nyomtott iven.

Előfizetési ára 1 frt 80 kr., mely összeg, a szokásos postai utalvány mellett, Klein Alfréd sátoralja-ujhelyi könyvkiadóhoz küldendő. A könyv a t. előfizetőknek bérmentve fog megküldetni. Munkámat t. tisztársaim becses figyelmébe ajánlva, maradtam Nyiregyházán, január 1-én, 1877.

Lukács Ödön, ref. lelkész s egyh. megyei tanácsbiró.

Kiadásunkban továbbá megjelent:

FEJES ISTVÁN s.-a.-ujhelyi ref. lelkész

Egyházi beszédei, két kötet ára 4 frt.

2—*

Temetési beszédei, ára 1 frt.

Egy szép asszony, (a Kisfaludy-társ. ált. 1 50 arannyal jut. költői beszély.) Ára 60 kr.

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztőségi szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények címzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDELYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
kedése, hová az előfizetési-
pénzek legcélszerűbben pos-
tautalványnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt, félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt, 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A Mikó-tanoda ügyében. — K — r. — Isko-
láink érdekében, K — t. — A segédlelkészi állomások rendszerezésé-
séről. (Sz.) — Tárca: A moster példabeszédeiből. III. Az elveszett
juh. (befejező közlemény.) A Prot. Blatt nyomán. P. E. — Vidéki
élet: Dézsi egyházmegyéből, r. l. — A görgényi egyházmegyéből,
Boka Gy. — A küküllői egyházmegyéből, Mooré D. — Irodalmi
szemle: Prot. egyházi beszédvár V-ik köt. Gönczi János. — Külföld:
Olaszország. Franciaország. Anglia. — Nyílt levél a szerkesz-
tőhöz gr. Bánffy Bélától. — Egyházi és iskolai hírek. — Körözüvények.
— A szerkesztő postája. — A kiadó hirdetései.

A Mikó-tanoda ügyében.

Rika-aly, márczius hó.

Engedje meg a t. szerkesztő úr, hogy tanodánk egynémely kérdését itt, a nyilvánosság e terén, beszélhessem meg s ezáltal részemről is járuljak egy porszemecskével e féltett kincünk épületéhez, melynek a miveltség terjesztésében oly fényes missio jutott, melyet a halhatatlan Mikó annyira kitüntett s melynek egyházkerületünk egyik büszkeségévé kell kinőnie magát. Vezet e főlshóálásomban a legönzetlenebb jó akarat s az a vágy, hogy meddő elméleti viták helyett a gyakorlati élet égető kérdéseit állítsuk előtérbe. Valóban ideje volna, hogy minden vidék, minden intézet saját beléletének bajait orvosolja, teendőit tisztázza, erélyes, buzgó munkálkodást fejtve ki, a helyett, hogy mindnyájan az egész egyházkerület dolgait igazítsuk, szervezetét reformáljuk s végezzünk aztán — semmit.

A sepsi-szentgyörgyi Székely-Mikó tanoda a nemes alapítók áldozatkészségéből, a boldog emlékü gr. Mikó fejedelmi hagyománya által, Sepsi-Szent-György városának a kor szavát megértő határozatával nyújtott segélyből s az egyházkerületi pénztárból az igazgató tanács által adott kölcsönnel mindazon anyagi eszközök birtokába jutott, a melyek elengedhetetlen feltételét képezik a szellemi virágzásnak, az áldásos munkálkodásnak s azon küldetés betöltésének, mely a mivelődés és a magyarság e

vég helyén, e legszélso órtornyán ez intézetnek részébe jutott. Most tehát eljött az ideje annak is, hogy a kitűzött cél, az eszközök összegyűjtetvén számára, meg is valósíttassék és minden előnyök és javadalmak fölhasználásával sürgös munkával sietessük a tanoda teljes kifejlesztését és oly karban helyezését, a minőnek gr. Mikó messzetekintő szellemével gondolta s a jövőre kiható nagyszerű adományával lehetővé tette.

Az intézmény teste — diszes épülete — befejeztetvén, most már arról kell gondoskodnunk, hogy a külső burokba lélek költözzék, s a gyűjtemények, tanszerek és tanítói testülete a lehető tökélyvel berendeztetvén, mindnyájunk szép álmai és reményei valósággá válhassanak.

E végett azonban szükség minden rendelkezésünkre álló erőnket fölhasználnunk s az alkotás állandó és biztos jövőjét megalapítanunk. Nem merve és kezdve igen sokat — a mi a romlás magvát hordaná magában; de merve és megindítva mindazt, a mire erőnk van, eszközeink összegyűjtettek s a mi a nagy czélt elérnünk segít.

Kellene tehát — kezdve az anyagiakon — az új épület teljes főlshózerelése, belső berendezési eszközök, a minek átlagos költségeit mintegy 6000 frtra tehetjük, míg az építési költségek még függőben levő terhe m. e. 4000 frtot tesz, a mi együttvéve kerek 10,000 frt.

Kellene továbbá egy igazgató tanár, kinek, hogy valóban igazgatásra és egy intézet vezetésére alkalmas egyén állandólag idecsatolható legyen s a valóban nem csekély feladatnak kedvvel szentelje egész erejét, legalább 1200 frt évi fizetés és szállás lenne biztosítandó. Kellene, továbbá, még egy rendes tanár s legalább egy állandósított segédtanár, hogy így a változó tanítói rendszer, idővel, egészen

kiszoríttassék, a tanerök állandósítása fokenként érvényesíttessék, s az osztályok száma évről évre szaporíttatván, a b. e. Mikó végakarátja beteljesíttessék.

Mindez azonban csak két feltétel mellett lehető, ha tudnillik a tetemesen fölszaporodott kamathátrálékok fölhajtatnak és ha Sepsi-Szentgyörgy városa már korábban kilátásba helyezett rendszeres évi segély-penzét, például az igazgató tanár fizetését. Örök időkre biztosítaná s ezáltal eddigi nagylelkű adományaira a koronát föltevén, saját érdekében is lehetővé teszi a tanoda teljes gymnasiummá leendő kibővítését.

A mi a kamat-hátrálékok befizetését illeti, ez annál kevesebb nehézséget okozhat, mivel a hátrálékok nagyobb része oly egyéneknek van kien, a kik mint gondnokok, székely földbirtokosok stb. bizonynyal első sorban hordják szívükön az intézet ügyét; s miután egyházi törvényeink értelmében az intézet gondnokai az intézettől kölcsönt nem vehetnek, hanem csak alapítványi tőkéket tarthatnak maguknál: e tekintetben aligha nehézségek fognak támadni. A tanodai gondnokság, illetőleg a communitás bizonynyal betöltendő köteleességét s nem fogja várni a felsőbb forumok közbelépését.

Sepsi-Szentgyörgy város már eddig is elég tanúságát szolgáltatotta annak, hogy teljesen átértette nemes föladatát s irányadó férfiak nyilatkozata szerint bizonynyal ez újabb áldozattételre is készséggel fog vállalkozni, bizonyos feltételek mellett, például néhány városi szegény fia dijnélküli taníttatását stb. kikötvön.

Szabadjon, ezek mellett, még pár kisebb jelentőségű ügyre is emlékeztetnem, a melyek a rend és biztonság tekintetéből szintén minél előbb elintézendők.

A pénztárnok számadásai, több évi sürgetése értelmében, elvégre ellátandók, valamint a volt igazgató-tanárral, a még nála levő ügydarabok, vagy el nem számolt tételek iránt a végelszámolás szintén megejtendő.

Im ezek a legközelebbi teendők, melyeknek minél előbb való kitisztázása és elintézése annyival inkább is ohajtandó, hogy az ideai közgyűlés már a tanerök megválasztását is megejthesse. Mintán pedig a választást megelőző eljárás (kijelölés) időt vesz igénybe, ohajtandó, hogy a tanodai előljáróság jó idején tegye meg ide vonatkozó intézkedéseit.

Az eddigi buzgó működés és a hazafiai áldozatkészség, mely e tanoda nagy hivatásához méltó alapokat fektetett le, megkövetelik, hogy az új épület

idei öszön megtartandó fölavatása oly ünnepély lehessen, hogy a székely mívelődés hajlokára büszkeséggel tekinthessen a jelen és hálával a jövő nemzedékek szakadatlan sora.

Ajánljuk igénytelen sorainkat a székely-Mikó tanoda gondnokainak s a communitás t. tagjainak jóakaró figyelmébe. Vajba az öszön tartandó ünnepély valódi ünnepe lehessen a magyar mívelődésnek! Ugy legyen!

—K— —r—.

Iskoláink érdekében.

Kémer, 1877. márc. 17.

(K—.) Hogy a népoktatás ügyének érdekében nem kevés intézkedés történt az állami- ugy mint az egyházi felsőbbség részéről, nem lehet tagadni. Ez intézkedéseket elősorolni miért akarnám? Ismeri azokat mindenki, ki csak némi érdekléllyel is viseltetik az iskolák iránt. Hogy ez intézkedésekben igen sok üdvös van, hogy végrehajtva mulhatlanul a népoktatás fejlődését eredményeznék, nem lehet tagadni. De épen abban van a baj, hogy ez intézkedések legnagyobb részben papirosan maradtak, s iskoláink nagy része ma is csak teng, sem a tanítás nem kezdődik rendes időben, sem a tankötelesek nem járnak fel kellő számmal, sem a kiszabott tantárgyak nem taníttatnak mind és olyan terjedelemben, a mint azt a népoktatási törvény és a miniszterium által kiadott tanterv kívánja. Pedig nem lehet állítani, hogy a törvény ne intézkednék a végrehajtói foganatosításának lehetősége iránt; a tanfelügyelő és szolgabíró ellenőrzési jogot gyakorolnak a felekezeti iskoláknál is, következésképp módjukban áll a tapasztalt hiányokért az illető hatóságnál felszólalni; a községi előljáróság köteles segéd kezét nyújtani az iskolai hatóságnak a törvény követelményeinek valószínűsítésében. Mi hát az oka, hogy mindezek daczára annyi fogyatkozást látunk iskoláink körül; mi az oka, hogy az annyira ohajtott és sürgetett javulás azok állapotában a legtöbb helyen alig észrevehető?

Elismerem én, hogy az iskola beléletére nézve igen sok függ a tanító egyéniségétől, képességétől és buzgóságtól, de ez még nem minden. A legjobb tanítónak is támogatásra van szüksége az iskola berendezésénél, a szükséges eszközök megszerzésénél, az iskola benépesítésénél stb. E támogatás nélkül az iskolában még mindig hiányok lesznek felfedezhetőek. Hát aztán ott, hol a tanító mindenre biztatást vár — részint tájékoztatás, részint buzgóság hiánya miatt mit lehet reményleni kivált ha az iskola közvetlen felügyelői (a pap és iskolaszék) csak félig s csak felületesen helyesítik köteleességeiket? Pedig igen sok helyen épen ez az eset.

Épen ezért én a baj legfőbb forrását abban hiszem föltalálhatni, hogy azon felsőbb hatóságok, melyek hivatva

voluának a törvény üdvös intézkedéseinek végrehajtása felett örködni, s mulasztás esetén erélyes intézkedések által tette ébreszteni a kötelességeik helyesítésében lágy meleg közegeket: vagy csak ritkán s a legtöbbször idő után vesznek tudomást a bekövetkezett mulasztásokról, vagy meg nem tudják azokat. Például: az egyházmegyei előjáróság a canonica visitatio által szerez tudomást az egyházmegye kebelében levő iskolák állapotáról. A kanonika visitatio évenként meglátogatja az iskolákat egyszer, rendszeren akkor, mikor azok a lehető legjobb rendben vannak, mert szeptembertől februárig minden egyház előjárósága csak igyekszik legalább azt elérni, hogy a visitatio megtaláljon üres tantermet; s szintén nincs tanító ki legalább látszólagos eredménnyel a visitatiót kielégíteni ne iparodnék. Ebből aztán lesz az, hogy a visitatio — különben is kellemetlen köitértés minél előbb bevégezni óhajtván — megelégszik a látottakkal, nem kutat tovább, legfennebb a feltűnőbb hiányok kipót lésáról intézkedik. Vagy a legjobb esetet véve is, a visitatio a legfigyelmesebb körül tekintés után mindent megjegyez, mi intézkedést igényel, útasítja az egyház előjáróságot, szükség esetén rendelkezik is, még is csak ott vagyunk a hol voltunk, vagy legalább nem sokkal odább, mert az egyház egy egész évig megint magára van hagyatva, teszi azt a mi könnyebben teljesíthető, vagy épen észébejut. S nincs ki az elfeledetteket ismételve észébe juttassa. Az egyházmegyei közgyűlés is meghallgatja kiküldött biztosainak jelentését, a tett intézkedéseket jóvá hagyja, a hol szükségét látja még maga is rendelkezik, de lehet-e csudákozni, ha — kivált a népesebb egyházmegekben, hol a közgyűlés 3—4 napig is el tart — nem elég érdekeltséggel szoktak a hosszás visitatioi jelentések tárgyalatni, s ha a siettetett tárgyalás nem egy lényeges pont felett észrevétlenül siklik át. Így aztán nem csuda, hogyha iskoláink csiga léptekkel haladnak a fejlődés útján, s hogy egy néhány rendezettebb kivéve, a legnagyobb rész ma is alig egy pár lépéssel haladta meg 1868 előtti állapotát.

De nem csak a felekezeti iskolák vannak ily szomorú felügyelet alatt, a községi iskolák sorsa nem sokkal különb. Eddig a tanfelügyelő és szolgabíró voltak hivatalba arra, hogy a községi iskolaszék és előjáróság eljárásait figyelemmel kísérik, ellenőrizték s szükség esetén azokat kötelességeik teljesítésére szorítsák. A ki azonban csak némi ismerni a szolgabírói hivatal temérdek teendőit. az nem csudálkozhatik azon, ha az évnegyedes jelentésekhez szükséges adatok beszerzésén kívül csak arra szorítkozik, hogy az egyenesen hozzá beadott panaszokra intézkedjék; de hogy ő maga vizsgálódjék, önállóan kutassa a hiányokat, az intézkedésekben maga legyen kezdeményező, ez több mint a mit tőle kívánni lehetne, nem volna reá ideje. A tanfelügyelő pedig jó, hogy ha évenként legalább egyszer jelenhetik meg egy községben, s így ő is csupán azokról vehet tudomást, miket hozzá történetesen bejelentenek.

Az eddigiek szerint tehát az előhaladás legfőbb aka-

dálya abban van — legalább én abban látom, hogy az iskolák feletti felügyelet nem folytonos, hogy a felsőbb hatóságok nem vehetnek idejében kellő felvilágosítást az iskolák állapotáról s így legtöbbször csak általánosságban intézkednek, a nélkül, hogy intézkedéseik eredményéről vagy eredménytelenségéről — kellő időben értesüljenek.

Pedig e bajon úgy hiszem lehetne segíteni. Az 1876. évi XXVIII. i. cz. 9. §-a hitfelekezeteknek is megrendeli, hogy iskolaszéket alakítsanak, s a hitfelekezeti iskolaszékek felállítását a törvény értelmében el is rendeltetett az igazgató tanács mult évi 1089. sz. a. határozatában. Mint hogy pedig a községi iskolaszékek számára mult év szeptember 2-án kiadott miniszteri útasítás 6. §. az iskolaszéket rendszer havi ülések tartására kötelezi; ezen havi ülések megtartására a felekezeti iskolaszékeket is lehetne kötelezni. Az iskolaszék gyűléseiről természetesen jegyzőkönyvet vezet; a ki tehát arról akar magának meggyőződést szerezni, hogy az iskola e legközvetlenebb hatósága mennyire lelkiismeretesen végzi teendőit: annak csak ezen jegyzőkönyveket kellene megtekinteni. Mert ezen jegyzőkönyv sok mindentől tehet tanuságot, sőt igen sokszor még hallgatva is tanuskodik. Meglehet ebből tudni a tankötelesek számát, meglehet tudni, hogy hány jár iskolába, gyakorik-e a mulasztás. kiiratnak-e a mulasztók, s ha igen, megbüntettetnek-e; meglehet tudni, hogy hány tanköteles mentetik fel az iskolába járás alól, mi okon és helyesen-e; meglehet tudni, hogy a tanító milyen ember; meglehet tudni, hogy a községi és megyei tisztviselők mennyiben tesznek eleget az iskolaszék megkereséseinek s. b.

Hogy tehát ama fennebb jelzett bajon segítve legyen, véleményem szerint el rendelendő lenne: a) hogy minden iskolaszék havi gyűlését egy napon (pl. a hónap első vagy utolsó vasárnapján) tartsa, b) hogy minden iskolaszék jegyzőkönyvének másolatát havonként záros határidő alatt az egyházmegye a végre kijelölt hivatalnokához küldje be. Ez a hivatalnok a kisebb egyházmegyeekben lehetne az esperes, ámbár én inkább szeretném, hogy itt is, a nagyobbakban pedig mulhatlanul egy, vagy a szükséghez képest két pap legyen megbíva azzal, hogy az iskolaszékek jegyzőkönyveit bevén. azokat figyelemmel átvizsgálják, az észrevett hiányokra vagy mulasztásokra az illetőket figyelmeztessék, kisebb fontosságú esetekben a törvény és az igazgató tanács útasításának korlátai között intézkedjenek, nagyobb fontosságú esetekben — különösen azokban, melyek halasztást nem szenvednek az esperes intézkedését kikérjék, vagy szükségeseten vele egyetértve az illető hatóságokhoz jelentést tegyenek. Hogy ezen „iskola felügyelők“ vagy „tanügyi elbárák“ az egyházmegye közgyűléséhez eljárásukról úgy mint az egyházmegye tanügyi állapotáról, minden összejevetel alkalmával jelentést tennének; önként következnek. A községi iskolaszékek jegyzőkönyveiket természetesen a tanfelügyelőhöz küldenék, ki által tankerülete minden községi iskolájának állapotát telyesen megismervén sokkal gyorsabban és sokkal biztosabban eszközölhetné a létező bajok orvoslását.

És azt minden egyházmegye és minden political megye megtehetné a maga köbelében, minden felsőbb rendelet nélkül is, s nekem hitem és meggyőződés, hogy a hol — javaslatom elfogadása esetén — sikerülend egy buzgó embert nyerni meg ezen állásra: ott a népiskolák állása minden tekintetben sokat nyerne.

Az egyházmegyék tavaszi rendes közgyűléséig még van idő, lehet gondolkozni felőle, ha megérdemli.

Segédlelkési állomások rendszeresítéséről.

Kolozsvár, 1877. márc. 18.

(Sz.) Az állandó ig. tanács a múlt évi egyházkerületi közgyűlés 47 jegyzőkönyvi szám a) pont alatt kelt határozata folytán egyházkerületünkben a segéd lelkési állomások rendszeresítésére vonatkozó véleményét azon felhívással küldötte le az esperesekhez, hogy azt tárgyalás végett egyházmegyei közgyűlés elé terjesztve, az arra hozandó határozatot f. évi május 1-ig küldjék fel ig. tanácsunkhoz. Időszerűnek tartjuk e véleményt egész terjedelmében közreadni s felhívni rá olvasóink figyelmét. A javaslat így hangzik:

„Azon szükség mely magyarországi hitfeleinknél, a segédlelkési rendszert ottani alakjában létre hozta és fentartja, a mi egyház kerületünkben nem létezik mert egyház községeink nem oly népeselek, hogy rendes körülmények között a lelkész ön maga ne végezhetné teendőit, s néhány népesebb és városi egyházközségünkben, úgy is két vagy több lelkész van; theológiát végzett ifjainkat pedig rendes lelkészszé választásokig igen czélszerűen [tudjuk alkalmazni és felhasználni fő és közép tanodáink mellett; még azon esetben is, ha középtanodáinkban mindenütt állandó tanerők alkalmaztatnának; mert a magán tanítás, az együtt lakás közvetlen felügyelete, az elemi osztályok vezetése ekkor is legczélszerűbben azokra bízathatnék. Különb is a segéd lelkési rendszer behozatala iránt a kor. közgyűléshez tett ajánlatok csak a rendkívüli esetekre szólnak. Ezen általános elvből kiindulva; ig. tanácsunk a segédlelkészeket a következő esetekben és módzatok mellett véli alkalmazhatóknak.

I. Rendkívüli esetekben, a fennforgó rendkívüli eset tartamára, a rendes lelkésznek megengedtetik segéd lelkészt vinni. Ilyen rendkívüli esetek

1) oly egyházi közhivatal általi elfoglaltatás, a mely egyházi közzolgálat olykor feltétlenül megkívánja a közhivatalnoknak egyház községéből való gyakoribb vagy huzamosabb eltávozását. Ilyen

a) az egyházkerületi közjegyzőség.

b) az egyházkerületi közügy igazgatóság.

c) az esperesi hivatal azon egyházmegyékben, melyben az 1) pont alatt említett szükség elé fordulhat.

2) A rendes lelkész huzamosabb betegeskedése, midőn még a nyugalmazás és félfizetésű rendes lelkész választásának szüksége nem forog fenn.

II) Segéd lelkész vitelét az I) a) és b) esetében egyenesen: az I) c) esetében, az illető egyházmegyei

közgyűlés, a 2) esetben pedig az illető esperes felterjesztésére a püspök engedélyezi.

III) A segéd lelkész megválasztásának és meghívásának joga, a segéd lelkészt szükségelt lelkészé; a megerősítés pedig az I) a) b) esetében egyenesen; az I) c) és 2) esetében, az esperesi felterjesztésére a püspöké.

IV. Segédlelkészül csak theológiát védzett ifjak választhatók; ha a segéd lelkész már papi szigorlatot is tett, úgy segéd lelkészsége idejére fakultálható is.

V. Fegyelmi tekintetben a segéd lelkész is azon törvény alatt áll, mely alatt a rendes lelkészek.

VI A segéd lelkési meghívó kötelezettsége legalább egy évig érvényes.

VII. A segéd lelkész successiora semmi joggal nem bír, azonban ha az egyházközség időközben üresedésbe jőne, a törvényes pályázattól elzárva nincs.

VIII. A fakultált segéd lelkészek segédlelkési szolgálata a papválasztási jogosultság megszerzésére nézve ugyan azon hatályal bír, mint a rendes lelkési szolgálat.

IX. A segéd lelkész fizetésének minimuma:

1) lakásul egy szoba, vagy megfelelő szálláspénz; koszt, fűtés;

2) az általa végzett agenda stolája;

3) 200 az az kétszáz o. á. forint készpénz.

X. A segéd lelkészt fizeti:

1. Lakást, kosztot, fűtést, a rendes lelkész;

2) A pénz I. 2) pont alatti esetben a rendes lelkész, az I. 1) pont alatti esetekben pedig: a közjegyző és közügy igazgató, — ha egyszerűsind nem esperesek is —, ön magok, ha pedig esperesek is, akkor, mint az esperesekért is, az illető egyházmegye községei. A segéd lelkési pénzfizetésnek az egyházközségek vagyoni állásához mért repártiálása, az egyházmegyei közgyűlés kebljoga. Azonban, a közjegyző és közügy igazgató, valamint némely nagyon szegény egyházmegye esperese káplánjának fizetéséhez esetleg a domestica és az állam segély is járulhat.

Igazgató tanácsunk felhívja az egyházmegye m. t. t. közgyűlése figyelmét, látszolgat csak alakiságra vonatkozó, de nagyhorderejű azon indítványra: „tekintve hogy a papi szigorlatot tett felekezeti tanintézeteinkben tanító képpen működő papjelölteink, ha nincsenek is rendes segéd lelkészül alkalmazva, részint a lelkészek, részint az esperes felszólítására gyakran segédkehetnek és tényleg segédkeznek is a lelkési szolgálatban, sőt egyes meghatározott esetekre a püspök által, még fakultálhatók is;

„tenkintve, hogy ezen rendkívüli segédkezők által, gyakran igen nagy szolgálatot tehetnek és tesznek, a rendes isteni tisztelet segélyezésére;

„tekintve, hogy ezen rendkívüli segédkezők rájuk nézve is igen czélszerű gyakorló iskola:

„mondassék ki, hogy minden felekezeti tanintézeteinkben alkalmazott papjelöltek, mint a kik tényleg a lelkési szolgálatban is igen gyakran segédkeznek, rendelkezés alatti segéd lelkészeknek tekintetnek, s míg egyfelől tartoznak is püspöki felszólítására, kijelölt esetekben segédkezni, másfelől segédlelkési czímet viselnek és segédlelkési bizonyítványt is nyerhetnek. Önként értetvén hogy a fennebbi szabályok csak a rendes szolgálatban levő segéd lelkészre szólnak.“

TÁRCZA.

A mester példabeszédeiből.

III.

Az elveszett juh.

(Folytatása és vége).

Elveszettjének történetét odahaza minden szomszédjának elbeszélte ha ezek azt mondták: „bolond vagy, hogy olyanyira fáradtal egy ilyen szerencsétlen, gyöngélkedő teremtséért, mint ez“; így válaszolt: „azért tettem mert gyöngélkedő; mennél több szeretetre van szüksége, annál több igényt tarthat a szeretetre, mennél több szeretetet tanusitnak iránta, annál több szeretet érez ő is önmagában; rossz pásztor és haszontalan ember volna az, ki az ő kicsijét veszni engedné, ha csupán e kicsik volnának is azok, melyeknek segélyre van szükségök.“

Kedves gyermekeim! e kis történet nektek ép oly jól lön elbeszélve, mint azoknak, kik azt a mester ajkairól hallották, ki magát jó pásztornak nevezte. Gondoljátok: mintha e jó pásztor most élne. Valjon mely emberek után indulna? kiket fogna felkeresni? Valjon a tekintélyes, vagy a biztos sorsú, avagy a szerencsés embereket keresné-e meg? Vajjon tanításai közepette azok között találók-e őt, kiknek mindég elég barátjok van, a kik azonnal segítnek a szükségben, őket oktadják és a jogtalanságtól megvédelmezik? Vajjon olyanok közt töltené-e idejét, kik soha nem tették azt, mit tenniök nem kellett, hanem mindég, rendesen éltek? Vajjon a jó gyerekeket venné-e karjaira s csókolná-e azért, mert jók és a rosszakat, kik még megjavulhatnak engedné, hogy azon az úton haladjanak, melyen eddig haladtak légyen?

Én azt hiszem, hogy ő azoknál lenne mindég, kiknek segédelmére legnagyobb szükségök van; és kik volnának ezek, ha nem a hontalanok, a szegények, a betegek, a könyörtelenek, a tudatlanok, a gyűlöltek? A város mellékutcaiban s került helyein, hol az éhezők és szomjuhozók, a nyomorultak padlásszobákban s pinczékben laknak, a börtönökben és a szegények házában, a romlott szegény gyermekek közt a legalacsonyabb iskolákban fognátok őt feltalálni. A nagy városok félreeső zugait fogná ő felkeresni, ha netalán vagy egy eltévedt emberre akadna; ámde nem hivatalos módjára, hogy megfogja s fogságba hurcolja, hanem miként egy földre szállott angyal, hogy tanítsa, megtérítse s szeretettel ismét visszaadja a jónak.

Ő aggasztaná magát a rosszul nevelt gyermekekért s szerencséjének tartaná, ha csak egyet is közüllök valamely családnál alkalmazhatna, hogy ott derék emberré nevedjek.

Felkeresné tanyájokon a gyilkosokat s velök együtt imádkoznék; az elveszethez csatlakoznék az utcán, őt testvérének nevezné s kérné, hogy eljátszott életét változtassa meg.

Ha valahol vagy egy vánszorgó teremtséssel találkozánk, kit senki sem szeret s ki ennek következtében elvadt, kétségbeesett s a világ iránt bizalmatlan lett; megállana mellette, megfogná, szemébe tekintve így szólna: „jér velem, én szeretlek tégedet, én testvéred akarok lenni.“

Mindég csak az elveszett juhokat keresné mert az elveszett, a szerencsétlen és szenvedő juhok azon juhok, kiknek nincsen honuk, nincs senkijök ki őket ápolná s velök barátságosan bánnék. És ő már is ezeket keresi fel, hogy nekik hazát s táplálékot adjon, beléjök szeretetet lehellen. Talán azért cselekszik így mert megérdemlik? Korántsem; hanem azért, mert szükségök van arra. Ő az elveszethez megy, mert az elveszettet akarja megszabadítani. A jó pásztor úgy gondolkodik, hogy egyik lélek ép úgy megérdemli a megmentést mint a másik s ép ezért könnyőrül azokon, kiket csak ő szabadíthat meg.

Nem úgy gondoljátok-e ti is, hogy azok, kik rosszat cselekszenek, nagyon siránkozhatnak, mert csak rosszat cselekednek, nagyon panaszkodnak, mert eléggé szerencsétlenek arra, hogy jót cselekedhessenek, mert heves szenvedélyeik epesz tiköket s balga kívánalmaiktól menekülni nem tudnak. Nem tudnak ők szeretni, békével élni s örvendezni önmagukban; a jóságos nap nem mosolyg rájok, a virány szépsége nem ragadja el őket, elöttök a nappal is éjszaka; ők nem mernek azok szemébe nézni, kik őket szeretik; rájok nézve a barátságos szavaknak nincs semmi hatása. Oh mily szerencsétlenek! És ha nem tudják: menyire szerencsétlenek, mennyi élvezettől vannak megfosztva, midőn magukat egészen balsorsoknak engedik át: akkor még szerencsétlenebbek, sajnálatra méltóbbak s a jó pásztor jobban igyekszik, mint valaha, hogy a jó utra újból visszatérítse őket.

Egy bölcs lelkipásztor egykor így imádkozott: „Istenem, áldd meg a bűnösöket, mert te elég jót tettél a jókkal, mikor őket jókká tetted.“ Jézus is mindég ily szellemben imádkozott.

Épen azért, ha hibáztok, ne gondoljátok, hogy a jó pásztor rólatok megfeledkezik; ő rögtön utánatok fog indulni. Hallani fogjátok barátságosan hívogató szózatát; érezni fogjátok: mint vonzódik sziveitekhez; valami bensőtökben megmondja, hogy ő tölletek nem áll távol, és ha nem szólal is meg semmi bennetek, mégis igaz az, hogy ő közel van hozzátok. Ő a szeretet tanítójának szemivei tekint reátok; anyáitak ajkain beszél hozzátok s ha együgyü sziveitekkel egyedül áltok a világon: mélyebb érzelem hangján fog beszélni. Ne higyjétek hogy útaitól annyira eltávoztatok, hogy fel se találhat benneteket; ne féljétek, hogy elfárad, midőn utánatok néz; tujátok meg, hogy ő gyorsan és biztosan jár s ha a sűrű bensejében vagytok, megáll, a hol ti vagytok, tovább nem megy, vagy arra fordul, hogy annál jobban beérhessen titeket.

Nem úgy van-e hogy elveszett jűhnek lenni nagy szerencsétlenség; elfutni és egyedül maradni — reszketve fázva, kitéve a veszélynek, hogy vagy a lovak eltapossák, vagy a kutyák szétszaggassák, vagy a farkasok felfalják, vagy a könyörtelen emberek vágóhídra hurcolják. Senki sem szeretne eltévedt juh lenni, ha mindjárt elveszése egyéb-
bel nem járna is, mint ezzel kapcsolatos fáradtsággal, veszélyes eshetőséggel és gonddal. Azonban a ki meggondolja; hogy ha veszésnek indul, a jólelkű könyörületes pásztor mennyire íradozik, hogy őt feltalálja, esőben, rivartarban, éjnek idején meredek sziklákon át mily messzi vándorol a vadonon keresztül, mennyit kell éhezni, epednie, mily lankátnak s aggódónak kell lenni-e: az lelkének mélyéből fog imádkozni azért, hogy soha el ne távozzék nyájától.

A „Prot. Blatt.“ nyomán P. E.

VIDEKI ÉLETT.

A déézi egyházmegyéből.

Deés, 1877. márc. 13.

Tegnap és tegnapelőtt tartatott meg a déézi ref. egyházmegye tavaszi rendes közgyűlése. Ezen népes és elintézett több fontos tárgyait tekintve — eredményes gyűlés referádája a következő.

Elnöklő esperes, gyűlés megnyitása után, bemutatja Báró Bánffy De. főispán úr személyében a dobokai egyház újonnan választott képviselőjét, ki az által, hogy e szerény mándátumot elfogadta, s még inkább azáltal, hogy a tárgyak megvitatásában mind végig érdeklődő tevékeny részt vett. „yházmegyénket valóban megtisztelte.

Ugyancsak esperes úr fölolvassa jelentését az egyházmegye múlt évi állapotáról. E jelentésből kitűnik, hogy egyházmegyénk bár nagyobb mérvű előhaladást nem tett, de visszaesést épen nem. Sőt tekintve a születések és halálozások, tarthatóságok s iskolába járok, egyházunkból kiléptek átértek anyát, — vagy a hátrálék követelések felszedése kö. — az előbb elgort emélfogva többeske eredményt, — régebbi időktől fogva nyílt sebet képező desoláta úgy megoldását: egyházmegyénk képe kevésbé elszomorító a múlt éveken l. Miután esperes úr bemutatta özvegy-árvai számadását s a gyűlés meggyőződött, hogy kezelése alatt ez intézet tőkeje 320 rétről ezer frtra szaporodott, miután a számadás megírására további kezelésre nézve intézkedés történt, tárgyalás alá került az 5 tagu bizottság munkálata kápláni rendszer felállítására s az egyházmegyék czélszerűbb beosztására nézve. Amazi módosítással, ezt változatlanul elfogadva, megállapított a következő két vélemény.

1. A káplánságra nézve. „Miután a káplánság rendszerének felállítása által a papi állomások betöltése körül sajnos tapasztalható visszaélés és korrupcio tovább terjedése könnyen eszközt találhatna; miután a középtanodák

rendezésével „valószínűleg“ megszűnendő köztanítóság által, végzett theologusaink foglalkozás és életmód nélkül maradásának egyetlen indoka (annyival inkább minthogy évenként végezni szokott papjelöltjeink és évről évre úresen maradó papiállomásaink aránya, épen nem azt mutatja, hogy papjelöltjeink életmód nélkül maradásától kellene félnünk) nem elég erős egy oly intézmény életbeléptetésére, mit a vele történt visszaélések miatt csak a közelmúltban törölt el egyházi törvényhozásunk: Egyházmegyénk a káplánság rendszerének általában való felállítására beadott egyházkerületi indítványt elejtendőnek véleményezi. Minthogy azonban az esperesi hivatallal járó administrációnális ügyek, népesebb egyházmegyéinkben, annyira felszaporodtak, hogy azoknak pontos eligazítása csaknem rendszeresen vonja magatán a lelkipásztori teendők pontatlan teljesítését s épen espereseink által lakott népesebb és jobb egyházközségeinkben: Egyházmegyénk, épen csak az ilyen egyházközségek vallás-erkölcsi szükségai s az ilyen egyházmegyék administrációja érdekében, nagyobb vissza-élések bekövetkezésének félelme nélkül, törvényben kimondhatónak véleményezi, hogy a népesebb egyházmegyék esperesei, esperesi hivataloskodásuk ideje alatt, egyházközségeikben, a lelkészi teendők pontos teljesítése érdekében, magoknak „esperesi titkár“ név alatt, segédet tarthatnak. Ezen segédék fizetése menynységének s honnan fedezésének megszabása, mint keblü ügy az illető egyházmegyéket illeti és terheli.“

2. Az egyházmegyék czélszerűbb kikerekítését illetőleg. „Miután az egyházkerületi jegyzőkönyv ide vonatkozó határozatából nem tűnik ki, ha valyon az egyházkerület összes megyei vagy pedig csak saját egyházmegyei kerületek beosztásáról kívántatik vélemény az egyes egyházmegyéről: egyházmegyénk a tárgy terjedelmére nézve előlegesen kimondja, hogy csakis jelenlegi déézi egyházmegyére s a vele kombinációba jöhető szomszédos egyházmegyékre nézve tartja magát hivatottnak, hogy véleményyt adjon. Továbbá miután az új beosztás egyetlen czélja az egyházi administráció jobbá és könnyebbé tétele kell hogy legyen, a mi csak úgy érhető el, ha egy esperesség nem fekszik 3—4 törvényhatóság területén, javaslata szempontja gyanánt azt is előlegesen megállapítja egyházmegyénk, hogy az egyházmegyék ily beosztását olyformán tarja végrehajthatónak, hogy mindenütt, valahol csak ezt helyfekvési, népességi másnemű fontos okok, mint p. egyházkerületünk területi épségben tartása stb. lehetetlenné nem teszik, az egyházmegyék és politikai megyék határai kongruáljanak.

Ezen megállapított olvekből kifolyolag egyházmegyénk a következő véleményes javaslatot terjeszti fel.

Mondassék ki egyházkerületi közgyűlésünk által, hogy

a) Az új politikai felosztás következtében Szolnok-doboka megye területére esett egyházközségei a déézi, széki egyházmegyéknek és a nagy saji kapitulumnak egy egyházmegyét alkotnak „déézi egyházmegye“ nevezet alatt.

b) A jelenlegi déezsi traktus azon egyházközségei, melyek Szolnok-doboka megye kerületéből kiestek, a kolozsvári egyházmegyéhez szakasztatnak, kivéve a meszesalji diasporákat, melyek Szilágymegye területére esvén, a Szilágymegyében álitandó traktusok közelebbikéhez csatoltatnak

c) Az új politikai felosztás következtében Szatmár megye területére esett négy kövárvidéki egyházunk, a hozzájuk tartozó leány egyházakkal együtt (egyházkerületünk területi épségben tartása érdekében) déezsi egyházmegyébe osztatnak be.

d) A Széki és görgényi egyházmegyék, Kolozsmegyébe esett községei egy egyházmegyét alkotva, helyettesítik a feloszlott Széki egyházmegyét „mezősegi egyház megye” nevezet alatt.

e) A nagy saji kapitulum és Széki egyházmegye azon egyházközségei, melyek „Besztercze megye” területére estek, a maros-torda megyében alkotandó két egyházmegye közelebbikéhez csatlakoznak.

f) A Széki egyházmegye azon egyházközségei, melyek Torda-Aranyos megye kerületére estek, a Torda-Aranyos megyében álitandó egyházmegyébe csatoltatnak.

Ezen vélemények megállapítása után a vizsgáló bizottságnak az egyház községek csoportosítására nézve kidolgozott javaslatát is elfogadta ugyan a közgyűlés, de azon ohajtása mellett határozta felterjeszteni, hogy a csoportosítás végrehajtása a kikerekítés megtörténteig halasztassék el.

Az igazgató tanács több rendbeli leiratának felolvasása s tudomásul vételét után szőnyegre került megint két véleményezésre leküldött tárgy, az elsőre hogy a hordás után távozó papot az őszi vetésből mi rész illesse, határozatott hogy ilyen eseteknek elintézése, mint gremialis ügyek, bizassanak az egyházmegyékre; a másodikra, hogy az egyház terheiből semmivel sem járuló egyének miként szavazzanak a papválasztásoknál, véleményeztetett hogy semmiképpen, legfőnebb a népesség aránya szerint 10, 20, 30, stb. lélekszám után választandó képviselőik által folyjanak be a választásra.

Főljánlatott több lelkész és egyház kérése, melyben kéri az igazgató tanácstól, hogy a desolaták jövedelmei az ilyen desolatákhoz beszolgáló lelkészeknek adassanak. Báró Bényi dezső ur elnöklété alatt Roth Pál, Kovács Samu, Medgyes János, Simó Lajos, Pataki Dániel és Mátyás Zsigmond személyében egy bizottság küldetett ki, hogy a jövő szeptember havában kiszállandó püspöki visitatio tiszteletes és illendő elfogadására szükséges intézkedéseket megtegye. Miután még több helyi érdekű tárgy elintéztett, másfél napig tartott közgyűlésünk bezáratott.

r. l.

A görgényi egyházmegyéből.

Holtmaros, 1877. márc. 16.

Tiszteletes szerkesztő úr! Tisztelettel kérem, becses lapjában, legyen szives azon kegyes adakozók neveit megörökíteni, kik a holt-marosi ev. ref. egyház által épített, de

még telyesen be nem végzett temploma költségei fedezésére tetemes összszóget ajándékoztak, t. i. Br. Kemény Kálmán 30 frt értékű cserfát, 6000 jól meg égetett téglát, melynek értéke 60 frt, és ezen nem csekély ajándék mellett, három év óta szives volt a nemes szivü báró úr, a holt-marosi egyháznak egy legjobb lábját haszon mivelés végett átadni, mi az egyháznak évenként 100—100 forintot jövedelmezett. Br. Bánfi Zoltán 32 frt. T. Éltető Albert 50 frt és 30 frt értékű deszkát; a magyarói ev. ref. egyház, tiszteletes Albert János úr buzgó és lelkes közreműködése folytán, 80 frt értékű cserfát. T. Szigyártó Mihály 40 frt értékű deszkát. T. Sándor Todor g. ch. lelkész, 15 forint értékű deszkát. T. Gergelyi Sándor 5 frt. T. Vadasdi Kálmán 5 frt. T. Helvich Julius 1 frt. Gyéri András 10 frt. Bakos József 10 frt. Bóka György 10 frt. Bóka Györgyné sz. Kovács Zsuzsánna 10 frt. Márton István 2 frt. Id. Bakos János 2 frt. Bakos p. Ferencz 2 frt. Bakos András 2 frt. Vita András 2 frt. Gorbai András 2 frt. Ördög István Ferencz-é 2 frt. Gorbai Mihály 2 frt. Ifj. Ördög István 2 frt. Pap Mihály 2 frt. Csatlós András Mihály-é 2 frt. Ifj. Balla Ferencz 2 frt. T. özv. Éltető Józsefné szives volt 500 frtot kölcsönözni az egyháznak éppen akkor, midőn az egyháznak, hogy az építkezés megszűnés nélkül folyhasson, a legnagyobb szüksége volt a kölcsönzött pénzre. Az említett 500 forintról mind ez ideig törvényes kötlevel kiállítva nincs, mert a nemes szivü nő a kötlevel kiállítását és átadását sohasem kérte; sőt bárha nekem, alólírotttnak, az 500 frt felőli véleményét és akaratját nem is tudatta, de voltam azon szerencsés, hogy a nemes cselokedetekben megöszült özvegnő akaratját az 500 forintról, éppen az özvegnő közkedveségben álló édes fiától Éltető Alberttől tudtam meg, ki szives volt értésemre adni, hogy édes anyja az említett 500 frtot a holt-marosi ev. ref. egyház iskolája fentartására fogja hagyományozni, még pedig oly formán, hogy az évi kamat egyharmada a tanító fizetésére fordittassék, egyharmada a szegény tanulók felségelésére és egyharmada minden évben tőkésítessék és egy jövőben építendő iskolára fordittassék. Oh bár csak ugy lenne!

A nemes szivü adakozók fogadják egyházzam háláját, forró köszönetét. Legyen jutalmuk jótetteik édes érzése mellett annak legszükségesebb áldása, kinek ügyét és dicsőséget előmozdítani kívánták áldozataik által.

Bóka György,
ref. pap.

A küllői egyházmegyéből.

Radnóth, 1877. 17-én.

Szerkesztő úr! Ezelőtt néhány hónappal azon gondolatra jöttem, hogy régi nagy templomunkba csináltassunk orgonát. Vagy is, ha igazat akarok mondani, ezelőtt kilencz évvel is így gondolkodtam, sőt kilencz éve, hogy töröm fejemet, mert megjegyzendő, hogy nemsokára kilencz éves pap leszek. Most már elérkezettnek hive az időt, mert egy kissé kibontakoztunk az antecessorom által okozott zavá-

rokból, közöltem hiveddel. Nehány, tán három hallgatóm kivételével, mind bele egyeztek, sőt némelyek örömtől lelkesülten pártolták indítványomat, s áldozatra késznek nyilatkoztak. Az ige testé vált hivedim között, de kivitele, az anyagi oldalt illetőleg — mivel mint mindenütt, úgy itt is a nép szegény, s az egyháznak semmi erre fordítható jövedelme nincs — csak nem telyes lehetetlennek tűnt föl előttem. Fordultam tehát a kegyes jóltevőkhez, s különösen községünk érdemekben gazdag intelligenseihez, kik vallás és nemzetiségi kérdéseken feltülemelkedve, fölkarolták az ügyet, s meghozták áldozataikat a szent ügy elérhetésére.

Engedje meg tehát a tiszteletes szerkesztő úr, hogy becses lapjában, addig is míg részletesen nyilvánosságra hozhatnám a radnóthi ref. egyház számára készülő orgona javára adakozók összes jegyzékét — mire engedelmével, ha tért nyerek ismét visszatérek — köszönötet mondjak egyházam nevében azoknak, kik mostanig adakoztak: Főgondnok méltóságos Thuróczi Pál úr 5 frt. Tekintetes Karácsonyi Sándor úr 3 frt. Egy valaki 10 frt. Négy családból alakult koszorú estély jövedelmezett 6 frt 43 krt, mit tekintetes Márkos Ferencz úr, mint a koszorú estély pénztárnoka nyugta mellett át is adott alólírtnak. Uradalmi gazdatiszt tekintetes Márkos Ferenczné úr asszony 5 frt. Számtartó tkts. Katona Mózesné 5 frt. Tkts. Katona Mózes úr 3 frt. Szolgabíró tkts. Horváth Albert úr 5 frt. Malommester László Péter úr 3 frt. Megyei orvos tkts. Hájek Nándor úr 3 frt. Segesdi János úr földbirtokos 3 frt. Segesdi Jánosné úr asszony 2 frt. Váradi János falusbíró 2 frt. Gálna Polixéna úrnő 1 frt. R. kat. esperes tisztelendő Boér János úr 1 frt. Tkts. Csiki G. Miklós úr földbirtokos 1 frt. Komáromi Anna kisasszony 1 frt. Tkts. Izmael Márton úr földbirtokos 1 frt. Kereskedő Márk testvér úrak 2 frt. Bretyán Dani 1 frt. Proászka Károly úr 1 frt. Papp György kereskedő 1 frt. R. kath. lelkész tiszt. Nyárádi Péter úr 1 frt. Váradi Dani 50 kr. Vlász Ludrián 20 kr. Vlász Vaszilika 40 kr. Horváth Ákos tanuló 30 kr. Bretyán Juon 20 kr. Péterfi János úr kovács 20 kr, Simon Todor 20 kr. Összesen 68 frt 43 kr. 59 hallgatómtól 60 frt 50 kr, a kettő együtt 128 frt 93 kr.

Azt mondják, a jó tett nem szorult dicséretre, s nincs szüksége köszönetre, mert annak legnagyobb jutalma a tiszta öntudatban van, de mégis engedjék meg fennebb említett kegyes adakozók, hogy a nyilvánosság terén mondjak köszönötet. Fogadják az egyház legforróbb köszönötét, s kiváló háláját! Az Isten éltesse soká, s ezer áldásait árássa mindnyájokra, hogy évek hosszú során segíthessék elő azt, a mi szent, nemes és jó! Kívánja egyháza nevében.

Moór Domokos,
ev. ref. pap.

IRODALMI SZEMLE.

(Folytatása és vége.)

A 169-ik lapon kezdődőleg, Máté IX, 1—8 alapján, Schulcz Jenő gyomai ev lelkész Jézust „az ő városába“ (Kapernaum) mutatja fel. Noha megragadó képek és szivre-

ható fordulatokban nem mondhatni gazdagnak e beszédet, de a fejtegetés oly következetes, az előadás oly tiszta, hogy kedves benyomást gyakorol, az olvasóra. Azonban a kidolgozás inkább homilliai sem mint süntheticai.

A XXIV és XXV-ik szám alatt a „názárenusok tana“ vannak előadva. Az előbbi beszédben, a szerkesztő e tanokat mint államelleneseket tünteti föl, amenyiben azok a fegyverviselést, adófizetést — tehát a két állami kötelezettséget — megtagadják. Továbbá tiltják az esküt s az ő vallásos könyveiken kívül más könyvek olvasását, boldog tudatlanságba zárólva hivediket. Nem szükségtelen e tárgy felől is fölvilágosítani a halgatókat. Legközelebről egy Aradon történt názárén házasság kötéséről szoltak a hirlapok egyszersimind föl híván a kormány figyelmét is erre. A názárénismus terjed titokban is, de nincs miért nagyon félni tőle, mert nagyon meglátszik rajta, hogy emberek től van e dolog és így önmagától meg sem misül. Különben is a vallásszabadság megalkotásával, bizonyosan lesz gondja az államnak az ő saját érdekeire s nem ad lábat a társadalmi rend felforgatóinak; mert ha ellenkezőleg tenne saját létének kockáztatása mellett a szabadságot, szabadossággá engedné aljasulni.

A másik beszéd, mely názárénismusról, megnevezett szerző nélkül szól, annak tanait mint kresztyén elleneseket adja elé. E dolgozatot, mely a füzetet bezárja, tulajdonképen nem is nevezhetjük praedicationának mert annak kellékeivel nem bír. Ugyanis az első rész 6 különböző alpont alatt oly megszaggottan és szárazon adja elé a názárén tanokat, hogy az egyöntetőség jellegét telyesen nélkülözi. Amint a szerkesztő is megjegyzi, ide még szónoki föleresztés kellene, hogy használhatóvá váljék, mert így találni egy templomi közönség elejébe sovány és izetlen. De mind e mellett van érdeme is e résznek, a mennyiben mint adathalmaz kútfő gyanánt jó szolgálatot tehet. A második rész, mely a „Krisztus evangéliumának elfordítóira szoló apostoli átok rejtettségét“ (ez meglehetősen erőltetett stylus) mutogatja, noha áthatottsággal, melegen és itt ott emelkedéssel van írva, saját mi voltánál fogva nem olyan, hngy rokonszenvet keltsen, mert átokról szól, melyről szerző is bevallja, hogy a szent helyen reszkette nyitja föl ajakát róla beszélni Czitálva van benne az ismeretes 109-ik zsoltár átkozódásaiból néhány sor, nem felejtve ki belőle a leggyűlöletesebbet, az uzsorást sem. Továbbá szerző nem udvariasan traktál midőn mondja: elkorcsosult, léha nemzodék, denevér férfiak, salakja a szinaranyanak, menjetek, menjetek!

E füzet tartalmaz karácsonyi, ó és új évi, farsangi, böjti, nagypénteki, husvéti, aratási és közönséges vasarnapokra szoló beszédeket s a felemlítetteken kívül benne találjuk: Torkos Károly, Török József, Bognár Endre, Holles és Bauer stb. neveit.

Általános megjegyzésünk az egészre vonatkozóan csak anyiból áll, hogy a megelőző füzetek közül egy sem tartal-

maz jobban megválogatott beszédek mint ez. Ajánlatos előnyére szolgál a füzetnek a szerkesztő azon tappintatossága, miszerint szemelött tartotta a művek felvevésénél a „protestáns” szempontot, mit vállalatának homlokára irt, s nem engedte válatát a felekezeti particularismus szűk korlátai közé szorulni. Mert noha mind maga a szerkesztő, mind pedig az egyes munkatársak, kevés kivétellel, lutheránusok, de a közönséget nem tractálják saját egyházuk dogmaticus tanainak explicálásával; és így mindenki, a ki „protestáns” haszonnal veheti kezébe e könyvet. A lutherána egyház liturgiájának csupán annyi sajátosága van e beszédekre nyomva, miszerint közvetlen nem a beszéd elkezdése előtt hanem előbeszéd közben olvassák fel az alapigét előbb imára híván a gyülekezetet és így az előbeszéd megvan szakítva mintegy, de ez mit sem von le használhatóságából.

A részletekben jelzett, apróbb hiányok nincsenek oly hátrányára az egésznek, hogy sem ezért melegen ne ajánlhatók az érdekelték figyelmébe és pártfogásába. És hogy ne óhajtanók minél szélesebb körben való elterjedését; ugyszintén azt is, hogy minél előbb megjelenjen, az életre való vállalat folytatása gyanánt a megígért „alkalmi beszéd tár” is; mihez sikert kívánunk az áldozatkész szerkesztőknek.

Gönczi János.

K Ü L F Ö L D.

Olaszország.

Az olasz parlamentben közelebbről tárgyalás alá került egy törvény javaslat, melynek első §-a így hangzik: „Bármely lelkész, ha hivatalos állásával visszaélve, a közlekedésmérítet vagy a családok békességét megzavarja, négy hótól két évig terjedhető fogsággal és ezer lira pénzbírsággal büntetendő.” E § tárgyalása igen élénk vitára adott alkalmat s a többek között Petruccelli képviselő, a protestantismus és catholicismus között a következő érdekes párhuzamot vont: „Európa két táborra van fölosztva, melyek két különböző világot képviselnek: egyfelől a catholikus latin, másfelől a german és slav, protestáns s görög faj. A nem catholikus fajok folyton emelkedőben, a többiek hanyatlóban vannak. A faj befolyása rendkívül nagy, de még nagyobb a vallásó. Hasonlítsátok össze Németország északi részét a délivel, a helvetiai kath. kantonokat a protestánsokkal; tekintsetek meg Angliát, Skocziát, akár Irlandban a cormaught-i kerületet, amelynek lakosai kizárólag catholikusok, az ulsterivel, hól a protestantismus a túlnyomó s két egészen különböző miveltiségre, nemzetgazdasági s társadalmi állapotra fogtok találni. A protestáns elem mindenütt emelkedő s gazdaguló; a catholikus hanyatló és süllyedő. Ugyanez észlelhető Amerikában is. Észak és Dél-Amerika között ezer esztendő különbség van; még Dél-Amerikában is, hól túlnyomóbb a catholikus s rabszolgaelem, ez sokkal hátrább áll, mint a kisebb számú protestáns s köztársasági. Sőt többet mondok. Helvézia egyik

kantonában, Appenzellben, a protestáns-rész miveltiségben, vagyonosságban messzire túlszárnyalja a catholikusok. Ugyanazon területen a protestánsok között jobban virágozik az ipar, kereskedelem, s tisztábbak az erkölcsök. „Az Egyesült-Államokban — mondja Roqueville — a catholikusok nagy része szegény.” Audiganne, a francia munkás osztályról irt tanulmányában így nyilatkozik: „Nimesben, a catholikus iparosok alig tengenek; a gyár tulajdonosok protestánsok s gazdagok. Ugyanazon családban, a prot. tagok jómóduak, a catholikusok hanyatlanak.” Majd így folytatja Petruccelli: „A Renaissance, vagy is a pogányság feltámadása a catholikus olaszok műve. A Reformatio, vagy is a szabadvizsgálódás elve, a german-antikatholikus-szellem terméke. X-ik Léot Martial inspirálja, Luthert, Kálvint és Knoxot a Biblia. Amaz létrehozta Rabelais-t, Voltaire-t és Rousseaut, vagy is a tagadást; emez Bacót, Newton-t és Milont, vagyis a tudományt és szabadságot. A Renaissance fiai a zsarnokságot és anarchiát hirdetik; a reformatio hívei a szabadságot. Legerkölcstelenebb népe a catholikus Francia és Olaszországnak van. Legerkölcsebbök, az Egyesült-Államokban a quakerok s puritanok; Európában a skandináv, german és angol népek. Egy angol vagy német regényt nyugodtan oda adhatjátok leányaitoknak, egy francziát vagy olaszt nem. A népek szabadságának s gazdagulásának alapja az oktatás. És hól virágozik az legjobban? A protestáns államokban: Szászországban, Dániában, Svecziában, Poroszországban, a protestáns Helvetiában olvasni s írni nem tudó ember alig van. Franciaországban 53 Olaszországban 65, Spanyolországban 90 százalék irástudatlan. Általában elmondhatni, hogy a protestánsoknál hátrább állnak a catholikusok, mind erkölcsökben, mind tudományban, mind szorgalomban!!

Franciaország.

A franciaországi consistorialis választások eddigi eredménye azon biztató kilátást nyújtja, hogy a szakadás, mely ott a prot. egyházat emészti, enyhülni fog. A „Revue Chretienne” havi szemle írója, a jeles Pressensé, azon reményének ad kifejezést, hogy az egybehívandó zsinat megfogja találni azon orvosszert, mely a pártgyűlölség miatt támasztott sebeket begyógyítja. A pártvillongások zajában addig is örömmel constatálja, hogy a franciaországi protestantismusnak dicsőségére szolgál azon nagybecsű s terjedelmű munka, melyen a francia prot. írók, a tudós Lichtenegger vezetése alatt, jelenleg dolgoznak. Ez „A vallásos tudományok Encyklopediája”, melynek első kötete a napokban hagyta el a sajtót. Fontos eseménynek jelzi azt is, hogy Waddington, közoktatásügyi miniszter, megbízása folytán Hugues Edmund, nagynevű prot. író, kinek a francia prot. irodalom már több jeles művet köszön (a többek között „A kereszténység s „A ker. dogmák” történetét) a XVIII-ik századi protestantismus általános történelmén dolgozik s jelenleg a helvéziai könyvtárakban gyűjti az erre vonatkozó adatokat.

Anglia.

Hogy Nagy-Britániában a protestantismus terjedése mily nagy mérvű, bizonyítják a következő adatok: 1809-ben

16 millió lelket számlált, s ebből 4 millió volt katolikus, 1877-ben a lakosok száma 31 millió s ebből katolikus alig van 6 millió. Az az a katolikus népesség emelkedett azóta 28 százalékkal, míg a protestáns 120-al, tehát a protestantismus terjedése a jelen században ötszörte nagyobb mint a katholicismusé.

Londonnak igen érdekes vendége van: Josiah Pen-son tisztelendő úr, ki nem más mint Beecher Stove „Onle Tom“-ja, a „Tamás bátya kunyhója“ című világhírű regény eredeti mintaképe. Jelenleg 87 éves de viritó egészségnek örvendő tisztas agg. Barátai hívták meg Angliába, hogy gyűjtsenek számára tőkét, melyből élete hátralevő napjait elláthassa. Elkísérte neje is s a tisztas agg pár általános érdekeltség tárgya; közelebből a többek közt Spurgeon, a híres egyházi szónok, engedte át neki ropant diplomát, melyben az öreg néger pap meghatóan eszetelé hosszú életének nehéz küzdelmeit s midőn a rabszolgák felszabadításáról egész elragadtatással beszélt, a halgatóságot mély meghatottság szállotta meg. A királyné is meg akarván vele ösmerkedni, kivitette Windsorba s ünneppéliesen fogadta, s azzal is megtisztelte hogy nevét királyi albumába beíratta vele.

Nyílt levél.

Igen tisztelt szerkesztő úr!

Önnek becses lapjában azon tisztelt nevű egyének között, kiknek neveit mint az erdélyi reform. egyház állam gondnokságára választandókként emlegetik, saját nevem is fel van hozva.

Bár mennyire is megtisztelő reám nézve, már csak azon tény is, hogy nevemet egy néhány jó barátaim emlegetik, magam részéről a legnagyobb hála kifejezések nyilvánításával egész tisztelettel meg kell hogy azt köszönjem, és kérem, hogy engemet ezen kombinatióból kihagyni méltóztassék, nem talán túlszerénység sugalja e szavakat, és eljárásomat, de igen az, hogy meggyőződésöm, miszerint az evvel és ezen diszes hivatással egybekötött köteleességek olyanok, melyek mind erőmet, mind képességemet s mind főleg az egyházi ügyekben szerzett tapasztalataimat túlhaladják, eddigi foglalkozásaim az egyházi ügyekbeni részvétől távol tartottak, a semmiségből egyszerre az ügyek élére helyeződni nem czélszerű és nem helyes, és nem állana a helyzet magaslatára az egyén törpeségével arányban.

A felelőség öntudata s annak súlyos volta gyávává tesz arra, hogy én szembezállani merészkedjek azon nehézségekkel, melyek egy ilyen állomás betöltésére hivatott egyén előtt felmerülhetnek.

Önhitségem pedig nagyobb annál, hogy sem egy állomással egybekötött köteleességeknek megfelelni ne akarnék, és csak figurans legyek s csak az állás diszét, külszínét igyekezzem páva toll gyanánt magamra rakni.

Miután nagyhalottjaink Mikó és Kemény oly úrt hagyta magok után, hogy annak bár csak némi betöltésére, én magamat hivatottnak nem érezhetem, eddigi működésem nem

adta meg a tapasztalást, képességem és tehetségem nem pótolja annak hiányát, és így tisztelt szerkesztő úr bár mennyire is hizelgő legyen reám nézve, mint említém, már csak nevemnek felemlítése is, hálás köszönetemet nyilvánítom érte barátimnak, tiszteletteljesen kérem csekély egyéniségem minden egyház kerületi államgondnokságra történő választási kombinatiókból kihagyni.

Megkülönböztetett tisztelettel vagyok igaz barátja:
Kolozsvártt, 1877 márc. 20.

Gr. Bánffy Béla.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. márc. 21.

— *A negyed-éves előfizetőket tisztelettel fölkérem, sziveskedjenek előfizetéseiket ideje korán megújítani, nehogy a lap küldésében fömakkadás történjék, mert azon tetemes áldozatok miatt, melyeket e lap anyagi s szellemi kiállítására fordítok, nem vagyok azon helyzetben, hogy fölösleg példányokat nyomassak.* A kiadó-hivatal.

— Szászvárosról értesítenek, hogy a ref. tanodai előjáróság határozata szerint azon intézet a jövőben „Kúntanoda“ nevet fog viselni, ez által is jelezvén azt, hogy annak legnagyobb érdemű alapítója s jövőjének biztosítója gr. Kún Kocsárd.

— A „Magyar pro. egyházi s iskolai Figyelmező“ f. évi III-ik és IV-ik együttes füzete megjelent, szokott változatos tartalommal. Kiválóan gazdag e füzetekben főként az egyháztörténelmi tárcza, mely Thaly Kálmántól, Szilágyi Sándortól, Hofer Endrétől s Abafi Aigner Lajostól hoz igen érdekes közleményeket. Nemkevésbé érdekesen van egybe állítva az egyházi s iskolai kronika rovata is, melynek egyes részleteit a tudos szerkesztő folyton a mi hazai viszonyainkra tett egybe hasonlító észrevételekkel kíséri. A irodalmi szemle rovatában, Óosterze műveinek ajánlgatása közben — bár névtelenül — de egy lapunkból át vett idézésből következtetve, rólunk is megemlékszik s csodálkozását fejezi ki a felett, hogy honnan vettük mi az orthodoxiánk ama meghatározását, melyet közelebből Balog F. úr legújabb műve ismertetése alkalmából körvonaloztunk. Feleletünk nagyon egyszerű: az egyház történelméből. A t. szerkesztő úr bizonynyal sokkal jobban tudja, mint mi, hogy a prot. orthodoxia arany korát akkor ünnepelte, midőn a pietisták elleni harcát folytatta a „Theologia irrogenitorum“ kérdésében. És akkor az orthodox részről mi volt a jelszó? Az, hogy a confessiók betűitől a legkisebb eltérés heterodoxia. E tételben találjuk föl a valódi orthodoxia tipikus kifejezését s mind azon szelidebb definitiókat, melyekkel azóta az orthodoxiát hivonalozzák, csak olybá tekinthetjük mint kisebb, nagyobb mérvben való földadását a valódi orthodox álláspontnak, mely a fentebb jelzett formában nyerte meg historiai kifejezését.

— Szász Bélától a következő sorokat vettük: „Az enyedi szemlé“-ben egy névtelen megtagadja egyik közlelbi cikkem két adatának igaz voltát. Állításaimat mindenkben föntartva, a következőkben igazolom ama két adatot.

Az egyházkerületi igazgató bizottság Nagyenyeden 1874—159 sz. a. kelt tölterjesztésben értesítette az áll. ig. tanácsot, hogy Bogdán Lajos gazdagodnok csucsi jószágára 3452 frtnyi caucioja betábláztatott; mellékelve a nagyenyedi betáblázási hivatal 1874—89 sz. a. kelt hivatalos bizonyítványát mely szerint Bogdán Lajos csucsi, 216 hold 1015 □ öltöt tevő, birtokára 1 és 2. számok alatt a m.-ujvári sovágó társulatának összesen 2200 frt. követelése van betáblázva, a betáblázási könyv VIII. kötetnek 246—7. lapjain pedig a nagyenyedi főtanoda javára 3452 frtról szóló biztosítási okmány. Az ig. tanács 1874—934 számú határozatával elfogadta a gazdagodnok e biztosítékát. Igaz volt tehát, midőn a betáblázás tényét állítottam; nem igaz, a midőn a névtelen ezt tagadja. Leteszem továbbá a szerkesztőségnek a m.-ujvári sovágó társuláda számvivőjének, Jánosi István, és ellenőrnek Römer József, uraknak 1877. márcz. 20-ikán kelt hivatalos bizonyítványát,*) mely szerint Bogdán Lajos ur a m.-ujvári sovágó társ pénztárnak jelenleg 1356 frttal adósa. Igazat beszéltem, tehát, a midőn állítám hogy a főtanoda biztosítékát — kerek számban beszélve — már csak 1300 frtnyi teher előzi meg. A névtelen tévedése onnan származik, hogy a mig az egész adosság törlesztve nincs, a kitáblázás sem történhetik meg, de maga a teher jelenleg mint a hivatalos bizonyítvány tanúsítja, ma nem 2200 hanem 1356 frt Ezekben igazolom pozitív állításaimat s fogom igazolni mindazon tárgyi állításaimat melyeket a Szemle kétségbe von és fog vonni (most is simogatnak egy másik megkezdett, de be nem fejezett cikkben is), de annál már csakugyan jobb dolgom is van, mint hogy árkusokon keresztül feleselgesek az én számlabeli jóakaróimnak. Egyetlen megjegyzésem melyet magamnak ezuttal megengedek, az, hogy: legjobb az igazmondás. Kolozsvár, 1877 márcz. 21. stb.“

— Gönczi János, t. munkatársam kívánságára kijelentem, hogy a marosi özvegy-árvai gyámintézet ügyében egy „öreg pap“ által írt s incriminált cikk írója nem ő. Különbösen mellesleg megjegyzem, hogy azon dühöngésből ítélve, melyel a nagy tekintetű esperes ur az „öreg pap-pal“ szemben a hivatalos lapban közelebbről explodált, az elfogulatlan olvasó aligha nem arra a következtetésre jut, hogy az az öreg ember elevenre tapintott. A nagy tekintetű esperes úr jónak látja, nyárád-sz.-benedeki dialectussal, már t. i. azzal, mely ott az esperesi parokhián otthonos, engemet is belerántani ez ügybe s beszél az én „compániámról“ sőt az öreg papot még a zsebembe is bujtatja, feledve, hogy a marosi esperesnek sokkal nagyobb a zsebe, mint az enyém s így az öreg pap, ha nem volna alkalmatlan vendég, sokkal jobban megférne abban, mint az enyémben. Nó de ez hagyján; én ezt megbocsátom neki, mert ezért kapni fog egy néhány jutalmazó kegy mosolyt, de már az ellen határozottan tiltakozom, hogy engem oly színben tüntessen föl, mintha a marosi egyházmegye gondnoki s képviselői karát kisebb-

teném, melynek tagjai iránt részemről őszinte tisztelettel viseltetem. Egy nagytekintetű esperes urhoz sehogy sem illik a kegyvadászatnak ily fegyvere.

A főtiszt. püspök ur a következő köröztvényeket bocsátotta ki:

Köröztetnek.

318—1877.

Marosi egyházmegyénkben a ny.-szentannai tanítói állomás. Fizetése: 118 frt. 80 kr. Pályázati határnap aprilis vége. Folyamodványok t. t. Vályi Pál esperes aához Ny.-szentbenedekbe (u. p. Ákosfalva) küldendők. **321—1877.**

Deési egyházmegyénkben a koltóikántortanítói állomás Fizetése: 130 bérfizetőtől 2—2 véka csős málé, gyermektanításért 56 o. é. frt. minden házas pártól 14 kr. stola; 1 hold 200 négysz. öl minden évben használható málé föld. 4 szekér szénát termő hely, 1 és fél hold kaszáló. Jó lakás és fél hold kerttel. Pályázati határnap april. vége. Folyamodványok esperes t. t. Nagy Lajos aához Debokára (u. p. Válaszut) küldendők. **336—1877.**

Görgényi egyházmegyénkben a kis-fülpesi papi állomás, Javadalma; minden gazdától (44) 3 kalongya vagy véka buza, 2 kalongya vagy véka zab, 35 kr. fapénz; canonica portio 20 hold 1549 négysz. öl nagy részt első osztályu hely; melynek nagy részét az egyháztagek mivelik meg; kegyhagyomány 10 frt. 51 kr. garas pénz 1 frt. 5 kr; tandij minden gyermektől egy fél véka törökbuza; új alpitány évi kamatja 30 frt. 32 kr; lakás gazdasági épületekkel és kerttel. A papi teendőken kívül a templomban énekelni és a gyermekeket rendszeren tanítani is köteles. Pályázati határnap april vége. Folyamodványok esperes t. t. Benkő János aához M.-Péterlakára (u. p. Sz.-Régen) küldendők. **340—1877.**

Széki egyházmegyénkben a malomi harmad osztályu papi állomás. Javadalma: 502 frt. 23 kr. melyből 213 frt. 36 kr. tized kárpotlás Pályázati határnap april vége, Folyamodványok esperes t. t. Báthori Dániel aához Székre küldendők.

Figyelmeztetés és kérelem.

Midőn t. t. esperes aait az erdélyi ev. ref. egyházkerületi lelkész és lelkész-özvegy-árvák gyámintézetének szabályai 6-ik pontjára figyelmeztetem, egyszersmind kérem a püspöki jelentéshez szükségeltető adatoknak legkésőbbre april végéig leendő beküldésére.

Kolozsvár, marcius 14-én, 1877.

A szerkesztő postája.

Fábián Dánielnek, Sz.-Cseh. Mint e számból láthatja, levelét megelőztem.

Nagy Sándornak, Hidvég. Leveled elkésve érkezett. Azt hiszem azonban, hogy így is jól van. Kérek, küldj.

Fülöp Gézának, S.-Szent-György. A rendetlenség a postán történik. Innen a számok pontosan expedáltak. A hiányzókat is megküldetem. A reclamatiók elintézése különben a kiadó dolga.

Kovács S. Dézs. Értesítését köszönöm, de a ma közölt tudósítás korábban érkezett.

*) Nálunk megtekinthető.

Hirdetések.

Dr. Kerényi Ede felgy. tanár

A világtörténelem időrendi átnézete különös tekintettel Magyarországra.

Nyolczadrét 130 lap. Ára 1 frt.

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETÉNEK IDŐRENDI ÁTNÉZETE.

Ára 36 krajczár.

Ezen épen most megjelent segéd-tankönyvek feladata azon nagy szükségén, melyet a történelem tanárai leginkább éreztek, hatályosan segíteni. Kerényi általános világtörténelmi repetitoriuma a magyar nevelési szakirodalomban bironyára bízogot pótol, és mint nélkülözhetlen segédkönyv helyet fog találni úgy a real, mint az al- és főgymnasiumokban. Kerényi időrendi átnézete Németországban és Ausztriában szélessen elterjedt hasonnemű tankönyvek alapján, és különösen Dr. Richter H. M. bécsi kerest. akadémiai tanár ugyanily műve után készült, de főtekintettel Magyarországra, melyre nézve Horváth Mihály történelmi művei szolgáltatják vezérfonalat. — A számtalan e nemű német dolgozatok, úgy szakkörökben, mint a nagy közönség részéről mindig elismeréssel fogadtattak és maiglan is meleg pártolásnak örvendenek; hasonnemű föltésre jogosíthatják e könyv szerzőjét a magyar közönségről is. Kiténő szolgálatot tehet az, mint vezérfonal a tanároknak előadásaik folytán; a tanulóknak a vizsgákra készülés alkalmával, a mennyiben ebből rövid idő alatt képesek ismételve átnézni az egész történelmet, a helyett, hogy az előirt nagy terjedelmű könyveket kellene újra át tanulmányozniok. — Különben gyakorlati beosztásánál és az eseményeket egyszerre föltáró alakjánál fogva sikerrel használhatják azt mindazok, kik valamely történelmi tény, művészeti vagy irodalmi eseményt emlékezetökből kiejtettek, a mennyiben e mű, mely egész 1872-ig terjed, rögtöni tájékozást nyújt bármely történelmi dologra nézve.

Hasonnemű figyelmet érdemel szerző „Magyarország történetének időrendi átnézete“ (ára 36 kr.). — Ez teljesen önálló dolgozat, s mint ilyen Magyarország történetére nézve az első segéd-tankönyv. Mindkét könyvet ajánljuk a tanférfiak és tanulók figyelmébe.

„Pester Lloyd“ tanügyi lapja 1876. márczihs 20.

Megrendelési pénzek legkényelmesebben postautalvánnyal küldhetők be

Klein Alfréd kiadó-könyvkereskedése S.-A.-Ujhelyben.

2—*

STEIN JÁNOS

erd. muzeum-egyleti könyvtárusnál Kolozsvárt kaphatók:

Ellery Vilmos válogatott művei. Angolból fordítják és kiadják az unitárius tanárok. 5 kötet. I. kötet: társadalmi tárgyuak. II. kötet: vallásos tárgyú beszédek. III. kötet: élet- és jellemrajzok. IV. kötet: vallásos tárgyuak. V. kötet: társadalmi és vallásos tárgyuak. n. 8-rét. (XVI. 184. 187, 192, 176, 175 l.) Minden kötet 1 frt 20 kr.

D. M. Halotti bucsuztatók. Irták: Fábrián Mihály, Németh János és Tomori Sándor. n. 8-rét (172 l.) 1 frt 30 kr.

András. Vallásos elmékedések protestansok számára. nagy 8-rét. (233 lap.) 1 frt 50 kr.

József. Egyháztörténelem. Hase K. nyomán. 2 kötet. n. 8-rét. (359, 362 l.)

I. kötet 2 frt

II. kötet. 1. füzet 1 frt 25 kr.

2. 1 frt 25 kr.

Lajos. Agenda. Egyházi szertartási beszédek és imák és ezekhez mellékletül jegyzetek és utasítások. n. 8-rét. (263 l.) 1 frt 40 kr.

kötve 2 frt.

Herepei Gergely. Alkalmi beszédek. n. 8-rét (254 l.) 1 frt 40 k

Isten igéje, a szószékből hirdetve a népnek, Herepei Gergely, Vadas József és Nagy Péter kolozsvári ev. ref. papok által. 1. füzet n. 8-rét. (158 l.) 1 frt 40 k

Kiss Bálint. Népszerű közönséges egyházi beszédek. Szószékre és magán hívek saját házi használatukra. n. 8-rét. (218 l.) 1 frt 25 k

Koronka Antal. Imádságos könyv. templomi szükségre. I. kötet: köznapi imádságok. n. 8-rét. (308 l.) 1 frt

Imakönyv a szépnem számára. 2. átdolgozott és bővített kiadás. 8-rét (VIII. 305 l.) 1 frt

Csinos papírkötésben, tokban 1 frt 90 k

Aranyfűtésű diszes bőrkötésben, tokb. 2 frt

Diszes francia bőrkötésben 7 frt

Pompás bársonykötésben 9 frt

Péterfi Sándor. Temetési szent beszédek, melyeket különféle alkalomra irt és mondott. 2., javított és bőv. kiadás. n. 8-rét (159 l.) 1 frt

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

Melléklet: Stein J. „Hitstudományi könyvek jegyzéke.“

Megjelenik
minden csütörtökön.

Szerkesztési szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi részét illető
közlemények czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereske-
dedése, hová az előfizetési-
pénzek legczélszerűbben pos-
tautalványnyal küldendők.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt, félévre 3
frt., évnegyedre 1frt, 50 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Getsemáne - Wirth nyomán. — Teendőink I. Valler József. — Az ig. tanács levele gr. Kún Kocsárdhoz. — Az ig. tanács üléséből. — Kimutatás az 1776-iki államsegély kiosztásáról. Vidéki élet: Az orbai egyházmegyéből: 'án baj van? — Demeter Sámuel. — Irodalmi szemle: Lang dogmatikája. P. E. Külföld Franciaország, Németország. — Egyházi és iskolai hírek. — A szerkesztő postája. — A kiadó hirdetései.

Avagy nincsen-e nagy betűkkel Getsemáne fölé írva: „Szolga-alakot ölte magára, hasonlatossá lett az emberekhez, és emberi ábrázatban találtatott, mint ember“. Bizony minden emberi lény létének és munkásságának köréhez csatoltatott, azokhoz a testi és lelki javakhoz, a melyek az ő életének ékességei, s bárhol is egy hatalom lép föl, mely e világot akarja tőle elrabolni, egész valója fölkel ez ellenében s lelkét a fájdalom nehéz terhe sújtja le. Nem az a hideg közönyösség, az az érzéketlen nyugalom, a melylyel az ó kor némely bölcsői az élet próbái ellenében megállani akartak volna, magukat is elnémitva; ez a fájdalom nem fájdalom; nem az a valódi hősiesség. A ki valódi ember, a kinek kebelében emberi szív dobog, annak szabad is, kell is emberileg éreznie és a ki maga is megkostolta és átérezte a fájdalmat, annak van szive az idegen keservek számára is, sirván a sírókkal.

Krisztus is épen ilyennek mutatja magát a Getsemánbeli lelki harcz közepett, az ő igaz, tiszta ember-voltában. A végtelen Isten hogyan reszkethetne maga is, hogyan hánykódhatnék s hogyan könyöröghetne Istenhez, hogy a keserű pohár elmuljék tőle? Így küzködni, így szomorkodni, így imádkozni csak ember tudhat, csak egy a földnek fia, ki hozzánk hasonló. Még csak itt jelenik

meg előttünk, mint igazán emberi és hozzánk közel álló; itt érezzük csak igazán, hogy ő is miközülünk való, hú-sunkból való hús, vérünkéből való vér. És, hát hogyan is lehetne másként a mi előképünk? Jézus Krisztus az ember, ki a Getsemáneban kísértettet és remegett; kinek lelke szomorú vala mind halálíg; ki, mint ember minden szorongatás és gyötrelmet magára vön; ki, mint ember a kényelmet és földi boldogságot, sőt életét — a melyet csak úgy szeretett, mint akármely földi ember — szeretetének erejében fölládozó — csak ez az emberi Jézus Krisztus lehet a mi előképünk, a mi vezérlőnk és fejünk. Nem, mint átváltózkodott Isten — mert akkor minden csak látszat és ámitás lett volna — hanem, mivel ember az, a ki így szenved és életét a világ üdvösségéért oda adja; mivel emberi ábrázat az, melyet a szenvedő felénk fordít, e barátságos és oly szelid ábrázatot: épen azért ragad meg mindannyiszor oly hatalmasan bennünket, épen azért is kelt viszhangot minden érző emberi szívben, a szenvedő megváltó e fájdalom-képe, e tövis-koronás király, e „vérrel és sebekkel borított fő“ hatalmasabban és erősebben, mint mindazok a csillogó nevek, mindazok a legfölségebb csodatettek, melyeket róla elbeszélnek. Azért hasít oly mélyen szívünkbe szenvedése s szól hozzánk oly hatalmasan, mondván: „Vedd föl te is a te keresztetted, keresztyén, és kövesd őt, a dicsőséges szenvedőt! Reá tekintés folytonosan, midőn elkövetkezik a te Getsemánéd, a midőn „neked is remegned és keseregned kell és lelked szomorú leend mind halálíg.“ Akkor küzködj, és imádkozz, mint ő, a ki neked barátod, testvéred és kövesd őt harczon át a diadalra, szenvedésen át a megdicsőülésre,!

Ő diadalmaskodott, dicsőségesen diadalmaskodott. „És egy kevéssé elömenvén, arcczal lecsék, könyörögvén.“ Az imádság leve az út a diadalra. Mit tegyen, mit tehessen e nehéz órában, mint, hogy imádkozzék, imádkozzék az ő mennyei atyjához, ő, a ki amugy is mindig istenben élt s vele a legszorosabb közösségben állt, hova fordulhatott legkeserveesebb szorongattatásában más hová, mint atyjának szívéhez?

Az imádság a mindenki számára nyitva levő út a harczból a diadalra. Ó bizony, mindenki számára eljönnek ezek a Getsemánbeli harcok, ezek a Getsemáne órák — nincs földi bujdosó, ki azoktól ment lehetne. És nem csak

múlékony fájdalmak, a nap csekély kényelmetlenségei, nem; olyan fájdalmak is vannak, a melyek a lelket fenékgig föl-kavarják, a midőn a velőkig ható kinok a porba aláznak, melyek az egész életet körülveszik: a lelkiismeret remegései, a bűnnek tudata, a bűnbánat vergődései, keserves veszteségek, megnyílt sírok, titokzatos életváltozatok, idők, a midőn szerencsénknek csillaga eltűnt, a midőn egymagunkban állunk, elhagyatva érezzük magunkat, szívünk nyugalma tova szállt... És ilyenkor, ember, ha oly kesergő vagy, mint im' az ur, szomorú mind a halálig, ne soká tévedezz', csak egy a menedék, csak egy a vigasz, csak egy a biztos horgony és szabadulás; a te istened, atyád, a mindenható, mindent szerető Isten az, a ki megmondá vala „Kiáltás én hozzám a te nyomoruságodban és én megszabadítlak téged, és te dicséred az én nevemet.“ Bármilyen sujtson és gyötörjön: „eredj el és önts ki a te keservedet csöndesen isten atyai szívébe.“ Ha valaha reszketned kell és remegned az életben, tégy úgy, mint az üdvözítő a Getsemánuban: „arczszal leesvén, könyörögj!“

És miképen imádkozik? Ő is szabadulásért és segítségért imádkozik, s jobb szeretné túllenni a félelmetes órán, ki nem üríteni e keserű poharat, melyet az atya adott kezébe. „Ha lehetséges, muljék el én tőlem!“ De nem ez az egész imádsága. Mint fénysugár csillan lelke éjén át, felülről, Isten szent akaratjának gondolata: „mindazáltal ne úgy légyen, mint én akarom, hanem a mint te.“ És még csak másodszer eseng, sorsának megadván magát: „Én atyám, ha el nem mulhatik én tőlem e pohár, hogy meg ne innám azt, legyen a te akaratod.“ Te, óh Isten, bölcsességében és szeretetében, hisz te jobban tudod mi jó, mint én, gyöngye, rövidlátó ember; nem perlekedni és neked ellenszegülni akarok én, nem elődbe szabni az utat, a melyen vezérelj; mert hisz te tudod, a mi nélkül szűkölködöm, még mielőtt kérném tetőled. A te akaratod legyen meg! Ha a legnehezebb terhet rakod is vállaimra, én mindent elhordozok. Hát jöhet-e szóba az én szegény életem, csak hogy a te országod épüljön e földön, csak hogy a te atyai kezéd örökösödje felettem: nem félek semmitől és senkitől! Ne úgy légyen, a mint én akarom, hanem a mint te!“

Igy imádkozik az ur -- így imádkozik a keresztény: „Én Atyám, ha lehetséges, muljék el e pohár én tőlem“ igen, így imádkozhatik, így imádkozzék a keresztény, ha Isten a Getsemánuban vezérli, a szomorúság terhes óráiban.

Hát ne vigyük-e szívünk hő vágyát, mely megremegtet és bánat, hozzá, ne tegyük-e annak elejébe, a ki szeretetének szemével mindenek fölött örökösödik? Mi lehetne természetesebb és emberiebb, minthogy istenhez esengjünk és könyörögjünk, hogy tartaná meg szerencsénket, enyhítené szükségünket, megkönnyítené nyomasztó terhünket. De számunkra sem lehet ez az egész imádság. Alázattal és megadással kell nekünk is hozzáadnunk: „Mindazáltal ne úgy légyen, mint én akarom, hanem a mint te!“

Ne azért imádkozzunk, hogy Isten aztán valami olyat

tegyen, a mit különben nem tenne meg. Hát a legbölcsebb Istennek még a pornak férgitől kellene-e a tanácsot vennie, hogy mi jó és czélszerű? hát a nagy Istennek még a kicsiny emberi szív adjon-e irányt? Nem, nem, az olyan imádság, mely istentől világi boldogságot akar kiereszokolni, kicsikarni, mely a végetlent a véges lény szolgálataiba akarja alacsonyítani: az olyan imádság balgatag és nem kegyes. A mi urunk nem így imádkozott. Ha az ő tanítványa akarsz lenni, imádkozz' úgy, miként ő: „Én Atyám, ha lehetséges“ — ha egybefér törvényeiddel, a te renddel, örök, változhatatlan gondolataiddal — „muljék el e keserű pohár éntőlem“ — tartsd meg nekem örömeimet, reményeimet, drága földi gyönyörűségeimet! De, ha bölcseséged másként végezte, akkor: „mégis kiűritem.“ Te tudod mi jó nekem s ígéreted szerint üdvösségemre fordítod; te nálad légyen a határozat — nem a miként én akarom, hanem a mint te.“

S minden ilyen imádság önmagában hordozza az áldást, a meghallgatást. Igaz, Jézustól nem mult el e pohár, ki kelle ürítenie fenékgig. És mégis meghallgatott, imádsága még sem vala hiábanvaló. Mert remegése megszűnt, félelme elmúlt, lelkének vihara lecsilapult, „egy angyal szállott le hozzá, mint Lukács mondja és megerősíté őt.“ Felülről jövő erő és Isten áldott békéje tölté meg szívet; a győzelem biztos reményével megy szenvedései elé s a tanítványaihoz lépve, emelkedett nyugodtsággal mond: „Keljetek föl; menjünk: az áruló itt vagyon.“ Imádsága által a küzdelemből győzelemre jutott.

És így mi is, ha úgy imádkozunk, mint ő. Valaki bánatát Isten atyai szívébe önti ki: vigasztalása nem marad el. A gyönyörűségei erény virágai nyílnak; a hit megszilárdul, a szeretet föltűz, a belső ember megtisztul s az egész ember megvilágosittatik. És megjön az erő és bátorság a szenvedéshez és lemondáshoz. És megtanuljuk az engedelmességet, megadást, türelmet. Ha földi kötelek szétszakadának: Istenre tekintvén megszilárdul szövetséged az örök élettel és a nem muló kincsekben gazdag leendsz. A szívnek sebeiéből az üdülés forrásai fakadnak, szomorúságaid a magad és mások áldásává lesznek, Isten végére mehetetlen határozatai az üdvösségre vezetnek. A mit a Getsemánubeli szenvedő, azt érzed majd te is magadban; az imádság által a harczból te is diadalra jutottál!

Wirth Tivadar után.

Teendőink.

Mákó, 1877. márc. 27.

Minden bevezetés nélkül kimondom, a legelső teendő erdélyi ev. ref. egyházunk érdekében a papi állásnak az őt lefogó nyügöktől való megszabadítása.

Mert mi nálunk a papi állás?

Értelmesen kívánok beszélni és nem jérémiádot rni.

A papi állás, a nagy többséget véve, nem csak a megélhetésért való küzködés, ha nem egy folytonos küzdés a néppel, a nép érdekében, melynek javára szolgál. Ma evvel czivódunk, holnap avval, az egyháznak közjaváért, melynek a papon kívül felette kevés jó akarója van.

A pap is ember, azt felelik rá, küzdjön ő is. Ugy is elég ingyen kapja a nagy fizetést. Ott van a nagy gazdagság, ott van a feleség, gyermek, elég gyönyörűsége lehet azokban.

Na hát: Az ingyen húzott nagy fizetésből gyűjtött gazdagságot nem tagadom — láttam, hogy az első rangú egyházban szolgált pap özvegye az elviselt palástból vart magának gyászruhát; tudom, hogy a nagy gazdag pap özvegyének jól fog az a kevés segély, a mit akár a megyei özv. árvai cassa ad, akár a központból utalványoznak.

Elég gyönyörűség igaz — tudni, hogy a papi özvegyek és árvák valósággal hordják nevéket. A papi örökös küzködést könnyű szívvel kell hordanunk, mert a hivatal végén legalább örömmel válhatunk meg a földtől s a miéinktől: azoknak alá is út, fel is út.

Ne tréfálkozzunk. Ez a legnyomorultabb állapot a világon. Ezt az állapotot tovább is fenntartanunk nem szabad.

Nyugdíj-képessé kell az erdélyi ev. ref. papi állomást tennünk. Ha ezt tesszük egy nyugót elveszünk róla.

Miként? Miből?

Az 1877-re kiadott névkönyv szerint van erdélyi egyházkerületünkben 563 papi állomás.

Az 1876. kerületi közgyűlés jegyzőkönyve 91 özvegy papnét és fractus papot vesz fel segélyezendőnek.

Megeshetik, hogy nincs minden élő özvegy papné beszámítva — de vegyük fel, hogy az állomások egynegyed része jó segélyezés alá, tehát 140.

Az utóbbi időkben közép számitással 16 papot szenteltek fel. De a 16 halálozási esetet nem szabad mind nyugdíj-képesítőnek felvevünk — egyszerűen azért, mert némely halálozás után nem marad, sem özvegy, sem árva. Nyugdíj képesítő legyen 13. Ha 20 évet veszünk fel oly időnek, a mely alatt valamely nyugdíj foly, mert az alatt a gyermek is csak megnő, az özvegy is csak elhal — kellene 260 nyug-

dij. De ezt a létszámot csak úgy érné el, ha a pap meghalna ugyan, de az özvegy nem; meg a gyermek se nőne. Ha az illető perczenteket mindkét esetre rá számítjuk nem ad többet 140-nél.

Na tehát! Egy papi fizetés általában 462 frt. (Lásd e lapok 1873. évi folyama 117—13. számát.) Ha minden állomást egyszerre nyugdíjazni kellene, kellene akkor évenként 260 ezer 106 frt. o. é. — Igen, de ez öszszegnek csak egynegyed részére van szükség — tehát kell 65.026 frt.

Ennek az öszszegnek megfelelő tőkét elélehet 40 év alatt állítani a következő bevételek alapján:

1. Évenként az esketésekért	1000 frt.
2. Minden papi állomásért a 1 frt —	563
3. Minden papi fizetés 2%	4.902
4. 16 papi állomás félfizetése	3.696
5. Az 1876. évi ker. közgyűlés 57. száma 2. a) és 3. b) pontja alatt említett 14.140 frt kamatja. 6% =	848 „
Azaz évenként	11.009 „

o. é. alapján.

Ez az öszszeg, minden év elején pontosan befolyván, 10 év múlva 6% kamaton, kamattal lesz legalább is 250.000 frt.

Ez időn kezdve, ennek az öszszegnek a kamatait folyóvá tenném. A fennebb felszámított öszszégeket újból kamatosítottam 10 évig s így tovább egész 40 évig. A 10-ik év betelése után elhalt papok, egész a 20-ik év beteléseig, a nyugdíj alap törvény életbeléptetésétől számítva — hagynának özvegyeik vagy árváik részére egynegyed nyugdíjat. A 20-ik év eltelése után — a kik 20 évig szolgáltak kétnegyed fizetést hagynának. A 30-ik év betelése után, a kik 30 évet szolgáltak háromnegyed fizetést és a 40-dik év után — 40 éves szolgálat után egynegyed fizetést.

Önhibáján kívül szolgálatképtelenné vált pap szolgálati évei szerint kapná nyugdíját.

Azonban csak az alapításra szükséges 40 év alatt tenném 10, 20, 30, 40 év után. Azontúl, ha az alap biztos — azt mondánám 10-ig $\frac{1}{4}$; 10-től 20-ig $\frac{2}{4}$; 20—30-ig $\frac{3}{4}$; 30—40-ig teljesített szolgálat $\frac{3}{4}$ fizetést biztosít.

Mert, ha a 20-ik év eljött és $\frac{2}{4}$ nyugdíj folyósítható — már nem kérdés, vajjon az $\frac{1}{4}$ nyugdíjért szolgált-e valaki épen 10 évet, vagy csak 3-at szolgált, mert az $\frac{1}{4}$ nyugdíjat igénylők számát nem

változtathatja meg. De ekkor még kérdés, hogy lát $\frac{2}{4}$ nyugdíjat kinek adjunk? mert ez az összeg 20 év előtt nem lesz megteremtve és a 30-ik év előtt esedékes 20 évig szolgáltak nyugdíját fedeznie kell. Épen így 40 év múlva, ha az egész szükséges alap meg lesz, már nem oly életkérdés: betölt-e a 40 évi szolgálat, hogy egész nyugdíjat kapjon, vagy csak 35. Ezek a törvényhozási intézkedések volnának szükségesek, mondaná ki a kerületi közgyűlés:

1. §. Az erdélyi ev. ref. pap szolgálati éveit szerint fizetésének $\frac{1}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ -részét biztosítja 10, 20, 30, 40 évig terjedő szolgálata után az intézet létrejöttétől 40 évig számítva; azontúl pedig általában ugyanazt az összeget 1—10, 10—20, 20—30, 30—40 évig teljesített szolgálat által. Elnyomorodott papok szolgálati éveik szerint önmaguk is hasonló nyugdíjat huznak.

2. §. Ezen nyugdíj alap előállítására szolgálnak 1876. évi ker. közgy. jkönyv 37. szám 2. a), 3 b), 4 c), 10 e), 11 f), és 12 pontok alatt felkarolt összegek — ezen kívül, minden papi fizetés után, az által. ki e fizetést huzza, fizetendő 2%; ezen felül, 40 év alatt az üresedésbe jövő egyházak egy egész évig betöltetlenül hagyatnak, hogy az özvegyi kegy-év egészen kiadatván, az új pap $\frac{1}{2}$ fizetését ez alapnak adja.

3. §. Ez alapon bejövő évi bevétel 11 609 o. é. forintban s annak kamatos kamatai, 10 évig tőkésítettnek. A 10 év betelése után, a gyűlt összeg kamatai folyósíttatnak, de a netán esedékes nyugdíjából megmaradó összeg újból tőkésítettik. A fennebb felsorolt állandó bevételek ismét tőkésítettnek 10 évig s akkor újból a tőke kamata folyósíttatik, s így 40 évig.

4. §. Minden nyugdíjas, illetékét az esperes által kiállított szolgálati és halotti bizonyítvány előmutatása mellett tétetheti folyóvá a püspöki szék által, és ugyancsak a helybeli lelkész aláírásával bizonyítván életben létét, a püspöki szék útalványára az esperes veszi ki s küldi kézhez az illető költségén.

5. §. Kormányzás, kezelés stb. 1876. e. k. k. gy. 57. sz. 13. 14. 15. 16. 17. szerint.

Általában ezek csak mintegy nagy körvonalak, aprólékos kidolgozása későbbi feladat, a mire nem érzem magam hivatva.

A fennebbiekben felsorolt terv ellen nem lehet ezt vetni, hogy kivihetetlen; mert a 11.009 forint

bevétel a minimum a mit be tudunk venni — még a legrosszabb esetben is. Sem azt nem lehet vetni, hogy nem elegendő. Mert az első 10 év után ha egyenként felszámoljuk a részesedők illetekeit, még a következő 10 év javára, tőke is gyűl a kamatokból. A hol egyáltalában nem kell attól tartani, hogy most már kétnegyed fizetést kell folyósítani — mert akkor is lesz, a ki 10 év után vagy előtt hal el, sőt az általános törvények szerint a nyugdíjazottak is halandók, az első 10 évi átlag is apad — ez a lehető differentiát a nyugdíj alap javára billenti. 20 év után az özvegyek s árvák száma nem szaporodik, csak járandóságai nőnek. De ekkor folyósítatik aztán a 3-ik tőke összeg. — Nincs mitől tartani. —

De mit teszünk addig az özvegyekkel? A mit eddig tettünk. Elhagyjuk őket isten számára, vagy rábizzuk a megyei özvegy árvai kassára. 10 évig gédelgesse magát a hogy tudja. Azontúl oltalmába veszi a nyugdíj alap. — A most élő özvegyek, vagy ezután 10 évig özvegygyé válandók osztozkodnak a megyei kassák kamatain. A kik azontúl lesznek aztán nem kapnak innét. A kik a nyugdíj alapból 100 forintot huznak — tán nem fogják irigyelni a másiktól segélyül nyújtott 9—10 forintot.

De hát, a kik 10 év előtt elhalnak s a nyugdíj alapra fizetésök 2%-át befizették, azok özvegyei semmi jutalékot sem kapnak a nyugdíjból?

Ez igazságtalanság — de lehetetlen 10 év előtt — valamit ez összegből elvenni. 331 frt 76 krt osztott ki a központ 1876. évben özvegyeknek — ezt csak megkapják ezután is. Valóban szomorú dolog, hogy oly özvegyek is vannak, a kiken 85 kr segít. Ez a tény készlet, hogy a nyugdíjról gondolkozunk. Ha másként ez összeget előteremtteni nem lehet, csak a fenn jövedelmekül sorolt tételek megcsonkításával — ezt sem lehet megadni.

Ugy hát, ezt veti nem egy paptársam, fizessünk oda is, a megyei özvegy-árva pénztárba is. Nincs más mód, ha ezt is ápolni akarjuk. De senki-vel sem teszünk igazságtalanságot, csak magunkkal, ha anynyiba hagyjuk is. Anynyi a menynyi van; anynyit a menynyit, kapnak belőle özvegyeink. Nem tudunk vele életre vergődni — miért pazaroljuk filléreinket? Inkább forintokat oda, a hol hiszszük, hogy haszna lesz.

A papi állást az ő nyúgeitől megszabadítani

legelső sorban a papság érdeke. Ezt a nyugdíj-tervezetet a papság van hivatva életbe léptetni, s ha általában felkaroljuk, az első paptól, a főtiszteletű püspöktől az utolsóig — törvényhozó hatalom örömmel fogja szentesíteni. —

Ez a legelső teendő.

Valler József.

Az igazgató tanácsnak
Gróf Kún Kocsárdhoz
intézett köszönő levele.

Mint lapunk 8-ik számában, az illető rovatban jelezve volt, az ig. tanács elhatározta, hogy addig is, míg a gr. Kún Kocsárd alapítványa a f. évi egyházkerületi közgyűlésnek be lesz jelentve, a nemes grófhhoz köszönő levelet intéz s annak kézbesítésére, mélt. Pogány György főgondnok vezetése alatt, bizottságot küldött ki. Az ig. tanács köszönő levele így hangzik:

179 — 1877.

Méltóságos Gróf ur!

Állandó ig. tanácsunk a legbensőbb örömmel, a kiváló érdemet méltán megillető tiszteletnek s elismerésnek igaz érzetével ragadja meg az alkalmat, hogy saját s az általa képviselt erdélyi ref. egyházkerület nevében Méltóságodnak azon nagy és nemes áldozatáért, melynek f. 1877-ik év febr. 10-én kelt s ig. tanácsunkhoz intézett alapító levelében kifejezést adott, a szív mélyéből felbuzgó őszinte köszönetet mondjon. Sokszoros indokok készítik erre ig. tanácsunkat.

Kétséget nem szenvedhet, ugyanis, hogy e ténye által Méltóságod örök hála kötelezte, első sorban, azon vidéket, melyen a szászvárosi ref. tanodának, mint Méltóságod is alapító levelében méltán hangsúlyozza, magos föladat jutott osztályrészül, a csekély számú magyarság megmentésének nemes missziója. És hogy e tanodánk e küldetés betöltésére, részben már a jelenben, de még fokozottabb mérvben a jövőben képessé leend, azt Isten után, mindenek felett Méltóságodnak fogja köszönhetni az idők végéig Hunyadvármegye magyar népe. Mert Méltóságod nagyérdemű építő mestere azon alapoknak, melyeken fölépülhet ama vidék számára a tudományok világító tornya, hogy hintse fényét messzire, a sötétségbe tolyongó lelkekbe! Mert Méltóságod főplántáloja ott, a szét szállott magyarság ama sivatagán

a honszeretet és nemesebb erkölcsök ama óásissának, melynek árnyában az egymás nyomába lépő ifju nemzedékek megnyihethetik lelkök szomjuságát s erőt gyűjthetnek az élet küzdelmeire. E tényért, bizonynyal mindaddig, míg ki nem hálnak a szivekből a jobb és nemesebb érzelmek, az ott egymást fölváltó emberöltők hálaival veendik ajkaikra Méltóságod nagy s nemes nevét.

De ama fény, mely Méltóságodnak e tettéből kisugárzik, meszsziire túlragyogja ama vidék szűk körét s besugározza erdélyrészi egész anyaszentegyházunkat, mely büszke önérettel vallja Méltóságodat magáénak és igtatja be nevét nagy emlékü, fejedelmi alapítóinak tündöklő soraiba. Igen! mély tisztelettel hajlik meg Méltóságod előtt az egész erdélyrészi magyar Sion, melynek ékességei azon férfiak, kik buzgó áldozatkészségükkel nyilván bizonyosságot tesznek a kételkedők előtt a fölől, hogy a magyar protestántizmus testéből nem vészett ki még a fönn-tartó, éltető, alkotó szellem! Bizony, ha e fölemelő s biztató igazságnak nem adnánk kifejezést mi, megszólamlának azok a kövek, melyeket Méltóságod egy hosszú s nemesen eltöltött élet folyamán össze gyűjtött a prot. világosság és tisztább erkölcsök ama szentelt csarnokához, mint hajdan Dávid király a Sion hegyére, hogy fölépítse azokból majdan a nyomdokába lépő Salamon az Urnak szent templomát.

Sőt, az ünnepélyes hála nyilvánítás e pillanatában, miért ne adna ig. tanácsunk kifejezést azon mély meggyőződésének is, hogy Méltóságod eme ténye eredményeiben nemcsak anyaszentegyházunkra, hanem egész hazánkra, nemzetünkre, s annak minden rendü, rangu, és hitü gyermekeire áldásosan kiható, nem csak azért s az által, hogy a nemes példák termékenyítik meg a népek értelmét s szívét s mint az egyiptomi piramisokba elrejtett búza magvak, ezred évek múlva is meg hozzák gyümölcseiket, hanem kiválóan azért, mert élénk tudatával bir ig. tanácsunk annak, hogy magyar hazánk s nemzetünk fennmaradásának az idegen és ellentétes elemek hatalmas áramlatában, egyetlen egy palladiuma a magyar nemzeti mivelődés s az által a magyar nemzeti szellem megújodása s fölvirulása. És ki tagadhatná, hogy Méltóságod, midőn nemes áldozatát e szent ügy oltárára letette, el nem muló értékü szolgálatot tett azon legmagasabb rendü érdekeknek, melyeknek buzgó ápolása azon egyetlen talizmán, mely fajunk fennmaradá-

sát s a mivelt nemzetek sorába emelkedését előkészíti s biztosítja.

E szempontokból vallja ig. tanácsunk, hogy azon levél, melyre Méltóságod, szívének nemes sugallatát követve, följegyzé s mely által nyilvánosságra hozá eredményeiben századokra kiható elhatározását: az érdemnek azon koszorujában, melyet Méltóságod élete folytán, hazafi érényeinek s vallásos buzgalmának virágaiból font, a legszebb s örökre viruló levél marad sig. tanácsunk buzgon kéri az Élet hatalmas Urát, hogy az a nemes homlok, melyet e koszoru körít, habár bevonva az évek barázdáitól s belepve az idő havával, alá ne szálljon még sokáig a sirba, s az sziv, mely alatta a haza és egyház iránti szeretettől dobog, a gyérülő örömök között is, élvezze még éven át azt a belső megnyugvást, mely Méltóságod nemes tetteinek édes jutalma s melyhez ha ig. tanácsunk is őszinte tisztelete és elismerése e nyilvánításával bármily parányi mérvben hozzá járulhat, kiváló örömeinek s dicsőségének tartja.

Fogadja Méltóságod nagyra becsülésünk s köszönetünk legőszintébb kifejezését.

Az állandó ig. tanácsnak 1877. febr. 18-án tartott üléséből

Bodor Antal,
titkár.

Nagy Péter,
elnök.

Az áll. igazgató-tanács gyűléséből.

Kolozsvártt, márczius 25—26

A meglehetősen nagy számot tevő ügyek gyorsabb eljárási módjára, ezuttal, más nap is folytatta az ig. tanács ülését s így az egy ülésből kettő leve.

Jelen voltak: Főt. Nagy Péter, elnök, b. Bánffy Albert, főg. Incze Mihály, Gyarmathy Miklós, Dr. Kolozsvári S. Szász Cella, Deák József, Szabó Ádám és Bodor Antal. (A másodnapos ülésen: B. Bánffy A. Gyarmathy M. Dr. Kolozsvári S. kivételével az előbbieket.)

Az elintézett ügyek közül, mint általánosabb érdeket, főleg a következőket.

A pénztár-átadó bizottság beadja eljárásáról jelentését és az átadási okmányt, — fölhevén egyszersmind az ig. tan. figyelmét néhány telekkönyvileg nem biztosított követelésre, valamint arra a körülményre, hogy valamennyi követelésről — a pörök állásának tekintetbe vételével, összesen kimutatás lenne készítendő. Az átadás tudomásul vétetett; a nem biztosított követelések biztosítása iránt a kellő lépések megtételére (az alapítványt tevők és örökösök egyenesen, más adósok ügyvédi úton szólítatván föl), a kötelevek összege kimutatására pedig az átadó bizottság kéri föl.

Az állam-segély kiosztására vonatkozó tervezet elkészítésére kiküldött bizottság beadván a rendelkezésre álló 7000 frt. kiosztási tervét: a tervezet változatlanul elfogadtatik (jelen számban egész terjedelmében közöljük. Szerk.) valamint el a bizottság azon javaslata is, hogy a marosvásárhelyi, — múlt évben rendkívüli tüzkárt szenvedett — egyházközségnek tetemes adósságai törlesztésére az egyh. kerületi házi pénztárból 2000 frt kölcsön adassék 8 évre, ez összeg kamatai az államsegélyből fedeztetvén, ha az állam-segély ez ideig változatlan megmarad s ha nem: addig, a meddig az állam-segélyt az egyh. kerület kapja.

B. Kemény Gábor, főgondnok, közölvén azokat a formalitásokat, melyek betöltése mellett a b. e. gr. Mikó Imre sepsi-szent-györgyi 60,000 frtos alapítványa a m. földhitelintézetből fölvehető, a főt. elnök fölkeretett a formalitások betöltésére, a pénztárnoknál pedig a szükséges költségek útalványoztatnak (csak a bélyeg-illeték m. e. 170 frt!!)

A sepsi szt. györgyi tanoda előjárósága fölterjeszti határozatát, mely szerint a Mikó-alapítvány terhére egy ig. tanári állomást (1200 frt. fizetéssel) kíván rendszeresíteni, a jelenlegi tanári állomás javadalmát 2. segéd-tanár fizetésére fordítván s lehetőleg oda törekedvén, hogy a tanítói állományok mind tanképesített egyénekként töltsenek be, egy második tanári tanszék rendszeresítését a jövő évre halasztván Felküldi továbbá az 1876 évi költségvetést, mely szerint a tanszemélyzet azon évi költsége tett 3900 frtot; végül felküldi az építési költségek kimutatását, mely szerint még fedezeten költség e czimen 37712 frt.

Ez ügy eldöntése előtt fölhevátott az előjáróság annak megjelölésére, hogy a rendszeresítendő tanszék mely szakmára leendő kiirandó, valamint az 1877/8 tanév költségvetésének felküldésére is. Egyszersmind a tanodai számadások fölterjesztése is megsürgtetett.

A nagyszabeni egyh. község saját iskoláját az ottani állami iskolával kívánván kapcsolatba hozni: a vall. és közokt. miniszterhez eziránt intézett kérvénye ajánlattal fölterjesztetik.

A fogarasi egyh. közs. vásárvámja ez évre hasznóbe adatván, a szerződés meg erősítetik, annak határozott kikötésével azonban, hogy a szerződés érvénye csak a folyó év végéig tart, 1877. novemberben új árverés levén tartandó.

Ugyanez ügyben négy fogarasi presbyter panaszos fölterjesztése, melyben az ottani pap, hivatali visszaélésekkel vádoltatik, a felelet megtételére a paphoz leküldetik.

A gyalui templom-építésből fölmerült adósságok törlesztésére az egyház egy belső telkének eladhatására kér engedélyt. Miután a fölterjesztés számadásai némi elleomondást tüntetnek föl; ez ügyben fölvilágosítás adásra hivatik föl, az esperes útján, az egyház.

Az ugrai, tüzkárt szenvedett egyház országos könyöradományok gyűjtése iránti kérése a belügyminiszteriumhoz ajánlattal fölterjesztetik.

Az udvarhely-megyei közigazg. bizottság fölhevására a száldobosi egyh. község hiányos iskolája iránt felkért föl-

világosítás alapján a nevezett közg. bizottságnak megíratik, hogy az új iskola építése csak két év múlva hajtható végre. Örvedetesen tünt ki a fölterjesztésből, hogy az iskolakötelezettek 98 százaléka iskolába jár. (Ily esetben az épület hiányos volna könnyebben elszivellhető...)

A kémeri egyh. közs. ordejének elárúsításából befolyt összegek szabályszerű kezelése iránt — a vett fölterjesztés adatai alapján — intézkedés tétetik, fölrendeltetik a már kölcsönadott összeg felőli szerződvény, valamint fölhevítik az egyh. község, hogy saját ládájában kamatozatlan ne hevertesse az ott levő összeget, hanem gyümölcsöttesse a szilágy-somlyói kisegítő pénztárban. Az erdő-árából alakítandó e tőkéről évenként jelentés teendő az ig. tanácshoz.

(Végo következik.)

Kimutatás

azon egyházközségekről és tisztviselőkről, a melyek és a kik az 1876-ik évi államsegélyből részesülnek.

I. A vajda-hunyad-zarándi egyházmegyéből: Bartha Lajos, dévai lelkész 50 frt. Fábri József őralya-boldogfalvi lelkész 50 frt. Hátszegi egyházközség 150 frt. Péter Albert n.-rápolti lelkész 40 frt. V.-Hunyadi egyházközség 150 frt. Kéméni egyházközség 100 frt. Összesen 540 frt.

II. A gyulafehérvári egyházmegyéből: Gruzda Domokos, tövisi lelkész 70 frt. Vajasdi egyházközség 150 frt. Alvinczi egyházközség 150 frt. Székely László tövisi tanító 30 frt. Összesen 400 frt.

III. A nagy-enyedi egyházmegyéből: M.-Décsi egyházközség 100 frt. Téglás István, csombordi lelkész 40 frt. Molnár Ferencz csombordi tanító 20 frt. Összesen 181 frt.

IV. A koloskalotai egyházmegyéből: Nyárszói egyházközség 100 frt. Farnosi egyházközség 50 frt. Domján János kajántói lelkész 30 frt. Balázs István járai lelkész 50 frt. Tulogdi István m.-bikali tanító 15 frt. Kálmán István egeresi tanító 15 frt. Wittmayer Lipot m.-létai tanító 20 frt. Dévai Mihály bábonyi levita 15 frt. Viski József jákótelki tanító 10 frt. Összesen 305 frt.

V. A sz.-szolnoki egyházmegyéből: Paczalsai l. egyházközség 100 frt. Sz.-údvahelyi egyházközség 100 frt. Sülelmed-csikói lelkész és tanító 140 frt. Összesen 340 frt.

VI. A dézsi egyházmegyéből: Tötöri t. egyházközség 100 frt. Ormányi egyházközség 100 frt. Bánató Mihály esztonyi lelkész 50 frt. Kidei egyházközség 50 frt. Szabó Sándor dézsaknai lelkész 40 frt. Veres Károly némai lelkész 30 frt. Czinege Mihály, alsó-tődki tanító 20 frt. Jónás Bálint kaczkói lelkész 60 frt. Ferenczi József, bádoki lelkész 20 frt. Összesen 470 frt.

VII. A széki egyházmegyéből: Apa-nagyfalusi egyházközség 150 frt. Viczei egyházközség 150 frt. Nagy Elek katonai lelkész 30 frt. Békési Zsigmond sz.-fellaki tanító 15 frt. Székely József feketelaki lelkész 20 frt. Szabó

József m.-légeni lelkész 20 frt. Balázs István feketelaki tanító 15 frt. Alsó-illosvai egyházközség 100 frt. Összesen 500 frt.

VIII. A nagy-sajói káptalanból: Muzsnai Károly n.-czegői lelkész 50 frt. Nagy Mihály sz.-mátéi lelkész 40 frt. Összesen 90 frt.

IX. A görgényi egyházmegyéből; Komlóroszfái egyházközség 120 frt. Görgény-üvegcsüri levita 150 frt. Garda Márton nyug. lelkész 210 frt. Biró József abafái tanító 30 frt. Sipos József kis-ilyei levita 30 frt. Érsek Sándor oroszfái tanító 30 frt. N.-ölyvesi egyházközség 100 frt. Összesen 680 frt.

X. A marosi egyházmegyéből: Kebele-sz.-iványi egyházközség 200 frt. Ny.-sz.-annai egyházközség 150 frt. Lőrinczfalvi egyházközség 50 frt. Székesi egyházközség 100 frt. Luka-ilenczfalvi egyházközség 150 frt. Bere-kereszturi egyházközség 50 frt. Málnási Ferencz kendői lelkész 30 frt. Nagy Domokos bödi lelkész 30 frt. Kis Pál hagymás-bodoni lelkész 30 frt. Veres Mózes csikfalvi lelkész 30 frt. Bardi Károly n.-adorjáni tanító 15 frt. Bartha Lajos lőrinczfalvi tanító 20 frt. Kis Dániel kebele-sz.-iványi tanító 15 frt. Összesen 870 frt.

XI. A küküllői egyházmegyéből: A medvési egyházközség 200 frt. Mikefalvi egyházközség 100 frt. Szőkefalvi egyházközség 100 frt. Erődsi Pál ugrai lelkész 50 frt. Kovács József k.-széplaki lelkész 20 frt. Gocs Zsigmond m.-herepei lelkész 30 frt. Csiki György szőkefalvi lelkész 20 frt. Vas Ferencz m.-sülyei lelkész 20 frt. Összesen 540 frt.

XII. A nagyszombeni egyházmegyéből: M.-becsei egyházközség 150 frt. Mihályfalvi egyházközség 100 frt. László Simon m.-lapádi egyházközség 50 frt. Lukács Ferencz mihályfalvi lelkész 50 frt. Muzsnai József mihályfalvi tanító 20 frt. Nemes András balázsfalvi tanító 20 frt. Horváth Miklós n.-szombeni tanító 40 frt. Ágoston Mózes balázsfalvi lelkész 100 frt. Téglás György m.-lapádi tanító 20 frt. Összesen 550 frt.

XIII. A z udvarhelyszéki egyházmegyéből: Homorod-sz.-páli egyházközség 55 frt. Héjjasfalvi egyházközség 100 frt. Farczádi egyházközség 100 frt. Kállai István dobofalvi lelkész 30 frt. Görög József beretfalvi lelkész 30 frt. Balázs Gergely héjjasfalvi lelkész 20 frt. Benczédi János oczfalvi lelkész 20 frt. Boncz József hodgyai tanító 15 frt. Székely István bóródi tanító 20 frt. Gábos Ferencz oczfalvi tanító 15 frt. Összesen 405 frt.

XIV. A z erdővidéki egyházmegyéből: Benkő Sándor k.-bacsoni tanító 30 frt. Koncz József barothi levita 50 frt. Összesen 80 frt.

XV. A sepsi egyházmegyéből: Kilyéni egyházközség 100 frt. Eresztevényi egyházközség 100 frt. Albu Endre k.-borosnyói lelkész 40 frt. Ágoston Pál s.-szentkirályi lelkész 40 frt. Benkő János málnási lelkész 30 frt. Béres János komollói tanító 20 frt. Összesen 330 frt.

XVI. A z orbai egyházmegyéből: Molnár Dániel tamásfalvi levita 20 frt. Körösi egyházközség 100 frt. Zaj-

zon András barátosi volt lelkész 30 frt. Tomó Károly kovácsnai énekvezér 20 frt. Összesen 170 frt.

XVII. A kézdi egyházmegyéből: F.-torjai egyházközség 450 frt. Maksai egyházközség 100 frt. Összesen 250 frt.

XVIII. A püspöki vizsgálat alatti egyházközségekből: Oroszfalvi leány-egyházközség 100 frt. Összesen 100 frt.

VIDÉKI ÉLET.

Az orbai egyházmegyéből.

Tán baj van?

Zágon, 1877. márc. 25.

Tán baj van? kérde tőlem a szerkesztői izenetekben a szerkesztő. Bizony baj van! sok és nagy baj mindenfelől. Egyházközségeink szegényednek, már már számlálnunk kellend azokat, melyek nem képesek lelkészt tartani; valyon mi lesz ezeknek sorsuk, kívált ha más felokézett markában vannak? A lelkészi pályára készülők száma évről évre kevesedik; valyon tíz tizenöt év után lesz-e kivel betöltsék még az öt-hatszáz forintos lelkészi állomásokat is? Iskoláink csak papíron haladnak az idő kívánatához mérten; honnan vegyük az ezreket, melyekből rossz iskolaépületek helyett jókat, fölszeretlenek helyett felszerelteteket mutassunk elé a kormánynak? Tanítóképezdénk nincs; honnan merítsünk reményt arra hogy bár évtizedek múlva is a nevelés anyaszentegyházunk elemi iskoláiban jó legyen? Iskolai könyvtárak, népkönyvtárak nincsenek; folytonosan inkább szegényülő népüktől várhatjuk-e hogy állít valaha? Lelkészi könyvtár hány van, s hány lesz még egy félszázad alatt is? Domestikánk nincs, pedig lehetne, ha az államszegély ezereit egyesekre szét nem öntöttük volna: miből lesz már most ily rémitően szegény időben? Gyarapodó egyházközség milyen ritka! desoláta egyház mennyi van! Virágzó egyház-állami élet csak volt; most sokasodó terhek, nagymervű szegényedés, aggasztó bomladozás, reménytelen jövő . . . most ezek állnak előttünk. Fájdalom! sok és nagy baj ez!

És e sok baj közt, e súlyos időkben álldástalan és dicsőség nélküli küzdelem foly anyaszentegyházunk keblében a „Közöny“ és „Szemle“ vezérletök alatt. E küzdelem — jól láthatni már — két pártra szakasztja az egyházkerület értelmiségét. A mint tovább tovább megyen s természet szerint mind hevesebb lesz, magával ragadja a nézők seregét, majd szenvedélytől izgatott két tábor állandó egymás ellen. És ha — véletlenül is jöhető riadóra — össze csap két tábor, aggodással nézhetjük a távolból, hogy a papok és világiak között adáz csata dúl. Áldástalan küzdelem bajnokai, „Közöny“ és „Szemle“ vezérferdfiai édes barátim! ily vérfagyalagó képben akarjátok-e bebizonyítani meg nem cáfolható valóságát nagy mesterünk ama nagy szavának: „Minden ország, mely magában meghasonlik, elpusztul.“?

Emelkedett lelket eljárásában tetteidben tiszta és ne-

nemes diszvágy vezet — olyan diszvágy, melyet, ha eredménye győzelem, nézők egész serege megtapsol, ha bukás, megsirat. Ne bántson meg őszinte szavam, szeretett barátim! akármelyiketek (Közöny vagy Szemle) fejére esnék most a győzelem koszorúja, a hány kéz megtapsolná, anynyi tépné le azt minő dicsőség az ilyen?

Anyaszentegyházunkban ennek a küzdelemnek anynyi aggasztó baj közt helye és ideje nincsen. Nekünk a létért kell küzdenünk még rajtunk kívül álló ellenséges viszonyokkal, nem a lét örömeiért s kiváló javaiért egymással. Bajaink, mint vészes ellen sötét tábora, úgy állanak előttünk s körülünk. Ha mind a hányan vagyunk vállvetve, önfeláldozó érzelemben egygyé válva, összetett erővel megyünk is szembe vele, akkor is kétes a győzelem részünkre; háttha még előbb egy mást verjük, erőtelennitjük, öljük, mi lesz akkor velünk? Az, hogy bajaink elnyomnak, elpusztulunk, töltelékei leszünk egy nagy sirnak, mely még könnyet sem érdemel.

Ne, ne tovább így kedves barátim! Van szerencsém ismerni mind a Közöny mind a Szemle vezérferdfiát. Nemes érzésű közjóért lángoló lelkű férfiaknak ismerem őket, olyanoknak mind, kik bár minemű személyes ambíciókat az anyaszentegyház életo békéjének, közjavanak alárendelni készek.

Tegyék azt barátim! Ne egymás ellen használják fegyvereiket, hanem egymás mellé állva, összetett erővel küzdjünk közös ellenségünk a mindenfelől ránk nehezedő bajok ellen.

Ha szavaimat jó indulattal fogadják, megpróbálom tervet dolgozni arra, hogy miképpen egyesülhetnék. Akkor nem lenne baj: addig fájdalom sok és nagy baj van.

Demeter Sámuel.*)

IRODALMI SZEMLE.

Keresztény dogmatika. Gondolköző keresztények számára, írta: Lang Henrik, zürichi pap. A második német kiadás után fordította Kereszturi Sándor. Budapest 1876. Kiadja a „magyarországi protestáns egyesület.“ (A prot. theol. könyvtár VII-ik kötete.)

Tekintve azt, hogy az újabb modern theologia csak most kezd egyes rendszeres szakmunkák felmutatása által versenyre kelni a többi s virágzásnak örvendő tudományokkal: valóságos szellemi nyereségek tekinthetjük e művet, mely az élet féldelét túl nem haladott s már is a világ szinpadán dus érdemeket szerzett lelkész, theologus és vallásbölcsező legutolsó szellemi hagyatéka. Valóban a kegyelet s az ennek megfelelő tiszteletérzet ihletével olvastuk át e mű lapjait s mire végire értünk: majdnem egészen átalakító befolyást éreztünk annak hatása alatt, mi a tudás; erkölcs, akarat szabadságának egymással s ennek a bölcsesléttel való kiegyenlítése folytán háramlott reánk.

Ha lapunk tere megengedné, szívesen adnók e mű rendszerének egy kis copondiumát, szívesen időznénk tetelei mellett; így azonban csak arra vagyunk utalva, hogy a tartalomban foglalt lényeg általános körvonalairól szóljunk valamit.

*) Az ígért tervet elvárjuk s akkor e kérdéshez tüzetesen hozzá szólunk. Szerk.

Általában szerző arra törekszik, hogy a keresztyén elveket, mint ilyeneket, lényegöknek megfelelő szabalevűeknek tüntesse fel; a keresztyénségben eddig divatozó istenelmélet és felekezeti szempontok pártárnyalatain felül emelkedve, csupán csak a keresztyénség eszményképét tartja szem előtt, tételei fejtegetésében s a tartalomra vonatkozó fő cél mellett alakilag intentiójához csatlakozik a tartalomnak megfelelő és szoros tudományos rendszer megállapítása. A modern keresztyénség alapelveit modern tudományos dogmatikává igyekszik összefoglalni s a végből a szent írásból kiindulva s Krisztus tanainak lényegét a szentírásban előadottnak, a hagyományokkal s a világ és a vallástörténelem egyes fasisaiba az emberi felfogással összevetve, külön-külön tárgyalva mindenikből kihuzva a conclusiot, egy oly ezek által elérendett álláspontra kíván helyezkedni, melyről, miként Mozes Nebo hegyéről, beláthassa az ígért földét — a vallás tudományának isten országa elérhetéséért emezzel lépést tartó azonos ösműködését.

E célnak tulajdoníthatjuk ama szellemi vibrációt, mely az egész műben keresztülhuzódik. Az Isten, a világ a természet s az ember és ezek egy máshoz való viszonyának fejtegetése közben némelyhelyt nagy hullámokat ver fel az eszme s az általános szellem mozgalmainak áramlata nyilván igazat szolgáltató az emberi vélelemnek: szerző genlítésének. Bámulnunk kell azon éles következtető tehetséget, mely a legkényesebb mozzanatoknál, mint a legfinomabb bonczkés aczéla metszi le a fölösleges salakot, vagy a tiszta beláthatás okából correct divisiv munkát végez. Azonban minthogy az újabb reform mozgalmak s a régi hagyományok között valóótilag e mű mégis csak átmeneti stádiumon állónak tekinthető: könnyen megmagyarázhatjuk azt a jelenséget, hogy az intentiohoz képest nem üti minden egyes tétel fejtegetése a mértéket. Ilyenekül tekinthetjük az emberi akaratszabadság fejtegetését, valamint az egyház felfogását illető s más kisebb jelentőségű mozzanatokban.

A műnek három fő része van. A dogmatica feladatát, a dogmatica és a szentírás, a szentírás és a hagyomány egymáshoz való viszonyát tárgyaló bevezetés után az első részben „a keresztyén elv alapja és lényege“ két fejezetben van elénk állítva; az első fejezet szól a keresztyén elvről mint közvetlen vallásosról, részletekben, eléadja hogy a keresztyénség főismerve az, hogy szellemi vallás, a többi vallásokkal szemben az istenfiság vallása; azután ismerteti: miként fogta fel Pál a keresztyénséget és mi a keresztyén elv helyes felfogásának probaköve; a második fejezet a keresztyén elv elméleti előfeltételeiről beszél s ennek első alosztálya isten és a világ fogalmát s ezek egymáshoz való viszonyát fejtegeti, természetesen felmutatva azon különböző iskolákat, melyek az istenelméletre vonatkozólag egymástól eltértek, megkülönböztettek; míg a második alosztályban az isten és ember viszonyainak fejtegetése lép előtérbe s tárgyalatik az ember mint (vallásos szempontból felfogott) fejlődő lény mint isten által teremtett, megtartott, örözt és kegyébe

fogadott lény, mint isten fia; természetesen itt is felmutatva azon különböző vallásbölcészeti fogalmakat, melyeket e tétellel az idők folyamában involvált. A második részben „az egyház, mint a keresztyén elv megvalosulásának történeti közege“ van tárgyalva három fejezetben, melyeknek elsője az egyház fogalmát, második a eszközeit s harmadika az egyház fogalmában a lényeges mozzanatokot adja elő; különösen kiváló figyelmet érdemel a második fejezetben Jézus személyének, életének s inspecie egyes életmozzanatainak fejtegetése pl. feltámadása, bár minden kisebb tételét épen nem írhatjuk alá. A harmadik rész a keresztyén elv célját magyarázza két fejezetben; az első a keresztyén élet céljának jelzése után az örök életet, a második isten országát fejtegeti a legmodernebb szempontból kiindulva, mint pl. a lélek halhatatlanságának tárgyalásánál. Csakhogy itt a logikai s dialektikai elmélet épen úgy bizonyíthat a közönséges, mint a keresztyéni élet feladata mellett s jobbra speculativ philosophiai szelleműnek mondható az idevágó elmélet. Általában véve azonban elméletei értékét elvitatni nem lehet s különösen nem a jeles mű összeállításának, tárgyalásának becsét; de nem tehetjük azt se, hogy kritikai szempontból némi vázlatot ne adjunk olvasóinknak.

Mint mondók, e mű a régi conservativ jellegű dogmát s az újabb reformmozgalmakat áthidaló közeg gyanánt tekinthető, habár még a mostani s különösen némely helyeken divó theologiai elméletek némelyikét jóval tulszárnyalta is. Innen van az hogy míg egyfelől a tisztába nem hozott eszmék definitioja sántikál, addig másfelől gyakran elmosodik a dolog essentiája a magyarázat kísérleteiben. Gyakorta kifejtetlenül marad a főtétel — magyarázatra várva s e magyarázatban a főtétel lényegének tiszta világosságba való állítása helyett némelykor a logikai okoskodás folyamába merül az eszme Némely helyt ellenmondások is fordulnak elő benne, míg más helyeken a historiai mozzanatoknak nemcsak telyesen nem ismerése, de ép lélektani megtagadása vehető észre. Mi azt hisszük, hogy minden világtörténeti tényezőnek egyedül és pusztán, dogmaticai szempontból való tekintése ép ellenmondása elvünk szabadságának s vallásunk szellemi lényegének; így az ember nem mint ember van a világ szinpadára vezetve, hanem mint olyan keresztyény, kinek géptestébe a keresztyén absolut substántia idő szerüleg van helyezve s e helyezésnek ép úgy semmi jelentősége nincs, mint nem volna azon vélelemnek, hogy a locomativ öntudatosan működik. Lehet, hogy e kép, vagy hasonlat kissé tulzott, de azért választottunk ilyent. hogy véleményünket annál nagyobb világításba helyeztessük.

A mit a fordításról mondhatunk, — nem a legkedvezőbb. Nagyön látszik némelyhelyt az eredetihez való ragaszkodás. Ki ismeri a német styl westerkélttségét s olvasott némely elvont fejtegetéseket (különösen theologiában) német nyelven, az nem is fog csudálkozni azon, ha a magyar fordításon is megérik az idegen szerü íz. Egyébiránt általánosan mind a fordításról, mind az eredeti műről csak dicsérettel szolhatunk, s hogy olvasóink közül azok is, kik még nem forgatták lapjait, közelebről némi tájékozást

szerezzenek maguknak: a mű tartalmából kövelebből mutatványt közlünk.

(L.)

K Ü L F Ö L D.

Franciaország.

(Portalis és I-ső Napoleon a vasárnap megünnepléséről.)

A vasárnap megünneplésének kérdése most Európaszerte napirenden van s mint tudjuk, még hazai prot. egyházunkban is egy pár hullámot vert föl. Épen ezért időszerűnek tartjuk, egyik francia folyóirat nyomán, e század elejéről, 1807-ből e kérdésre vonatkozó két érdekes okmányt közölni, illetőleg Portalis, francia miniszternek I. Napoleonhoz e tárgyban intézett levelét s az akkor hatalmas császár sajátkezűleg írt válaszát, melyek mindkettőre jellemző világot vetnek. Portalis levele így hangzik: „Felség! A birodalom több püspöke fölíratot intézett hozzám, panaszolva, hogy sok községben telyességgel nem illő módon ünneplik meg a concordatum által is föntartott ünnepeket. A boltokat nyitva tartják s mindenféle munkát ép úgy folytatnak, mint hétköznap. Meg jegyzik, hogy még a forradalom idejében is az állami rendőrség, egyes polgári ünnepek idejére eltiltott minden munkát. Hozzá teszik, hogy a nép, mely a külsőségek hatása alatt él, így hozzá szokik a vallásos cselekvények elhanyagolásához, sőt szeme elől téveszti az egész vallást, midőn látja hogy annak innepeivel szemben a közönyt és megvetést az államhatalom is sanctionálja. Kérik ennél fogva oly intézkedések tételét, melyek minden botránnyt s visszaélést megelőzzenek.“ A miniszter levele végén a következő javaslatot teszi: „Ha felséged megengedi, fölszólítom a profecteket, kik eddig véleményt kértek, vagy ezután hozzám fordulnak, kellő intézkedésekre, hogy vasárnapokon és ünnepeken, a nélkül, hogy a polgárok igen nagy zaklatásoknak lennének kitéve. legalább a külső látszat tiszteletben tartassék. Ez abban állana, hogy a boltok ajtói ne legyenek feltűnően kinyitva, az adás-vevés s a munka ne folyjon oly nyilvánossággal, mint hétköznapon s a korszomák, az istentisztelet alatt, legyenek bezárva. E rendszabályok életbe vannak léptetve mind azon országokban, melyekben vallásszabadság van, mint Franciaországban.“

A miniszter e közvetítő javaslatára a császár 1807-ben Osterodeban kelt levelében így felelt „Ellenkezik az isteni törvényekkel, az embert — kinek vasárnapokon épen oly szükségai vannak, mint más napokon — eltiltani attól, hogy vasárnap is dolgozzék s megszerezze kenyerét. Az államhatalom csak azon esetben adhatna ki ily rendeletet, ha ingyen adna kenyeret azoknak, kik a nélkül szűkölködnek. Különbösen is a francia népnek nem hibája az, hogy igen sokat dolgozik.

„Még a szent atyák is csak azok számára írják elő a vasárnapi nyugalmat, kik munkájukkal hétköznap annyit tudnak szerezni, hogy a vasárnapot munka nélkül eltölthetik.

Igazolja ezt az is, hogy a keresztyén államokban általános gyakorlat volt, hogy a püspök vagy pap engedélyével vasárnap is lehetett dolgozni.“ Alább így ír a császár: „Isten az emberekre nézve kötelezővé tette a munkát, midőn nem engedte meg, hogy a föld bármely gyümölcséhez munka nélkül hozzá juthasson. Azt akarja, hogy dolgozzék mindennap, mert oly szükségletei vannak, melyek mindennap megújulnak. Azokban a miket a papság rendel, meg kell különböztetni az igazán vallásos törvényeket, azon szabványoktól, melyek csak azért vannak föltalálva, hogy emeljék a papság tekintélyét. A vallásos törvény azt kívánja, hogy a katolikusok minden vasárnap menjenek misére; papság, hogy hatalmát növelje, azt akarja, hogy engedélye nélkül egy keresztyén ember se dolgozhassék vasárnap. Ez engedélyt megadja vagy megtagadja, tetszése szerint, hogy hatalmát meguutassa s tudjuk, hogy sok helyt pénzért adja meg az engedélyt. Ismétlem, az ily eljárások többet ártnak, mint használnak az igaz vallásosságnak.“

„Avagy nem Bossuet írta-e: „Egyetek meg akár egy ökröt, csak legyetek keresztyének!“ A pénteki bűjt megtartása s a vasárnap megünneplése csak másodrangú s csekély jelentőségű szabványok. Lényeges törvénye az egyháznak az, hogy senki se sértse meg a társadalmi rendet, ne tegyen kárt felebarátjának s ne éljen vissza szabadságával. Az oly papokkal, kik a másodrangú szabványokra fektetik a fősúlyt, szóba sem kell állani, hanem ki kell őket nevetni. Én nem kényszerítem őket, hogy akaratjuk ellenére absolutiot adjanak, viszont ők sem kényszeríthetnek engem, hogy a szegény parasztnak utját álljam, ha saját s családja föntartására bármely nap dolgozni akar. Minthogy a hatalomhoz folyamodnak ez ügyben, annak illetékesnek kell tehát lenni.

„A hatalom én vagyok, s népemnek egyszer mindenkorra engedélyt adok, hogy ne szakítsa munkáját félbe. Mentől többet dolgozik annál kevesebbet vétkezik. Szükséges, hogy életmódját mentől jobban biztosítsa, mert annál jobban meg felel az állam követelményeinek s a baza várakozásának.

„Ha bele akarnék vegyülni ez ügybe, inkább hajlandó lennék megrendelni, hogy ünnepeken, ha az Istentiszteletnek vége, nyitassanak ki a boltok s a munkások lássanak dolgohoz. Ha az ember egy pillantást vet a különböző osztályokra, hamar átlátja, hogy az innapi nyugodtnak több káros, mint hasznos eredménye van; a munka félbeszakítása nagyon sokféle mesterségben s foglalkozásban megboszulja magát. A társadalom nem olyan, mint egy contempláló szerzetes rend. Voltak törvényhozók, melyek a világot egy zárdává akarták átalakítani s oly törvényeket hozni, melyek csak szerzeteseknek valók. Miután a nép mindennap eszik, meg kell engedni, hogy mindennap dolgozzék is.

„Portalis ur vigyázzon, mert ha megadja a kívánt concessiot, ujakat fognak kívánni. Ha egyszer az államhatalom oly dolgokba avatkozik, melyek hatáskörén kívül esnek, visszatérnek azok a nyomorult idők, midőn a papok azt hitték, hogy joguk van kiátkozni egy polgárt, ha nem megy misére.

„Az Ur szolgáinak ereje abban áll, hogy a szószék-
ből jóra intsék a népet; a sbirek és börtönök soha se hasz-
nálándók eszközül arra, hogy a vallás tiszteletben tartassék.”

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HIREK.

Kolozsvárt, 1877. márcz. 28.

— *A negyed-éves előfizetőket tisztelettel fölkérem, sziveskedjenek előfizetéseiket ideje korán megújítani, nehogy a lap küldésében fönnakadás történjék, mert azon tetemes áldozatok miatt, melyeket e lap anyagi s szellemi kiállítására fordítok, nem vagyok azon helyzetben, hogy főlöleg példányokat nyomassak.* *A kiadó-hivatal.*

— A helybeli „Mária Valeria“ árvaház egylete tegnap tartá meg évi közgyűlését a városház nagy termében. Az egylet nagy érdemű kezdeményezőjének s elnökének, b. Bornemisza Ignácznak megnyitó beszédéből s a többi tisztvisclők jelentéseiből ujabban is meggyőződünk arról, hogy a nők nemes buzgalma, aránylag rövid idő alatt s a mostani nehéz viszonyok között is, fenséges eredményeket tud létre hozni. Ez egyletnek van tágas s igen alkalmas házastelke, 30,000 frt befizetett tőkéje s vannak ezen kívül 100—1000 frtig terjedő felesszámu oly alapítványai, melyek után az illetők, éltők fogytáig kamatot fizetnek; van egy néhány száz részvényesse is, évi 4 frtjával. Most már 40 árvát gondoz s taníttat ez intézet, mely berendezésében is minta képül szolgálhat s mestereit dicséri.

— Az apai kegyelet. A következő sorok közlésére kérettünk fel: Egyházunknak egy nagy érdemű tagja Dr. Genersich Antal, egyetemi tanár, több gyermeknek atyja, de gyermekei életében gyönyörét csak pillanatig lelheté. Az egyiket a másik után ragadja ki szerető apai karjaitól a kiméletlen halál. A helybeli ág. h. ev. iskola első osztályában ott láttuk a tanár úrnak egy oly életrevaló fiát, a ki nem ok nélkül kecsegtette a szerető apát ama szép jövővel, midőn gyermeke leendő fő gyönyöre! Életrevaló, egészséges, vidor, a tanulás iránt kiváló hajlamot, kitartó szorgalmat és egy hét éves fiában nem mindennapi tehetséget tanusított. És minden kiváló gondosság s tudomány mellett is vigasztalanul távozott el szülőitől: a reményteljes gyermek meghalt! De nem távozott el, szerető atyja szívéből, arczáról most is olvashatók a keserűség kifakadozásai! És mily szép emlék követ emelt a szeretett fiú számára! Egy 100 frtos alapítványt tett s egy husz frtos takarékpénztári betéti könyvecskét vett az iskola részére azon világos kikötéssel, hogy ezeknek kamatai, fia Genersich Jánosnak halála napján egy, ugyanazon osztályú szorgalmas, jó magaviseletű ág. h. ev. szegény gyermeknek adományoztassanak, ki ezért a halálozás évi fordulóján az iskolába egy örökzöld egyszerű koszorút függeszt a falra. Az ur vigasztalja meg a kesergő atyát és adjon neki kárpótlást életben levő gyermekeiben, áldja meg a nemes adományáért, hogy így látván az emberek a ti cselekedeteiteket, dicsőségek menyei atyátokat. Kolozsvár 1877 márcz. 27-én. Turcsányi Gyula ev. lelkész.

— A prot. egyházi s iskolai lapban olvassuk: A sárospatak-miskolczi jogakadémia kérdésében nevezetes lé-

pésre készülnek éppen azok, akiktől függ az ügy előmone-tele. A „Miskolcz“ utóbbi számában olvassuk, hogy egyházunk egyik kitünősége Bizony Tamás úr, a városi közgyűlésen az áthelyezés érdekében szóló indítványát bejelentette. E szerint az ügy, már a jövő városi közgyűlésre megvitatás tárgyául tűzetett ki. Ez a föllépés, mely reális utra tereli a fontos kérdést, bizonyosság arra nézve, hogy a pataki jogakadémiának Miskolczra áthelyezése, egyáltalában nem kalandor természetű válatat. Majd magválik azon a közgyűlésen, hogy a „Pesti Napló“ is jól értesült-e Borsodmegye fővárosa viszonyairól, midőn azt állítá, hogy Miskolcz városa alig segítheti számbavehetőleg a jogakadémiát. A „P. N.“ „sárospatak-miskolczi jogakadémia“ című czikkben fölemlíti, hogy az eszme nem új, már Ballagi Mór megpöndíté az áthelyezés eszméjét, vagy ha az nem lehet, azt javaslá, hogy pl. a budapesti egyetemenél alapítványokká változtassanak át a felekezeti jogakadémiákra fordított költségek. A „P. N.“ ezután azt bizonyítgatja, hogy Patak alkalmatlan jogakadémia, valamint theologia székhelyéül; de mivel azon nézetben van, hogy a jogász inkább távozhatik gyakorlati ismeretek nélkül, mint a theologus azt hiszi, könnyebben jöhetne létre egység az illető közönség körében a theologia, mint a jog áthelyezésére. A „Pesti Napló“ czikkezője előtt is alig magyarázható körülmény, hogy a főiskola nem birt óhajtott és föltételezett hatással lenni környezetére civilizálására. Míg Heidelbergát földi paradicsomá változtatta a főiskola üdvös szellemének áldásos hatása, s keresetté lön még a legpracticusabb angol előtt is: Patak ma is oly kopár és szegény a hasznos gazdasági, valamint társadalmi intézményekben, a szórakoztató élvezetek is ép oly egyoldalúak, oly primitívek ott, amint szegény Tsétsink idejében valának.

— A „Hasznos Mulattató“ című ifjusági folyóiratot melegen ajánljuk a magyar ifjuság figyelmébe. Ezen válatat a serdültebb korú ifjuságnak van szánva, tartalmaz kitünő elbeszéléseket, költeményeket, magvasabb ismeret terjesztő közleményeket, meséket, regéket s számtalan apróságot, szó-, szám-, betűrejtvényeket stb. Megjelen könyv alakú füzetekben havonként kétszer, előfizetési ára negyedévre 1 frt. félévre 2 frt. a mely Dolinay Gyula szerkesztő czime alatt Budapest ősz utca 15 sz. alá küldendő. Ápril 1-vel új lapszámozással új folyam kezdődik, ekkor belépő előfizetők önálló egészset képező olvasmányok birtokába jutnak, különben teljes számu példányok az év elejétől is kaphatók, fennirt szerkesztőnél.

A szerkesztő postája.

Az egyházmegyék tiszteletes jegyzőit fölkérem, sziveskedjenek a tavaszi közgyűlések föbb mozzanatairól tudósításokat beküldeni, mint első sorban illetékesek. Különben bármely lelkész-társamtól is szivesen veszek ezekre vonatkozó értesítéseket.

Málik József úrnak, S-Szent-György Beaces küldeményét nagyon köszönöm s közreműködését továbbra is nyereségnékn tartom. A lap megküldéséről intézkedni fogok.

Lénárd Józsefnek M.-Vásárhelyre, Várom, hogy kopogtasson.

Gyárfás Albertnek, Bucurest. Öntől is várnék valamit.

Hirdetések.

KLEIN ALFRÉD

kiadó-könyvkereskedése **S.-A.-UJHELYT.**

Előfizetési felhívás

Lukács Ödön nyiregyházi ref. lelkész

„EGYHÁZI MUNKÁIRA.”

Hat évi hivataloskodásom alatt körülbelül 3-4 kötetre terjedő eredeti egyházi dolgozatom van kézen kéziratban; mivel e munkákat én a szószéken kedvező sikerrel használtam: elhatároztam azok közül egy kötetet, mutatvány gyanánt, világ elé bocsátani; a figyelem és érdeklődés, melylyel t. tisztársaim, ismerőseim e kötet iránt viseltetni fognak, határozand a felett, hogy a többiekét mostanában sajtó alá rendezzem-e vagy sem? Beszédeimre, tájékozásiul, előlegesen is megjegyzem, hogy az olvasó közönség azokban hitet, melegséget s a meggyőződés hangját fogja feltalálni; tartalmukat igyekeztem érdekessé s az alakot a tartalomnak megfelelővé tenni; talán itt-ott szokatlan modorral s eszméikkel fog a t. közönség találkozni e beszédekben; de megvallom, hogy itt nem kerestem nyomokat, melyekbe hájjak, s lehető felszégeimet, hiányaimat a szokatlan út akadályai fedezték el. Leend e kötetben néhány ünnepi, alkalmi, közönséges és halotti, összesen 30-35 beszéd, 16 nyomtatott iven.

Előfizetési ára 1 frt 80 kr., mely összeg, a szokásos postai utalvány mellett, Klein Alfréd sátoralja-ujhelyi könyvkiadóhoz küldendő. A könyv a t. előfizetőknek bérmentve fog megküldetni. Munkámat t. tisztársaim becses figyelmébe ajánlva, maradtam Nyiregyházán, január 1-én, 1877.

Lukács Ödön, ref. lelkész s egyhümegei tanácsbíró.

Kiadásunkban továbbá megjelent:

FEJES ISTVÁN s.-u.-ujhelyi ref. lelkész

Egyházi beszédei, két kötet ára 4 frt.

Temetési beszédei, ára 1 frt.

3—*

Egy szép asszony, (a Kisfaludy-társ. által 50 arannyal jut. költői beszély.) Ára 60 kr.

STEIN JÁNOS

erd. muzeum-egyleti könyvtárúsnál Kolozsvárt kaphatók:

Magvető, keresztény. n. 8-rét I. kötet. Szerk. és kiadják Kriza János és Nagy Lajos. Szent-Ábrahámi Mihály arczképével (240 l.) 1 frt 60 kr.
 II. kötet. Szerk. és kiadják Kriza János és Nagy Lajos. János Zsigmond arczképével (320 l.) 1 frt 80 kr.
 III. kötet. Szerk. és kiadják Buzogány Áron és Ferenc Józsi. Fejér Márton arczképével (288 l.) 1 frt 80 kr.
 IV. kötet. Szerk. és kiadják Buzogány Áron és Ferenc Józsi. Augusztinovics Pál arczképével. (280 l.) 1 frt 80 kr.
 V. kötet. Szerk. és kiadják Ferencz J. és Kovácsi Antal. Farkas Sándor arczképével. (348 l.) 2 frt.
 VI. kötet. Gedő József arczképével. Szerk. Ferencz J., s Kovácsi Antal (320 l.) 2 frt.
 VII. kötet. Szerk. Ferencz J. s Kovácsi A. Mikó Lőrincz arczképével (348 l.) 2 frt.
 VIII. kötet. Szerk. Ferencz J. s Kovács A. Konez János arczképével (639 l.) 2 frt.

IX. kötet. Szerk. Ferencz J. s Simén Domokos 2 frt.
 X. kötet. Szerk. Ferencz J. s Simén Domokos (412 l.) 2 frt.
 XI. kötet. Szerk. Ferencz József s Simén Domokos (419 l.) 2 frt.
 XII. kötet. Szerk. Simén Domokos s Péterfi Dénes folyamathán 2 frt.
 Medgyes Lajos. **Egyházi imakönyv Eredeti imák.** n. 8-rét (303 l.) kötve 2 frt.
Eredeti halotti imák, előfordulni szokott alkalmak- és esetekre. n. 8-rét (160 l.) 1 frt.
Növendék ifjúság imakönyve himnuszokkal. Hitben megerősödött protestáns fiúk és leányok számára 12-rét (168 l.) kötve 60 kr.
 Angolvászonkötésben, tokban 1 frt.
 Velin papíron, arany metszésű angolvászonkötésben 1 frt 50 kr.
 Arany metszésű bőrkötésben 2 frt.
 Arany metszésű díszes bársonykötésben 4 frt.